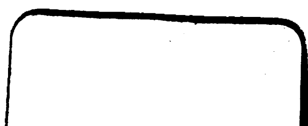

Kniha užitečná y kratochwilná, genž slowe: Rada, wsselikých ...

Královská česká společnost nauk.
Komise pro vydávání spisů Josefa Dobrovského

Kniha užitečná y kratochwilná,

genž slowe:

Rada

wsselikých Zwjřat

nerozumných neb zhowadilých,

y

Ptactwa,

kterau člowěku wsselikého powolánj dáwagj, w čemby gegich přirozenj následowati, a gakých powah k zpráwě žiwota dobrého se wystřjhati měl.

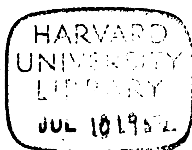
Od

Giřjho Melantrycha z Awentýnu.

Pro wzáctnost a wýbornost nynj po čtwrté wydaná.

(S 65ti w dřewě řezbami.)

W Praze, 1815.
U C. W. Endersa.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JUL 10 1952

Předmluwa,

w njž se

zpráwa dáwá o knižce této

a o

nowém wydánj.

Wiktorýn z Wssehrd včený Čech w předmluwě roku 1495. psané a w Králowém dwoře dané na řeč S. Jana Zlatoústého o naprawenj padlého, kterauž on přeložil a Knězy Gjrowi, faráři Pražskému, připsal, prwnj zmjnku o této knižce, kteráž se nynj po čtwrté wydáwá, činj těmito slowy: A budau nás w tom

Lai=

Laicy domácých maudřegšij, kteřjž buď-to kronyky, buďto swau maudrost, gako ptačj radu y giné mnohé knihy pjšjce swým gazykem českým, ne cyzým gsau psáti chtěli, aby ne sami sobě, ale wšem wůbec pracowali, kdož česky rozumėgj. Tato slowa když gsem roku 1792. w Hystoryi gazyka a Literatury české na stránce 164. z Wiktorynowy předmluwy čtenáři před oči postawil, mně samému gesstě tenkrát známo nebylo, gakauby pod gménem „ptačj rada" byl knižku mjnil. Protož gsem tehdáž toliko přiloženau otázkau, gestliby kdo tu knihu znal, žádost swau wygewil, abych lepšj o nj zprávy dogjti mohl.

A stalo se, že gsem po několika letech knižku tuto giž roku 1528ho w Plzni od Jana Peka, nákladem pak Jana

Man-

Mantuana měſſťana Plzenſkého, w 8wu wytiſſtěnau v nebožtjka Wáclawa Kra⸗méryuſa, horliwého a zaſlaužilého wla⸗ſtence, nalezl, gegjžto celý nápis takto znj: Rada zwjřat k člowěku, kterýchby powah přirozenj gich měl ná⸗ſledowati, a kterých ſe wyſtřjhati, w zpra⸗wowánj žiwota dobrého. Nýže pak ſtogj čtyři werſſowé, gimižto k poſlauchánj ra⸗dy od zwjřat a ptactwa podané člowěk ſe zbuzuge:

Poſlechniž wſſeho giného ſtwořenj,
Geho něměho mluwenj,
Kterež člowěku ſkutkem přirozeným mluwj,
Ačpak gazykem zhowadilým nemluwj.

Knižku tuto gá a nebožtjk kněz An⸗tonjn Pjſſely přečetſſe, a ſhledawſſe, žeby welmi wtipně ſložena byla, vmjnili gſme

hned

hned roku 1803. gi z nowa wydati. Z té přjčiny gsme plzenské wydánj s giným pozdněgssjm, gessto se w weřegné knihowně pražské bez tytule a bez několika listů nacházý, srownáwati počali. Wssak gsme ani tak celé knjžky, poněwadž y w prwnjm wydánj něco scházelo, doplniti nemohli. Pozorowali gsme wssak, že pozdněgssj wydawatel některá, zwlásstě zastaralá slowa onde y onde proměnil. Ku přjkladu w básni, w njž nedwěd mluwj, mjsto: strasslivým lalokem gemu wece, postaweno gest: hlaholem. W básni pod nápisem zagjc mjsto: bez oružj, položeno bez braně. W básni w njž sup člowěku radj, mjsto: Neyradčik gjme my koninu, čte se: čigeme my. O giných menssjch proměnách nenj potřebj, aby se tu ssjře gednalo.

Ny=

Nynj ale nedáwno ſſtěſtjm ſe ce= lý, v Girjho Melantrycha z Awentýnu w Praze léta 1578 wytiſſtěný exemplář do rukau wydawatelů nowých doſtal, (o kterémž Pán Karel Jgnác Tham již ro= ku předeſſlého měſýce Máge w ſwém ná= wěſſtj zpráwu dal), podlé kteréhož ſe při tomto čtwrtém wydánj bezpečně zprawo= wati mohl.

O ſkladateli čeſkém těchto překráſných báſnj nic ſe řjcy nemůže. Gſau pak doce= la giného způſobu, než giné w čeſſtině wydané fabule, totiž ezopowy a cyrillo= wy. Ezopowy giž léta 1487. poneyprw a potom zaſe několikrát wytiſſtěné, lati= nau nemálo zapáchagj, geſſtě pak wjce cyrillowy, ne od ſw. Cyrilla Slowanůw Apoſſtola, gak ſe Balbinowi zdálo, ale od něgakého Cyrilla z Quidenona w králow=

ſtwj

stwj Neapolitánském, asy w třináctém sto=
letj w latině složené, a giž dáwno w če=
sstinu vwedené a toliko gednau okolo léta
1510 w 8wu w Plzni, gak saudjm, tisstě=
né, od kterýchž se gen málo několik listů
zachowalo.

Tyto wssak w rytmjch složené, kteréž
se zde čtenáři předkládagj, zdagj se býti
půwodnj české skládánj. Neb gsem se w
giném gazyku takowých a neb zcela po=
dobných básnj doptati nemohl. A třebas
by se kde gesstě ncgjti mohly, protoby
gegjch cena vmenssena nebyla, poněwadž
w nich čessstina tak swobodně, bez wtrau=
ssených latinských kwjtků, a tak pěkně ply=
ne, gako w kterémžkoli půwodnjm spisu
zlatého wěku nassj mateřské řeči. Zdá se
mi wssak, že, co se o přirozených powa=
hách zwjřat z wsseligakých spisowatelů při=

wodj

wodj a před každau básnj w řeči newázané wyprawuge, že to prawjm, od giného Čecha, než prwnjho skladatele, časem přidáno bylo.

Negednagj tu zwjřata, ani mezy sebau rozmlauwagj, gakož w ezopowých básnjch, ale gedno po druhém k člowěku, gakožto pánu swému přistupugjc, tolliko podlé powah swých zwjřecých geho včj, gakožto včitel, gemu radj, gakožto přjtel, a wegstrahu dáwá, a to syce tak wtipně, tak weymluwně, žeby se některý z nowěgssjch spisowatelů českých za ten wtip a za tu weymluwnost styděti nesměl.

Newjm pak, gak se státi mohlo, že tak vtěssená a spolu vžitečná knjžka skoro w zapomenutj přissla. Stařj Čechowé zagisté gi sobě wysoce wážili a obli-

libowali. Že leycy totiž latině newyvčeni, giž od roku 1495 gi, gakožto mrawné navčenj, genž k maudrosti wede, čjtali, z Wiktoryna gsme slyšseli. Janowi Dubrawskému, potom Biskupu Olomauckému, hned w mladém wěku w známost přissla, a tak se mu zaljbila, že gi, spjsse gesstě, než w českém gazyku tisstěna byla, w latinskau řeč přeložiw králi českému a vherskému Ludwjkowi připsal, slowem řeckým Theriobulia gmenowal a w Krakowě léta 1521. w 4. tisknauti dal. Slyssme pak, co o nj wznessený tento muž w předmluwě swé prawj:

accidit, ut in manus meas veniret libellus patrio sermone scriptus, titulo et rithmis

mis animalium consilia præferens, quibus consiliis ipse leo in usum boni regis ab avium & quadripedum genere formabatur. Hoc ego libello mirifice sum delectatus. Denique delectandi voluptatem ad ineptiam transtuli poëtandi lemma duntaxat secutus, a t. d. Wyſſlo pak geho latinſké přeloženj y podruhé we Wratiſlawi léta 1614. w 8wu pod nápiſem: Theriobulia, sive animalium consultatio.

Nepochybugi tehdy, že y nyněgſſjm Čechům báſně tyto w gazyku čeſkém, w kterémž půwodně ſepſány byly, ſe zaljbj a že wydawatelům z toho wděčni budau, genž nákladu nelitowali, chtjce wydánjm té-

této knižky, kterauž y obrázkami na dřewě rytými okrásſili, gichž ſe tu mnohem wjce než w předeſſlém wydánj nacházý, národu Čeſkému rádi poſlaužiti.

W Praze, 2. Srpna
1814.

F. D.

Přjstup

k této knjze,

mjsto předmluwy.

Když Pán Bůh wssecko včinil,
Nebe, pak y zemi stwořil.
Nebe osadil duchy angely
A člowěka nechal na zemi;
Poručil mu wssecka stwořenj,
Která stwořil swau mocý na zemi,
Aby on nad nima panowal,
Swau maudrostj ge sprawowal,
A sám aby byl poddán Bohu swému
Stwořiteli wssech wěcý neywyšssjmu.
Ale když tak se on nezachowal,
A Boha přestúpenjm rozhněwal,

 Ob-

Odgal mu Bůh toho panstwj,
Y wsseho stwořenj manstwj,
Že se člowěku protiwilo,
Poddáno mu být nechtělo,
Neb on též se Boha spustil,
Zákony geho opustil.
Hadu starému oklamat se dal,
Genž ho k cestě zatracenj pogal.
Protož hodně mu panstwj vgato,
Sotwa polowic nechánо za to;
Neb což sobě rozumem swým zwede,
A tak pod swau moc přiwede,
To gemu toliko býwá wěrno,
Giné gest mu wssecko spurno,
Gako samému spurnému
Pánu Bohu neposlussnému.
Protož, aby člowěk poznal,
Co gest dobrého promrhal,
Posslechniž wsseho giného stwořenj
Nerozumného němého mluwenj,
Kteréž k člowěku přirozeně mluwj,
Ač pak gazykem zhowadilým prawj,
Geho ohawnost oznamuge,
A swau hrdost wyprawuge,

Kte-

Kterauž se mu protiwuge,
Poddati se zabraňuge.
Leč se kdy poddá bezděčně,
Poslaužj mu wssak newděčně.
Bywssi chytře oklamáno,
Z mussenj mu gest poddáno,
Za Pána ho musý mjti,
Bezděky mu poslaužiti.
Některé wssak předc se bránj,
Zuby, nehty se ohánj;
Buď odletj rychlým křidlem,
Neb ho zranj ostrým rohem.
Též zažene hrozným zwukem,
Sstjpánjm, strasslíwým hlukem.
Některé geg welmi mučj,
Giné bystrotě wyučj,
Strassj a trápj rozličně,
Hněwá, rmautj ustawičně.
To wsse z Božjho dopusstěnj,
A geho zákonů přestaupenj;
Poněwadž ho těžce rozhněwal,
Když w rági neposlussně se chowal.
Mimo wsse giné stwořenj,
Kteréž Božj nařjzenj

Gednostegně wždy zachowá,
    W ničem Boha nerozhněwá.
Protož na člowěka zlobiwého
    Hněwá se pro stwořitele swého.
Křiwdy Božj na něm mstj,
    Když ho rozličnými muky trápj,
Aby se w bjdě a nauzy swé poznal,
    A geho wssemohúcnosti se na milost dal.

Začjná se kniha o zwjřatech nerozumných, a neyprwé o Lwu.

Lew.

Přirozenj Lwowo.

Tuto neyprwe lew sewssi zwěkj, gakožto král gegich, odewssech zwjřat k člowěku mluwj, a swého přirozenj powahu oznamuge: dáwage navčenj člowěku, aby on, gsa rozumný, přjklad wzal od nerozumného, a powah zlých se warowal.

Lew

Lew w swém přirozenj (gakož Arystoteles a Plinyus pjsse) gest přjliš sylný, a wssak se časem pokořj gako sstěně. Nebo když před nim sstěně metlau zmrskáš, a potom gemu metlau hrozýš, y hned se pokořj.

Gest také lew pyssný, vkrutný, hrozný, lakotný. A wssak když člowěk před njm padne a pokořj se gemu, nic člowěku neVdělá, gakož swědčj Owidyus w 3 knihách swého zármutku, řka: Čjm člowěk gest wětssj, tjm má w swém hněwu skrowněgssjm býti. Gakož pak člowěk welikomyslný a srdce spanilého, pohnutj mysli k hněwu nepřipausstj, lwu dosti gest na tom, když nepřjtele k zemi porazý, a tak hned bogi swému vložj konec. Takž má býti y člowěk, když se mu bližnj a bratr geho pokořj, má gemu hned milost vkázati, wedlé naučenj Krystowa, Luk. w 17 k., kdež takto dj: Zhřessjli proti tobě bratr twůg, potrescy ho, naprawjli se, a budeli želeti toho, odpusť gemu. Pyssným a lakomým nemá býti, chceli také od Boha milosti dogjti. Nebo Pán Bůh se pyssným protiwj, ale pokorným dáwá milost. Sw. Pawel prawj: Sstetřte těch, kteřj gsau nepřátelé křjže Krystowa, gichžto bůh břicho gest ꝛc. Tjm nás odwozuge od lakoty. Slyš lwa!

Lew neyprwe k člowěku mluwj:

Poněwadž wssecko stworenj giné
Od Boha pro lid včiněné

Gakožto slaužjcý ku panu swému,
Sebralo se spolu a přisslo k němu.
Neyprwé lew se wsselikau zwěřj,
S mnohau a welmi rozličnau zběřj
Před člowěka předkem přistaupil,
Hrozný zrak očj swých naň wylaupil,
Řka: zdráw buď člowěče pane náš!
Teď mne s mau družinau před sebau máš
Gák giste gsem králem zemské zwěři,
Wsseckak se strachuge před mau twáři,
Když w lese zařwu hrozným zwukem
Wsse různo rozženu takowým hlukem.
Běžj každý z nich kam kdo wěda,
Skreyš a saukromné mjsto sy bledá.
Pakli sy kterau zwěř chytjm,
Gj sežeru, se nasytjm.
Y ty owssem mne se musýš báti,
Když má hrozná twář na tě oči wywrátj.
Ale pro mocné Božj rozkázanj
Poddáwámť se y gá tobě nynj.
Že se tebe časem bogim gako pána,
Neb ti nademnau gest mocnost pána.
Ač gsem zwjře sylné dosti,
Pokořjm se w poddanosti,
Boge se malého praautku mrskánj,
Zanechávám na čas wzteklého řwánj.
Než takowéť dáwám naučenj dobré,
Ač sem pak stwořenj němé y nerozumné,
Pyssné, hrdé, nad mjru vkrutné,
Sylné, hrozné a welmi lakotné.

Wssak

Wſſak každý miloſt wezme odemne,
Kdož pokorně padne předemne,
Nic nevčinjm na ſſkodu gemu,
Odpuſtjm mile přemoženému.
Nauč ty ſe člowěče také tomu,
Buď miloſtiw bratru pokornému.
Kdož ſe tobě dáwá winnen,
Nebuď mu twrdě odporen.
Vděliž mu ſwé dobrotiwoſti,
Dogdeš od Boha ſnadně miloſti.
Ginéhoť tobě neradjm,
Cokkoliw y gá zlého činjm,
Žeť gſem lité, pyſſné zwjře,
A vkrutné w plné mjře.
Mámť wſſak to na ſobě od přirozenj,
A proto žádný hřjch mne to nenj.
Ale tobě za hřjch počteno bude,
Hněw na tě Božj, tjm giſt buď, přigde.
Pro wyſokomyſlnau pejchu a vkrutnoſt
Dánať bude tobě žaloſt na wěčnoſt.
Protož ſe toho pilně wyſtřihey,
A Boha ſwého hřjchy nehněwey.
Takéť oznamugi tobě dále,
Žeť ſem nepřiſſel ſem w mále.
Ale s přemnohau družinau,
Y rozličnau diwočinau,
Což gen gich geſt na mém panſtwj
Leſnjm, hagným, polnjm, w manſtwj.
Wſſecky před tě poſtawugi,
Gakožť pánu okazugi.

Aby

Aby ráčil ſſkjdmě wyſlyſſeti,
Na ně mile pohleděti.
Někteřj gſau hlaupj, ſproſtnj,
A ginj hněwiwj, zloſtnj;
Též bázliwj, welmi plaſſj,
Mnohých a rozličných gſau wáſſnj.
Za hlaupěk gá ſám odpowjdám,
Sproſtnoſt gich tobě předkem omlauwám,
Kteřjž ſe ſami mluwiti ſtydj,
Gen pryč vtecy tolikо hledj.
Giné wſſecky w twau moc dáwám,
Nechť za ſe mluwj gedenkaždý ſám.
Wyſlyš z nich mile každého
Gakožto poddaného ſwého.
A cožť pak kdo z nich poradj,
Nic tjm twé cti neſſkodj.
Račiž přigjti od nich zawděk,
Cožť tobě dobrého děgj kolіwěk.
A cožť ſe pak do nich za ſluſſné nelјbj,
Tož twá myſl welmi ſnadně rozſaudj.
W tom gegjch powah nenáſledůg,
Ale raděgi ſe toho wſſeho warůg.

Člowěk k Lwu takto dj:

Slawný a kráſný lwe, mocné ſtwořenj,
Slyſſјmť rád twé maudré mluwenj,

Od

Od tebe wděčně takú radu přigjmám.
A w swé mysli gi dobře zachowám.

Nedwěd.

Přirozenj Nedwědj.

Nedwěd naučenj dáwá člowěku, skrze powahu přirozenj swého: Prawě o sobě, že gest hněwiwý, mumlawý, nedůtkliwý a wsseho se hned mstjcý. Ty člowěče těch powah se warůg, nemáš býti hněwiwý, dj Krystus we čtenj sw. Matausse. Kdož se hněwá na bratra swého, hoden bude saudu. Ač owssem člowěk nemůž se nehněwati, ale hněwem nemá hřessiti.

A

A sw. Pawel dj k Efezům we 4 kap.: Slunce nezapadey nad hněwem wassjm. — Reptákem nikoli býti nemáš, nebo Bůh dj skrze Moyžjsse w 3 knize Moyž. w 19 kap.: Nebudeš žalobnjkem ani reptákem w lidu. Waržůg se nedůtkliwosti, a nehledey pomsty, přjkladem Krystowým, kterýž gakožto owce k zabitj weden, a gakožto beránek před tjm, gessto ho střiže, nepromluwil, (Izay. w 53 kap.) Ale wssecka protiwenstwj mile pro gméno Páně snássegi, zle činjcým dobře čin. Mat. w 5 kap. A za protiwnjky Boha pros, gakožto pán Krystus na křjži prosyl za ty, gessto ho křižowali, Luk. 24. — Gest také nedwěd nevstupný. Newydáwey se takowého člowěče. Máme se libé sewssj pokorau, s tichostj a trpěliwostj snásseti w lásce, pečliwj gsauce, abychom zachowáwali gednoho ducha w swazku pokoge. K Effez. w 4 kap.

Nedwěd sladkost medu miluge. Odwracůg se člowěče od sladké rozkosse a marnosti tohoto swěta. Neb kdo z swěta gest, w hřjssjch swých vmře, Jan 9. Nevposlechnessli nedwěda, schumlá tě

Nedwěd k člowěku.

Hned potom nedwěd přistaupj,
    Na zadnj nohy se zsaupj,

K

K člowěku hrozně promluwj,
Že se lekne, až oněmj.
Strasslivým hláholem gemu wece,
Nelekey se mne člowěče.
Ač sem stwořenj hrozné a hněwiwé,
Welmi mumlawé y přjliš nedůtkliwé.
Každé rány hned bez prodlenj mstjm,
A nic mimo se odporného nepustjm.
A wssak proto se tobě poddám.
Když hubu sewřenau železem mám,
Tobě k wůli potancugi,
Lid k diwadlu marnému wzbuzugi.
A tak w twé mocy gsa, wssecko k wůli činjm,
Až ti twůg měssec penězy naplnjm.
Gestliže tě ale na zemi swaljm,
Hlawu y s kožj tobě oholjm.
Kosti také w tobě polámi,
Wčinjm ti smrtedlné rány.
Statečný gsemk dozaaista,
Newstaupjm z swého mjsta,
Proti osstipu y dlauhé sudlicy,
Protiwjm se gá y welké palicy.
Wnak gest to dáno od přirozenj,
Ale tobě, gistě wěř, zdráwo nenj,
Protiwiti se tebe mocněgssjmu,
A postawit se proti sylněgssjmu.
Neslýchallis nikdá onoho přjslowj,
Že sylný Herkules dwaum se neprotiwj.

Bez=

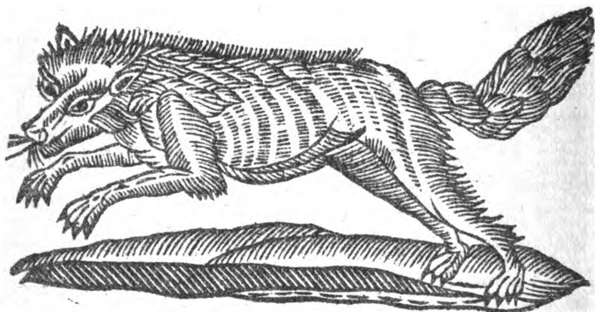
Bezpečněgi gest, zagisté vstaupiti,
    Rychlým vtjkánjm sebe vbrániti.
Nežli proti ostnu sskodliwému státi,
    A potom za to hrdlo swé dáti.
Sladké wěcy rád, — to wěz — milugi,
    A twé wčely — ačs neporučil — opatrugi.
Když pak nagdu medu dosti,
    Pogjm ho k swé chuti a libosti,
Že sobě mnohdykrát tjm zdrawj zkrátjm,
    Y druhdy žiwot swůg proto ztratjm.
Ale ty se toho pilně warůg,
    Sladkých wěcý w swětě nemilůg;
Neb rozkoš a marnost swěta mrského
    Vwodj mnohé do ohně wěčného.
Raděgi vsylůg nalézti té sladkosti,
    Kteráž slibena gest w wěčné radosti.

Člowěk k nedwědu:

Dobrá gest twá rada nedwěde,
    Krakce tobě takto odpowědě:
Bych tobě co mnoho mluwil,
    Snadbych tě sám na se popudil,
Znage tebe nesmjrně hněwiwého,
    A owssem také nedůtkliwého,
Protož se tebe poněkud obáwám,
    Ač pak y Rozbalowský ossip w ruce mám.

Wlk.

Wlk.

Přirozenj wlčj.

Wlk gest zwjře, genž se toliko laupežj žiwj. A když na laupež přigde, tehdy wssecko tělo nadme, gakož pjsse Raffael Wolaterránus. A wola wždycky po zadku vgme, obáwage se rohůw. Gest zwjře zloděgské a žrawé, a pro tu wěc mnohdykrát kůži y hrdlo ztracuge. Člowěku dáwá navčenj, aby nekradl, a žrawý přjliš̈ně nebyl. Nebo krádež w starém y nowém zákoně gest zapowěděná, w 2. Mog. w 20 kap. A sw. Pawel pjssje k Effezským, dj: Nedáweyte mjsta ďáblu, kdo gest kradl, giž nekraď, ale raděgi pracůg rukama swýma. 2c. Nebo kdo krade, zgewné gest w swětě, že oběssen býwá. Ob=

Obžerstwj přjlissného se warůg, nebo ponuknutj gest k hřjchům, a zwlásstě k smilstwu. Ačkoli břicho pokrmu oddáno gest, a pokrm břichu, ale w střownosti. Tělo ne smilstwu, ale Pánu má chowáno býti; poněwadž těla nasse gsau vdowé Krystowi, nenj slussné, abychom wzali vdy Krystowi a včinili ge vdy neweěstky, gakož pjsse sw. Pawel ke Korynt. w 6 kap. Protož slyš, co ti wlk radj:

Wlk k člowěku.

Když člowěk nedwěda zahnal,
Hned se wlk zaš k němu přihnal,
Očma naň hrozně pohlédl,
Až člowěk gako zed zbledl.
Wlk pak k němu takto wece,
Neleke̊y se mne člowěče,
Ač sem oděwu, gak widjš sserého.
Wssak wzezřenj snad předce milého.
Gsem twůg ssafář, sluha wěrný,
Na twém dwoře dost opatrný.
Nawsstiwjmť chléwy, masstale,
Kráwy w dwoře nenadále,
Wcházýmť často do owčince,
Nahlédámť y do husynce.
Opatrugi hospodářstwj welmi čile,
Ač ti to gest dost nemilé.

Swau

Swau práci sám sy zaplatjm,
　　Coż lepssj z dobytku, schwátjm.
Napadneli mne ale nesmjrný hlad,
　　Dáwjmť bez weyběrky wsse napořád.
Owce, skopce, též y kozy,
　　Swině, krawy y koně ohlozy.
Tobě samých kostj nechám,
　　Za toť druhdy swau kůži dám.
Že sobě swau sskodu tak nahradjš,
　　Kdyż se w mé kůži prochodjš.
Mněť ta wěc gest od přirozenj,
　　Žádná hanba ani hřjch nenj.
Tak gest mně to Bůh vložil,
　　Abych se krádežj, kde mohu, żiwil,
Y laupežem zgewně bral,
　　Kdybych se k stádu přidral,
Abych wás lidi maudrosti včil,
　　K lásce a swornosti společně cwičil.
Byste howad swých byli pilni,
　　W pastwě a zawjránj chléwů neomylni.
O to se spolu mezy sebau nebili,
　　Newadiliž, ani ohawně zlobili.
Ty člowěče střež se toho,
　　Neosobůg sy nic cyzého,
Ani krad, ani co ginému ber,
　　Ani tak hltawě gako gá žer.
Měg toliko na swém statku dosti,
　　Chowey swůg żiwot w skrownosti;
Nebby k zlému koncy přissel,
　　Ani ssibence nedssel.

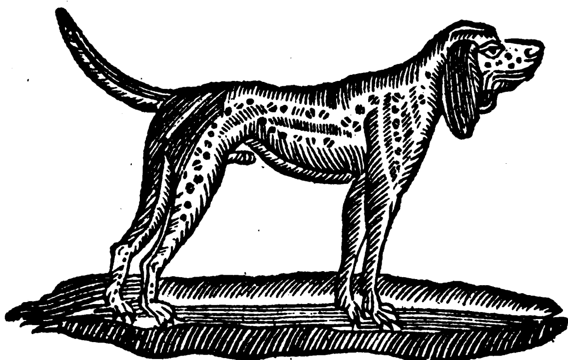
Sa-

Jakož se to časem y mne stáwá,
Když se mi k lesu skoků nedostáwá.
Že w ruce lidské wpadugi,
Kůži y hrdlo za krádež stracugi.
Než tobě děkugi o člowěče,
Že gest tobě o mne nemalá péče.
Že dobytka weliký počet chowáš,
Mně hladem vmřjti nedáš;
Neb byk tebe w swětě nebylo,
Zlé'by o mém břichu bylo.
Než žalugik na psa twého,
Záwistiwého a k tomu nezdjlného;
Nechce semnau w dobrotě žjti,
Jen se wždy zlobj a horliwě litj.
Bys ty nás mohl spolu smjřiti,
Chtělbych toho wděčen wždy tobě býti,
Žek bychom spolu tobě slaužili,
Twého dobrého wyhledáwali.

Člowěk k wlku.

Radjmk tobě wěrně, wlče,
Wstup raděgi do lesa, mlče,
Ak tě můg huňatý pes nedostane,
Syc běda twé sseré kůži nastane.

Pes.

Přirozenj psa.

Pes potřebný gest k ostraze domownj, buď w městě nebo we wsy, poněwadž swým sstěkánjm dobytek zachowá, a zloděge zazene, a wždy pánu swému wěrně slaužj.

Kolumella dj: Který gest wětssj milownjk pána swého? nežli pes, kdo wěrněgssj na cestě towaryš? který strážce sprawedliwěgssj? který ponocný bedliwěgssj? který gest mstitel vstawičněgssj? nežli sám pes? Nebo pro pána swého y hrdlo stratj, a gsa bit odepána, nemstj se.

Wčj

Wčj tebe člowěče, aby stwořiteli Pánu swému wěrně slaužil, a přikázánj geho zachowáwal. Nebo blahoslawený wěrný služebnjk, kteréhož pán, když přjgde, nagde, an tak činj, gakž mu přikázáno, Mat. w 24. kap. Trestánj také Božj mile a rád přigjmey,

Nebo koho Bůh miluge,
Toho tresce a bičuge.
W přjsl, 3. k Žid. 12. w zgew. 3 kap.

Newaž sobě pro Boha y žiwota wydati na smrt, nebo kdo stratj žiwot swůg pro gméno geho, nagdeť geg v wěčné sláwě. Mat. 10. Wčj také poslussenstwj pánům swětským, gakž dj sw. Pawel k Tytowi: Napomjneg služebnjky, ať gsau poddáni pánům swým, we wssem se ljbjce, neodmlauwagjce, nečinjce lštiwě ꝛc. Poslyš psýka tobě mluwjcýho:

Pes k člowěku.

Wlk vteče a přistaupj pes,
Ŕka: dočkámli se také řeči dnes,
Těžko mi zde tak dlauho státi,
Na wlčj žalobu pozoru dáti.
Gak dlauho giž se tu wymlauwa,
A mne wssecku winu dáwá.

Běž člowěče, pane milý můg,
Žeť gest wlk hlawnj nepřjtel twůg.
Wlka hltawého tyli semnau smjřjš,
Že tě sskoda potká, sám to brzy uzřjš;
Neostaneť krávy žádné na dwoře,
Ani slanin, ani pléců w komoře.
Kozy y owce z chléwa sebere,
Y pod kobilau hřjbě wlk tobě sežere.
Shledáš, kde gest které prase,
Wssecko zžere, a newrátj nic zase.
Wyslјdj, kde gest která hus,
Neostaneť z nj ani křjdla kus.
Wsse s kostmi y s peřjm sežere,
A nikdý se dost nenabere.
Gáť mjwám na malé dosti,
Když ty mi wywržeš s stolu kosti;
Za to gá tobě wěrně slaužjm,
Že y nočnjho času nazaležjm.
Ty nageda se, s čeládkau ležjš,
A mne častokrát hladem mořjš,
Wssak wždy zřetel bystrý mjwám,
A twého dobrého wěrně hljdám,
Aby wlk aneb zloděg nižádný
Nepřissel w dům twůg, gáť gsem strážný.
Hlad, zymu trpě, y wsseckи psotu,
To wsse snássjm pro twau robotu.
Aniž mám také kde poležeti
A swým kostem pohowěti,
Leč w hnogi anebo w slámě,
Wsseckа se psota zberře na mne,

Mau=

Mauchy blechy y protiwnj komáři
Sstjpagjc, hrkagj okolo mé twáři.
Tak mne bjda a weliká psota zmořj,
Že téměř nebudu podoben k zwěři.
Ač sem pak tobě welmi wěren,
Gakožto zewssj zwěři geden.
Gá se pro twé dobré snažně zasadjm,
A pro twau wěc často hrdlo nasadjm.
Twrdé kamenj y kýgowánj trpjm,
Proto tebe žádnau měrau neopustjm.
Ano y od tebe pána swého,
Trpjwám auzkosti a bezprawj mnoho,
Že mne netoliko hladem mořjš,
Ale druhdy kýgem nemilostně chladjš.
A kdyžť slaužjm do swé starosti,
Nemáš nademnau žádné litosti.
Za mau prácy a službu wěrnů,
Wyhánjš mne z swého domu;
A ač mi činjš gistě mnoho zlého,
Proto gá se nad tebau nemstjm toho.
Ale za twé zlé mně činěnj,
Dáwámť člowěče toto naučenj:
Buď wždycky wěren Pánu swému,
Neywjce Bohu stwořiteli mocnému;
Až do hrdla zastaň wssemohúcnost geho,
Wydey žiwot swůg y krew pro něho.
Přigjmey geho laskawé trestánj
A služ gemu wždycky bez přestánj.
Wyslaužiš, to wěř, hognau odplatu
W budaucým wěčném žiwotu.

Lep=

Lepssj, nežli ty mně zde činjš,
    Za wssecko dobré zlým se odměnjš.
— K tomu přiběh chrt y wohař,
    Prawě, pes tento nenj lhář,
Neb cokoli k tobě promluwil,
    Gistě tobě prawdu předwil.
Neb tobě spolu wěrně slaužjme,
    Gakkoli za to málo obdržjme.
Ačkoli negsme wlastnj bratři;
    Předc nás wespolek wždy spatřj,
Někdy se syc spolu swadjme,
    Za wrch sobě dobře přikudljme,
Ale smjřjme se y hned zas,
    Neplek se w to žádný mezy nás.

Člowěk k psu.

Znám to, pse, můg wěrný slauho,
    Cožs mi teď wymlauwal dosti dlauho,
Že ty mne wždycky wěrně slaužjš,
    A málo od mne obdržjš,
Chcyk to wěrně nahraditi,
    Když budeš ležet po smrti
W lauži, w blátě prostřed cesty,
    Wčinjm pohřeb počestný.

— — —

Lisska.

Přirozenj lisscj.

O rozličných chytrostech lisscjch pjsse Wolaterranus w knize 25. Známé wssem gest přjsłowj: že lisska srst změnj, ale obyčegůw nezměnj; a schytralého člowěka lisskau nazýwáme. Mezy ginýma ten obyčeg má, že lstiwě slepice a kuřata na řadu dáwj a ge žere. Wssak proto kožich swůg y žiwot stracuge.

Nawčenj člowěku dáwá, aby gi w tom nenásledowal, o pro časné wěcy budaucých wěčných nestratil. Nebo co gest platno člowěku, by wssecek swět zýskal, a na dussy by sobě sskodu včinil, aneb kterau odměnu dá za dussi swau, poněwadž gednomu každému nawráceno bude, wedlé skutkůw geho, wedlé řeči Krystowy, Mat. 16. Poslauchey giž nynj chytré lissky, kterak ona tebe odwodj od swé chytrosti.

Liss=

Lisska k člowěku.

Když giž odběhne pryč pes,
    Wezme se tu lisska kdes.
Na člowěka se chytře zasměge,
    Mněgjc, že gj on welmi přege.
Před člowěkem se kolem zatočj,
    A potom k němu bljže přiskočj.
Gák gsem člowěče twá lisska,
    Této zwěři, kterauž widjš, towaryšska,
Z nichž mnozý rádi maso gedj,
    A wždy mne to wssickni záwidj;
Neb lew, náš král milostiwý,
    Nenj k chudým welmi litostiwý;
Sámk se nagj až do sytosti
    A nám menssjm nechá sotwa kosti.
Wlk, ač gest pak kmotr můg milý,
    A ke mně proto dosti přjwětiwý,
Ale že sám welmi hltawě žere,
    Na tři dni w břicho swé nabere,
A naklada plná oba boky,
    Tuk pak činj rychlé skoky;
Málo mi se po něm dostane,
    Po geho stolu téměř nic neostane.
Ale twůg strážný a holomek pes
    Tenk na mne newražj podnes;
Ač gá gemu nic zlého nečinjm,
    Aniž se s njm kdy oč takowého wadjm.

Na=

Raděgi hledjm gemu vgjti,
    Nežbych se s njm měla rwáti a bjti;
Ale že gest on tak přjliš zdwistiwý,
    Mám za to, že sám chce býti žiwý.
Na giné sstěká, sočj a žaluge,
    Ale na oko se tobě pochlebuge;
A sám neywjce sskody činj,
    Wssudy počichuge a powonj.
Kdež může, wleze y do pecy,
    A ohledá, co se wařj w hrncy.
Chceť také zwěděti, co se kde peče,
    A wždycky po wssech kautech teče.
Oknemť se také do domu wedere,
    Kde co nagde, napořád sežere.
Malauk, wěř mi, tobě wjru držj,
    Ač on prawj, žeť wěrně slaužj.
Nebo pro malý kausek chleba,
    Twého vžitku dobrého zanedbá.
Opustjť často nočnj sstěkánj,
    Y potřebné tobě ostřihánj.
Anť pustj do domu zloděge,
    Kterýž v tebe mnoho zlého zděge.
Zbawj tě zbožj a statku časného,
    A mnohokrát také y žiwota twého.
Sáť gsem twá předobrá ssafářka,
    K tomu mistrněgssj, nežli twá kuchařka.
Dobré krmě a chutné ráda strogjm,
    Slepice, kuřata, y giné ptáky lowjm.
Ač mi toho málo přeges,
    Často za mnau y psy ženeš.

Wssak

Wssak gá to zaplatjm zase tobě,
Kožich wlastnj swůg swléknu s sebe,
A tobě ho k zymě vkrutné půgčjm.
A tak tobě tjm twau sskodu nahradjm.
Předc ale gá to radjm,
Nečiň ty tak, gako gá činjm.
Neb gá pro ptáka dost malého
Stratjwám někdy kožicha swého.
Tudyž také žiwota zbudu,
Pokrm strakám a wránám budu.
Ty buď člowěče ginák maudřegssj,
A při vzdrawenj swé dusse pilněgssj.
Pro časné a marné zbožj
Nestracůg spasytelné milosti Božj
Ani pro zdegssj swětské kořisti
Zbawůg se nebeské wěčné radosti.
Gesstěkbych tobě wjce poradila,
Bych na psa žádné péče neměla;
Neb se ho bogjm wssady
Geho newěry, lsti, také zrády,
Protož se ssetřiti musým,
K přjbytkům lesnjm pokusým.
A s tjm hned lisska odskočj bystře,
Slepicy we dwoře pogme s sebau chytře.
K wečeři gi sobě giž domu nese,
Neohlédne se zpět, až bude w lese.

Opi=

Opice.

Přirozenj Opičj.

Opice, zwjře k člowěku nápodobné, tu powahu z přirozenj swého má, že, cožkoliwěk od člowěka vhlédá, to též včiniti chce, gakož pjsse Dyodorus Sykulus w žiwotě Alexandra Macedonského: Ty člowěče newssecko čiň, což od giného vhlédáš, ale zawrz zlé a wywol dobré: neb soběby dussi zawedls, a hřessjcyho kdyby následowal, geho hřichyby obtjžil, nehorssiž se na žádněho, dj pán Krystus, sw. Mat. w 18. kap. Běda swětu pro pohorssenj, 2c. A běda člowěku tomu, skrze kteréhož pohorssenj přigde. Ale raděgi w dobrém vsylůg, aby obdržel žiwot.

Ta=

Také z přirozenj swého opice ráda wyso=kého mjsta hledá, w tom gi nenásledůg. Tjm ona tebe včj, aby pamatowal na ten rozdjl, kterýž gest mezy člowěkem a howadem, že ty rozumný gsy. Pamatůg, čemu tebe twůg stwo=řitel včj, aby oblibowal wždycky mjsto nizké, Luk. w 14. k. Nebo kdož se powyssuge, ponj=žen bude, a kdo se ponižuge, powýssen bude, Mat. w 24. a Luk. w 18. k.

Opice náramně člowěka miluge. Pomni člowěče, aby bližnjho swého milowal, gako sebe samého, nebo přikázanj gest toho, kterýž moc má, spasyti, aneb zatratiti. Neb, budessli milowati bližnjho, giž sy zákon wyplnil, Mat. w 22. Mar. 12. Luk. 10. k Rjmsk. 13. Po=zorůg, cok opice vrawj:

Opice k člowěku.

A když lisska od člowěka vtece,
Y hned přiběhne osskliwá opice,
Člowěku se z njzka poklonj,
Zadek zdwihne, hlawu sklonj.
Zdráw buď pane můg, člowěče,
Gák gsem twá krásná opice,

Blj=

Wljčilak gſem pěkně ſwé twáře,
Žeť ſe ſwjtjm gak ſlunečnj záře.
Nahljdla ſem ſy w zrcadlo,
A to mi na ſrdce padlo,
Že nenj nademne w ſwětě kraſſj,
Ani předewſſemi lidmi wzácněgſſj,
Gako ſem gá twá kráſná opice,
Gak něgaká člowěčice.
Wſſecky audy též gako ty mám,
Wždyť to widjš očima dobře ſám,
Že mezy wſſeckau naſſj zběřj
Tak podobné tobě, gako gá, nenj zwěři.
Aniž geſt tak lidem wzácné a diwné,
Kratochwilné a nic méně potřebné;
Protož mne králj a páni chowagj,
Semnau čaſtá vtěſſenj mjwagj;
Proto že gſem welmi gim wzácná,
Vſſlechtilá, wýborná a wýtečná.
Nebydljm gá v žádného chudého,
Ale raděgi v nenbohatſſjho.
Neb gſem ſpanilá, a wyſokého rodu,
Držjm ſe vrozeného ſwého národu.

Ano y ſylný lew, náš milý král,
Od vmělých lékařůw tu zpráwu wzal:
Kdyžby byl nezdráw a welmi truden,
A nebo po těžké nemocy přjliš hubený.
Aby ſe mým maſem do ſytoſti nakrmil,
A tjm ſe na ſwém zdrawj zaſe oprawil.

Ta-

Takéž se gá tak sslechetně rodjm,
Že se králům a knjžatům k giblu hodjm.
K člowěku welikau lásku mám,
Že geg y w hlawě geho powisskám.
A gakéžkoli činy od něho vzřjm,
Y hned se o to též pokusým.
Neradať njzce po zemi nohama chodjm,
Ale y křowiny wysoké zgezdjm.
Na wrch střechy y také na makowice,
Wlezuť gá wssetečná a rychlá opice.

Mněť gest to dáno od přirozenj,
Toběť člowěče welmi zdráwo nenj.
Raděg se po nizké zemi tauley,
A očj swých k wysosti nepozdwihey;
Neb gsy wyssel na tento swět z země,
Nawrátjš se po smrti zase do ně.
Nehledeg w swětě časného powýssenj,
Neb tobě to w prawdě bezpečno nenj.
Čjm se kdo wjc nahoru pozdwihne,
Tjm dolu tjže a sskodliwěg vpadne.
Také se střež owssem wssetečnosti,
Následůg raděg chwalitebné opatrnosti;
Neb se wssetečný často zle mjwá,
Sskody, pomluwy, y hanby dobýwá.
Kůna, sobol, a křepká weweřice,
Tokť gsau mé wlastnj družice.
Za tyk sama gá odpowjdám,
Neb se stydj, ale gá se neostýcham.

Wssak

Wssak se tobě gistě dobře hodj,
Oděw tobě k zymě přjhodný zplodj;
Sák newmjm nic než gedno hráti,
Chceš li mne pro kratochwil chowati,
Chcyk wěrně ráda slaužiti,
K smjchu y diwadlu býti.

Člowěk k opicy:

Wděčen gsem toho milá opice,
Že chceš býti má wěrná služebnice,
Sák za tě chcy y penjze dáti,
A na twé hrdlo řetěz udělati,
Aby mi potom nikam neutekla,
Netěkala, gako psyce wzteklá.

Beránek.

Přirozenj beránka.

Wssickni včitelé gednostegně pjssj, že beránek mezy čtwernohau zwěřj neytižssj a neypokorněgssi gest, k žádnému swáru nenj přirozený, ale ke wssj swornosti. Také pjsse Raffael Wolaterránus, že beránek hned od porodu mateř swú a pastýře zná.

Wezmi sobě na přjklad člowěče, to nerozumné zwjřátko; buď pokorný, tichý a neswárliwý, ale snášeg wssecka protiwenstwj. Vč se trpěliwosti, a pozney toho newinného beránka, o němž dj Izaiáš w 53. kap. Gakožto beránek před tjm, gessto geg střjže, vmlkne, a neotew=

otewře vst swých. A skrz Jerem. w 11. sám o sobě dj: A gá gakožto beránek tichý, genž nesen býwá k obětowánj ꝛc. Následůgž toho beránka pokorného, genž gest tobě ku přjkladu s nebe seslán, gehož když následowati budeš, wěčné radosti dogdeš. Poslyš giž beránka mluwjcýho:

Beránek k člowěku.

Tehda y hned přigde beran,
Gsa od člowěka neylépe poznán.
Před njm se krotce vkáže,
Newysoko pozdwihne swé twáře;
Člowěče, wssak mne dobře znáš,
Ale nepřjliš mnoho na mne dbáš.
Wjc sobě wážjš marné opice,
Potworné a mrzké bláznice,
Kteráž se k ničemuž ginému nehodj,
Toliko gedině lidem smjch plodj.
Dáš za nj také peněz mnoho,
Ničjmž vžitečným nepožiweš toho,
Spjšsek sskodu a starosti vdělá,
Neb gest wssetečná y spolu zlobiwá.
Ani gest člowěkem, ani zwjře,
Spjš se k potwoře přimjře,
Téměř gako nahá býwá,
Aniž zadek přikryt mjwá.

Hanebná, bezecti v také bez ocasu,
    Že se gi přemnozý vzasú.
Wssak proto gi sobě welmi wážjš,
    Dráž než nás wssecky sobě cenjš.
Gá gsem howádko krotké a pokorné,
    Tobě člowěče, vžitečné y wěrné.
Zbjráš ze mne rauno často,
    Kůži odřeš, y snjš masso.
Na opicy nic takowého nemáš,
    Ani kůže, ani massa prodáš,
Neb když gi zabigeš, aneb když zdechne,
    Gako mrzký pes w blátě lehne.
Gák sem zwjře twé pokorné,
    Neswarliwé, s každým sworné.
Množstwj nás w gednom owčincy,
    Beranů, skopců, gehňat y owcý.
Proto wssickni spolu sworně zbudem,
    Žádného wen, ani psa newybudem,
Aniž zabj druh druhého,
    Než toliko tresce neposlussného.
Rány sobě rohama dáme,
    Ale dlauho se nehněwáme.
Než gak se wespolek potrescem,
    Hned spolu gdem k gedněm gessem.
Gako bratři a sestry wssickni spolu,
    Berem se w hromadě k gednomu stolu.
W swětě máme přjzně owssem málo,
    Wssudy gest nás w počtjch nemálo.
Proto gakkoli kdo chce trápj,
    Wlnu sebraw, maso chce zráti.

Lew

Lew, nedwěd, lisska, wlk a kánč,
    Wssickni hladowj shledagj se na mne.
Saudy lstiwé na mne osazugj,
    Křiwé swědky proti mne wystawugj,
Straku, wránu, supa y krkawce,
    Neb ti wssichni rádi gedj owce,
Před njmiž gá gistě nikdý práw nebudu,
    Leč člowěče twau pomoc mjti budu.
Aneb od sluzebného pastýře twého,
    Aneb tobě wěrného psa strážliwého.
Naposledy ty mne řeznjku prodáš,
    Nebo ze mne sám masa naděláš,
Schowáš ge do swého lačného břicha,
    Wytáhneš mne y z mého kožicha.
A sám swé tělo gjm přioděgeš,
    Takliž mne milý pane přegeš?
A gá wssecko pokorně strpjm,
    Y každau křiwdu přetrpjm.
Nauč se odemne krotké tichosti,
    Dobrotě, trpěliwosti y přjwětiwosti.
Lásce brátrské, přjzni y swornosti,
    A tak dogdeš od Boha milosti.

Člowěk k beránku.

Berane můg milý, vžitečný sluho,
    Wymlauwáš mi giž welmi mnoho.

Přigjmám wssecko zawděk od tebe,
Za službu twau gá zaplatjm tobě,
Ažť gedné rauno trochu lépe obroste,
A řepa y kolnjk na poli zroste.

Kozel.

Přirozenj Kozlowo.

Wssem wědomé gest o kozlu, že gest zwjře welmi mlsné a sskodliwé od přirozenj swého, k tomu také hněwiwé, gakož pjsse Plinyus w 28 kn. 10 kap. Ale když geg hladj po bradě, tehdy se vkrotj.

Ty

Ty pak člowěče nemáš se hněwati, gakž swrchu powědjno gest. Také nemáš sskody blizžnjmu swému činiti, buď w domě nebo na poli. Množý žádného swědomj w tom nemagj, že zrost zemský blizžnjmu kradau, meze na laukách přesekau, meze na poli přewokj. Nepamatugjce na zákon přirozený, kterýž nás tomu včj: Co sobě nechceme, abychme ginému toho nečinili. Pamatůg člowěče, aby se od mlsnosti odwracowal, w zahradách sskody nečinil. Wjš dobře, co gsau nassj prwnj rodičowé w sadu ragském z ponuknutj ďábelského promlsseli, gakož se o tom čte w prwnj knize Moy. w 3 kap. Warůg se owssem přirozenj kozlowa w ničemž nenásledowati, chcessli wěčně s Bohem se radowati. Posslechni kozla, od čeho tě odwodj.

Kozel k člowěku:

Hned po beranu přiběžj kozel,
  Řka: nenj mi toho welmi žel,
Že sem tu dlauho po giných pomesskal,
  Když gsem gediné zde berana zastal.
Raděgi wždy widjm geho samého,
  Nežli toho wlka žrawě hltawého;
Nebť gsem s beranem dobře znám,
  Často s nim obcugi také y sám.

Wssak geden druhému nepřekážjme,
    Také spolu gednomu pánu slaužjme.
Než to mi do něho nelibo býwá,
    Že se beran wždycky lépe mjwá,
Neyprw na strawě, potom na oděwu,
    Gá skloně se, welkau zymau lehnu.
Chudau a ohraubnau strawau se žiwjm,
    Neywjce mne krmj ostrým hrozdjm.
Wssak se s nim o to nic newadjm,
    Neb se tebe pána swého stydjm.
Boge se kyge prutu a byče,
    Wskočjm na stranu, kde moha, křiče.
Oswěť wěrnosti, toto tobě prawjm,
    Že se gako zahradnjk sstěpowánjm ži-
        wjm.
Protož uděley mne zahradnjkem,
    A w twé winicy y sstěpnicy dělnjkem.
Chcyť toho pilně, wěř mi hleděti,
    Že to potom musýš sám zwěděti,
Buďto w rozkol, neb za kůru,
    Sstěpugi, zepna se, na sstěp zhůru.
Obnowugiť také y ratolesti,
    Kdež gedné mohu swau pomocý doléžti.
A mám teď také s sebau zagjce,
    Ten toho zna, nežli gá gesstě wjce.
Že nás potom obaudwau pochwáljš,
    Mne druhdy y kygem prochladjš.
Ale zagjc nemá na tě žádné péče,
    Wyskoče wen z zahrady, pryč uteče.

Leč

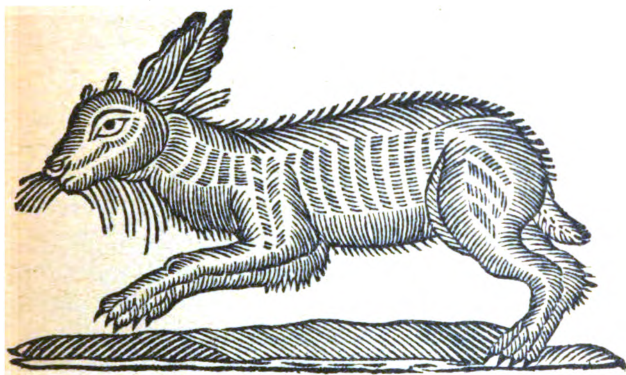
Leč geg kdy sklamáš rozumnau chytrostj,
Zdělák on tobě rychle djla dosti.
Ják gsem welmi mlsné zwjře,
Sotwa mne wen kygem wypýře.
Budto z obilé z zelé y zahrady,
Nikdý newygdu bez něgaké sskody.
Mnět gest to od přirozenj dáno,
Od tebeť tak nemá býti zachowáno.
Ty se toho člowěče wystřjhey,
Bljžnjmu žádné sskody neděley.
Buď na poli nebo také w zahradě,
S lidmi se o to před saudem newadě.
Neb gest Adam wen z zahrady wyhnán,
Že činil tam, co mu nekázal pán.
W ragské rozkossné božj zahradě,
Powoliw zlé ďáblowé raddě.
Nebudiž tak, gako on byl mlsný,
A na cyzý wěc nikdý kwapný,
Co sobě nechceš samému,
Nečiň toho také bljžnjmu swému,
Mámť také rohy ostré na sobě,
Aby kdo někdy překazyl tobě,
Hned tě pána swého sám pomstjm,
Wjdly swými naň se pustjm.
Gsem také poněkud nábožné zwjře,
Wč ty se odemne prawé wjře.
Welikauť pokoru gistě wedu,
Když opustjm swau dlauhau bradu,
Neywjce mi mlsnost sskodj,
Ta mne k wssemu zlému přiwodj.

W tom mne nechtěg následowati,
    Ale což dobrého gest, hleď se tomu wčiti.

Člowěk ke kozlu.

Služebnjče wěrný, milý kozle,
    Cos mi řekl, nynj to nenj zle,
Než to mi se welmi neljbj,
    Že tě churawého mé oči widj,
Ale když se po času oprawjš,
    Hned se mému kuchaři lépe zaljbjš.

Zagjc.

Přirozenj zagjce.

Zagjc gest, gakž Arystoteles mudřec o zagjcy pjssjc prawj, zwjře popudliwé strasslíwé a chaulostiwé. Páni a vrozenj lidé slussně se tomu přirozenj přirownati mohau; neb gsau nedůtkliwj, a popudliwj, na swé chudé a poddané libi, ge hrdlugjc a téměř gako psa sobě wážjc, domnjwagjce se lepssjmi býti, nežli gsau chudj, nepamatugjce na to, že spolubratřj wssichni gsme, a gednostegného přirozenj, bláto a popel, w něž wssickni zase obráceni budem, a včiněni w pokrm žábám zemským a čerwům,

v=

vrozenj gako nevrozenj, bohatj gako chudj. Gsau páni také strasslivj a plassj, smrti se obáwagjce, vtjkagj z města do města, z skály na skálu, wjce sobě oblibugjce bjdu a nauzy swětskau, nežliby pospjchali k zasljbenému nebeskému dědictwj. Swatý Augustýn w 1 kniz. včenj křesťanského, takowé přirownáwá těm bláznům, kteřj, kdyby w wlnobitj mořském byli, a wssak nikdá se k břehu neplawili, nepospjchagjce k wlasti. Také zagjcy od přirozenj žádné vkrutné zbraně dáno nenj, aby ginym sskodil zwjřatům, ale on se wydáwá laupežj wssem ginym, gako Plinyus dj w 8 kni. 55 kap. Též člowěk žádnému sskoditi nemá, ale odewssech raděg vtrpěti, aby mohl korunowán býti. Wšjmey zagečj rady, budeš se mjti dobře wssady.

Zagjc k člowěku.

Y ozwe se k tomu rychle zagjc,
 Prawduť prawj kozel můg strýc,
Sstěpowánjm se oba žiwjme,
 A tobě člowěče wěrně slaužjme.
Gá zagjc, malé a chudé zwjřátko,
 Mezy ginau zwěřj sám nebožátko.
Málem mne můg pán oddělil,
 Žádnau zbraň mne nevdělil.

Aniž

Aniž mi dal welikých zubůw,
Ani také ostře sspičatých rohůw,
Ani pazaurů k obraně drawých,
Ani k tomu také kopit twrdých.
Abych se mohl trochu brániti,
Nedal se tak snadno polapiti.
An se bodlawý gežek brání déle,
Nebogí se příliš swého nepřítele.
Hrdě se proti němu postawí,
Sudlic a osstipůw nastawí.
Y myš malá také od sebe vkausne,
Mrawenec, blecha, komár vsstipne.
Ale gá se wždy wsseho bogím,
Brániti se žádnému nestrogím,
A kdybych také běhů rychlých neměl,
Zle bych se na tomto swětě měl.
Wssickni na mne zle dorážj,
Chtjc mého masa y také kůži,
Wyžlata, chrty na mne chowagj,
Mnohé giné nástroge dělagj.
Mámť na sebe rozličné soky,
Lissky, káně, psy y wlky.
A neywjc se pánům ljbjm,
Na gich stole často sedjm.
Neb mám skutky gim podobné,
Že zwjře gsem popudliwé,
Plaché strassné, chaulostiwé,
K tomu také nedůtkliwé.

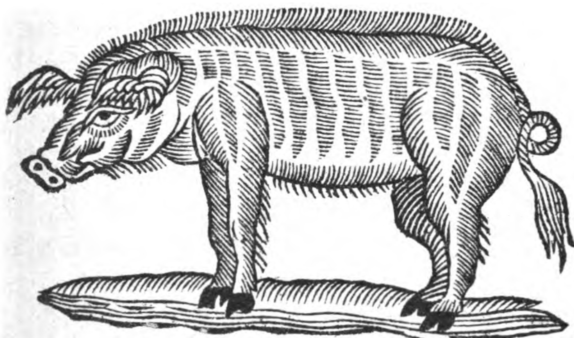
Tak gsau y páni hněwiwj,
    Popudliwj, nedůtkliwj;
K tomu strasßliwj a plassj,
    Smrti se bogj a ta ge strassj.
Před nj během vtjkagj,
    A rádi vkrýti se gi chtěgj.
Ty člowěče, pane milý můg,
    Těchto powah mých nenásledůg.
Střez ty se hněwu a popudnosti,
    Také bláznivé a lehké plachosti.
Buď stálý, přjwětiwý a dobrotiwý,
    Laskawý, přizniwý, a trpěliwý.
Neb tak za maudrého progdeš,
    Čest, chwálu, milost, mjti budeš.
Sák gsem zagjc bez oděnj,
    Žádné braně při mne nenj.
Nemám se čjm zastawiti,
    Gedině hledjm pryč vgjti.
Y tebek gest Bůh tak stwořil,
    Tichého bez zbraně na swět zplodil.
Ani pazaurů, ani sſipatých rohů,
    Nedal tobě ani sſpičatých zubů.
Včinil tebe nad giné rozumného,
    Mimo ginau zwěř pokogného.
Aby se s swým bljžnjm nebil,
    Ani bratra swého zlostně hubil.
W lásce, w pokogi, w swornosti obýwal,
    Bljžnjho, gako sebe w lásce mjwal.

Člo-

Člowěk k zagicy.

Ty můg milý zahradnjče,
Neděley mne sskodu zagiče.
Nestogjmť gá o žádnau zwěřinu,
Genom kdy gá mám mau swininu.
Raděgi snjm tučné gelito,
Leda hrdlo a břicho bylo syto.
Panské gsau to krmě a strawy,
Nerad y dám za tebe trawy.

Swině.

Přirozenj swiňské.

Swině, gakož pjsse Plinyus, Cycero a Wolaterránus, přjlissně gest zhowadilá, a toliko k žrádlu přirozená, a w nečistotě wždy se kochá, w lauži a w blátě. Protož gi Horácyus přjtelkynj bláta nazýwá. Ale wssak wykrmená a z nečistoty lidskýma rukama očisstěná, lidem přicházý k vžitku. Ty člowěče pamatůg, že negsy k žrádlu a nečistotě, zplozen, ale k střjdmosti, aby o wěcy nebeské smeyssel, a k nim se táhl. Nebo ne proto žiwi gsme, abychme gedli a pili, ale gjsti a pjti máme, abychom žiwi byli, a sámi sobě žrádlem žiwotůw newgjmali, K čistotě srdečně sám Pán Krystus

nás

nás napomjná, řkauc we čtenj sw. Matauš w 5 kap.: Blahoslawenj čistého srdce, neb oni Boha widěti budau. A sw. Petr w 2 k. 2 kap. welikau horliwostj, possskwrněné a zprzněné a často se zase w hřjchy nawracugjcý, nazýwá syny zlořečenj, prawě, že gich poslednj wěcy horssj včiněny gsau nežli prwnj. Gimž toto přjslowj připisuge: Pes nawrátil se k wýwratu swému, a swině vmytá do kalisstě bláta. Což také maudrý Ssalomaun předpowěděl w knihách přjslowj w 26 kap. Protož člowěče wyčisť z srdce swého wssecku nečistotu, zlost, neprawost, a budeš Boha wěčně widěti. Giž slyš mrzutau swiní, kteráž tě od mrzkosti odwozuge.

Swině k člowěku.

Hned za tjm přistaupj swině,
    Rkauc: gáť gsem domácý hospodyně,
Gesstěť gsem s sebe bláta nesmyla,
    W bahně sem se zakálela,
Do lázně málo kdy chodjm,
    Gedno z chléwů w bnoge klidjm.
Sklizowalať gsem až podnes mláto,
    Ale giž vpadla gsem z lauže w bláto.

Pro=

Protož neměg mi za zlé ty člowěče,
Žeť se nenesu čistě ani hladce;
Neb tak činj pilné hospodině,
Žeť se vmažj rády gako swině.
A proto ony swým hospodářům
Nemrzegj, ani také fregjřům.
Když bude w zyměo masopůstě,
Tu mne vmygeš sám welmi čistě.
Žeť budu nad giné překrásná,
Tučná, vžitečná, y také wzácná.
Bezemne ty nikdá nesedneš k stolu,
Často mi tehdáž gisti budem spolu.
Hrách, zelé, řepu, také y zwěřinu,
Nebo kteraukoli krmi ginú.
Bezemne nic nenj, gakž wjš, chutno,
Nechť gest dobře slano nebo mastno.
Sáť gsem twá domácý hrubá chrochna,
Ačkoli pak gsem y hlaupá hochna,
Wssak se tobě gistě dobře hodjm,
Anť y dewatero prasat zplodjm.
Sněs ge třebas wssecky pořád sám,
Nebť gá na ně welmi málo dbám.
Aniž co po nich přjlišně taužjm,
Když se toliko mláta nabažjm.
A gestli mi nedáš do wůle mláta,
Zžeruť tobě sama wssecka prasata.
Sama sem také dosti vžitečná,
Ač pak negsem přjliš wytečná.
Máš maso zemne y slaniny,
Hodjť se ssewcům také mé sstětiny.

Sedlá-

Sedlákům gelita, gitrnice klobásy,
Zwlásstě když gsau masopůstnj časy.
A snjssli k tomu w octě polauhlawj,
Hned se twá mysl hrdě postawj,
A noha twá bůgně poskočj,
Sedlák pogeda, gezj se a bočj,
Nekaukey mu tehdáž mnoho w oči,
Ať se na tě spurna neosočj.
Zwlásstě když se dobře napige,
Tuk giž druhému nemnoho přege,
Ale wždy kmotr lage kmotru swému,
Přezdjwagj nevstále geden druhému.
Na geho fregjřku nehleď mu tehdáž,
Coby ti včinil, brzy to shledáš.
Ani mu také piwa přewraceg,
Posnjdage s njm, wečeře nečekey,
Neb v wečer oni weselj býwagj,
Že čtyři obyčegně na mjstě zůstáwagj.
Powj že gest ho trochu vrazyl,
Ano chlap z chlapa dussi wyrazyl.
Ale pro to gá swině tebe mrzým,
Že ráda w hnogi sem y tam brodjm.
Anžť to gest od mého přirozenj,
Tobě ť člowěče to slussno gistě nenj.
Než aby swůg žiwot pilně chowal,
W čistotě a swattosti srdce obýwal;
Neb kteřj gsau srdce čistého,
Vhlédagj Boha Stwořitele swého.
A kteřj gsau hřjchy na srdcy zmazáni,
Od twáři Božj do ohně budau odehnáni.

D   Člo-

Člowěk k ſwini.

Nerád tě widjm tluſtá ſwině,
    Negde z tebe welmi chutná wůně,
Když tě na trokách opařenau wzřjm,
    Tehdy s tebau ſſjř o wſſe rozmluwjm.

Kráwa.

Požitečnoſt kráwy.

Kráwa geſt zwjře člowěku požitečné, od njž člowěk weliký djl pokrmu těleſného běře k žiwo=

nosti swé, a wssak toho častokrát od nj wděčen nenj. Wpřjkřj mnohokrát pozitečnému howadu. Ani Bohu také děkuge, kdez sám Pán Krystus přjkladem nás včil, w pozjwánj pokrmu, y také wewssech giných wěcech, abychom Boha chwálili a djky mu činili. Neb kdykoli gest zástupy sytil, wzdycky prwé modlitbau předessel. Gakoz máš we čtenj S. Mat. w 15 kap. a Mar. w 8 kap. y w giných mnohých mjstech. Téz y při wečeři to včinil. Gakoz pjsse Mat. w 26. Mar. w 14. Luk. w 22. Jan w 13. k. A sw. Pawel k Effez w kap. 502: Naplněnj budte Duchem Swatým, mluwjce sobě wespolek w zalmjch, w chwalách a w pjsničkách duchownjch, spjwagjce a chwálu wzdáwagjce w srdcých wassich Pánu, djky činjce wzdy za wsseckco, we gménu Pána nassého Gezjsse Krysta, Bohu Otcy 2c.

Protoz člowěče chwal Boha a gemu djky wzdáwey, a poslauchey pozitečného howada swého, k tobě mluwjcýho:

Kráwa k člowěku.

A kdyz swině od člowěka odegde,
Y hned kráwa s teletem přigde,
Řkauc: gák gsem twé howádko kráwa,
Gistě sem nikdý neznala toho práwa,
Bych měla zde před tebau státi,
A swau powahu tobě wyprawowati.

Při=

Přicházým k tobě, pane s děkátkem,
Hlaupým, sprostým a malým telátkem.
Nevmjl ono mnoho mluwiti,
Než toliko za mnau běže, bečeti,
Člowěče toběk gá se dobře hodjm,
Tebe y s swau čeládkau žiwjm.
Mléka dosti dám, smetany y másla,
Kdybych se genom wždy dosti napásla.
Z toho bude podmáslj, také syrowátka,
Pro chudá a lačná nebožátka.
Gesstě také tisstěnice y twarohy,
Ana se wám hodj y mé rohy.
Kůže dobře požiweš y s masem,
Když mne zabigeš taučnau swým časem.
Wssecko tobě y ten hnůg dáwám,
Sama sobě nic z toho neschowáwám.
Gestli pak že mne chowáš lépe,
Buďto w zymě nebo také w létě.
Lépek se tobě zase odplatjm,
A wssecku twau prácy nahradjm.
Nic ty mi za to wjce nedag,
Gedno nezlořeč a mrzce nelag,
Nebj vkrutně mne howádka swého,
Netryzni, nezahubůg nerozumného.
Ač pak negsem wždy po twé wůli,
Tok má hlaupá nerozumnost welj,
Nebo Bůh na tě pro hřjch dopustil,
Wssecko stwořenj na tebe pustil.
Aby tobě powolno nebylo,
Hněwalo tebe též y rmautilo.

Aby

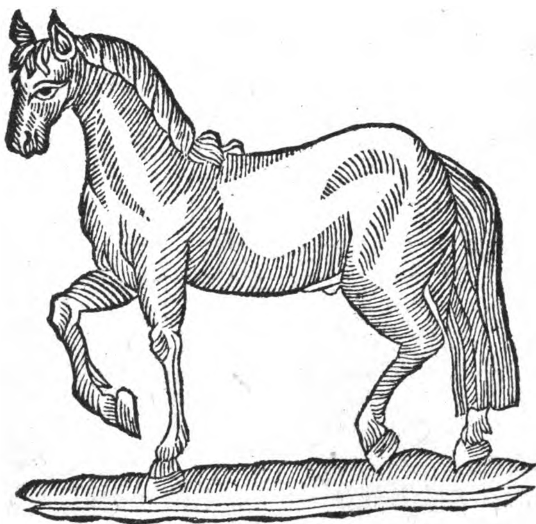
Aby ty se w swém hřjchu poznal,
    Bohu swému se ponjžil a poddal.
Nás hlaupé nerozumné stwořenj.
    Sprawowal rozumně toho času nynj.
A když mi se tobě spurně protiwjme,
    Po twé wůli gak ty chceš, nevčinjme.
To přičjtey swému prohřessenj,
    A Božjmu na tě dopusstěnj.
Býk a wůl tomu swolili,
    Tak mne mluwiti poručili.
Přjgmiž to wděčně odewssech nás
    Člowěče, a buď wždy laskaw na nás.

Člowěk ku krávě:

Nechey toho mluwenj krávo,
    Wssak wjm, co gest tobě zdráwo.
Aby se dobře na pastwě nagedla,
    Mně dosti hustého mléka přinesla;
Když tě w zymě mlátem naprawjm,
    Tebauk swé přjbuzné přáteli nakrmjm.

Kůň,

Kůň, welblaud a osel.

Přirozenj gegjch.

Welblaud, osel a kůň, mimo giné powahy swého přirozenj, gsau pracowitá zwjřata, wsselikteraké gho a břemeno podstupugj a nesau. cožkoli člowěk na ně wložj. Wč se od nich člowěče, aby od Boha břemeno na tebe wzložené ráb nesl, a trpěliwý w tom byl, kečj ani my-

slj

ňj se tomu neprotiwil. Buďto, že břemeno, bohatstwj, nebo auřadu tobě dá, nes ge mjle a s rozumem. Buď dobrým ssafářem, vdělůg rád nuzným a potřebugjcým. Buď spprawedliwě mezy winným a newinným. Neb musýš počet wydati z wladařstwj swého. Protož včiň sobě přátely z mammony neprawosti, gako onen wládař, o němž pjsse sw. Lukáš w 12 kap. Budeli na tě wzloženo břemeno chudoby a protiwenstwj, nes a trp mjle, gako onen sprawedliwý Job, o němž w knihách Job: 1. 3. a 4. kap. Ten gsa člowěkem bohatým dopustil naň Bůh, že mu wssecek dobytek byl zagat a pobrán, a statek wssecek zhynul. Potom y děti geho zhynuli w rozbořenj a w pádu domu geho, a na něho samého weliké nemocy přissly, wssak se z toho nikdá nermautil, ani Bohu se protiwil. Neb gest řekl: Pán dal, a Pán wzal, gakž se Bohu ljbilo, tak se gest stalo, buď z toho gméno Božj pochwáleno.

W tom geho člowěče následůg, Neb Boha se bogjcýmu člowěku břjmě Páně gest lehké a geho gho sladké. Mattauš w 11 kap. Nachyl vssi, coť kůň prawj:

Kůň

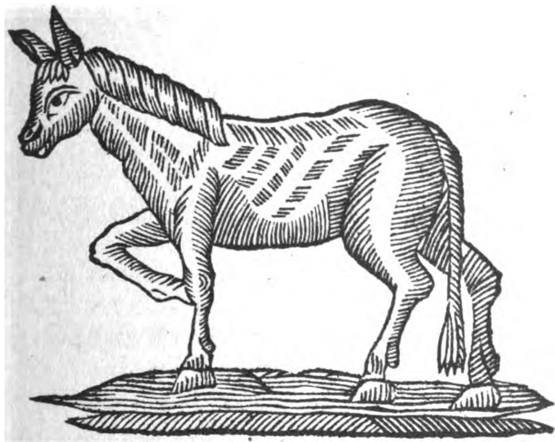
Kůň we gménu ostatnjch k člowěku mluwj

Y přiběhne kůň po chwjli,
Řka: gsemť pane služebnjk twůg čilý,
Teď sem k twé milosti rychle dossel,
Přiwed sem welblauda, y přissel s njm také osel.
Na mne tu poctiwost oba wložili,
A mluwiti k tobě poručili.
Neb gsem gá s tebau lépe, nežli oni znám,
Často býwage s tebau gediný sám.
Welblaud gest tobě poněkud neznámý,
Osel pak hlaupý, gakž wjme samy.
Poznen nás služebnjky swé wěrné
A tobě po wssecky časy powolné,

My

My twá těžká břemena neseme,
Kamkoli kážeš, wssudy půgdeme.
Také y tebe, dosti welikého
Wezmeme na se pokorně pána swého.
Trpjme od tebe ostré bodenj,
Bitj kygem, y mnohá giná puzenj.

Wssak se na tě proto nehněwáme,
Když v tebe toliko swau žiwnost máme.
Slaužjmeť tobě z malé kořisti,
Když nám toliko dáš pjti a gjsti.
Gesstě nás y w tom často zamesskáš,
Pokrmu nám přjhodným časem nedáš;
Netřeba tobě, nás ničjm odjwati,
Suken ani kožichůw kupowati,

Neb

Neb my se y hned narodjme s njm,
Sám Pán Bůh opatřil nás tjm.
Ty se gen w čas o tu strawu starey,
W mjru a w času nám obroky dáwey.
A pakli nám dáš kdy nad mjru,
Hned k tobě zrussjme swau wjru,
Dolů tě s sebe mrzce shodjme,
Ruku, nohu neb ginau kost zlomjme
Zwlásstě gá kůň neybůgněgssj,
A tobě wždycky neypotřebněgssj,
Zlámic wogi, wůz y kalesa,
Prwe než přigedu domů z lesa,
Gsemť zwjře hrdé y spanilé,
Bůgné, wássniwé, y wždy čilé,
Mezy zwěřj nenj žádného giného,
Tak wzácného, gako gá spanilého.
By tak drahau cenu který wážil,
A tak welkým panům také slaužil.
Žádný nebýwá také tak čistě chowán,
A tak krásně cýzen, a připrawowán.
Gakož gá se v lidj hrdě mjwám,
Když v welikých a bohatých pánů býwám.
Ale v sedláka mjwám giné hoře,
Ten mnau wždy, den odedne woře.
Ne tak často mi vprawně gjsti dáwá,
Sprostným mne obrokem v sebe chowá.
Že sotwa hladem zchurawělý polezu,
Wssak proto woři, y dřjwj wezu.
Da mne y vtebe, welmi vlage,
Když se mu giž nehodjm, psy na mne
swolage.

Sám se w krčmě vpige a vžere,
Mne hladowitého gesstě vpere.
Když mne starého y ztrápeného vhlédá,
Hned mne psům za mrchu na roky pro-
dá.
Wyžene mne kygem z domu wen
Abych vmřel zymau nebo hladem.

Ty pane náš takowý nebýwey,
Zlým za dobré nikdá neplatjwey,
Wč se od nás howádek maudrosti,
Nes břemeno rád s powolnostj.
Kteréž na tě Bůh twůg wložj,
Zachowey po wsse časy přikázanj Božj.
Neb gest geho gho a břjmě lehké,
K tomu také spasytelné a sladké.
Warůg se wzteklé a wssetečné bůgnosti.
Následůg raděgi pokory a nizké ticho
sti,
Neb blahoslaweni gsau krotcý a tissj,
Takowé sám Pán Bůh vtěssj.

Člowěk ke koni.

Známk tebe koni, swého wěrného sluhu,
Žek nikdý tobě nemohu wygjti z dluhu.
Stodoly swé plné když gá nawozým,
Wsse zase k twému dobrému wynosým.

A protok chcy tobě za prácy dobrý obrok dá-
ti,
Když nechceš penězité mzdy odemne brá-
ti.

Kočka.

Přirozenj kočičj.

Kočka z powahy přirozenj swého gest nočně bedliwá, auklady myssem strogj. A gakož pjsse Affrodyzeus, we tmách ostře hledj, a nočnjm křikem lidi budj. Ty člowěče cwič se bedliwosti, aby nezaspal zde wěčné radosti. Sw. Petr dj w 1 Kan. w 5 kap.: Střjzliwj buďte

a

a bděte, neb protiwnjk wáš ďábel, gako lew řwa, obcházý, hledage, kohoby sežral. Také y tělesné spanj přjlissné sskodj a statku vmenssuge, ale duchownj sen dussi zatracuge. Otwjrey oči w temnostech a w nocy swěta tohoto, neb gsy synem swětla a ne temnostj, wedlé řeči sw. Pawla w 1 kn. k Tesalon. w 5 kap., kdež dj: wy bratřj negste w temnostech, aby wáš den gako zloděg zachwátil, nebo wy wssičkni synowé swětla gste a synowé dne. Negsme synowé nocy ani temnostj, protož nespěme gako ginj, ale oděme a střjzliwj buďme. Netoliko člowěk má sám nespati we tmách, totiž w hřjssjch ležeti, ale y bratra ležjcýho z hlubokosti sna geho probuditi, abychom w Krysta wěřjce, radosti mohli dogjti.

Kočka mluwj k člowěku.

Y přiběhne mlsna kočka,
Sotwa přjstup k člowěku dočká,
A gemu se omlauwala,
Pročby po giných tak dlauho messkala.
Řkauc: Bylakbych prwé k tobě přissla,
Wssak ale psa sem v tebe nassla,
Genž gest nepřjtel můg auhlawnj,
Mého zlého on po wsse časy hledj.

A gá mu pak nic zlého nepřegi,
Gesstě zan častokrát páteře pěgi.
Ale on gest zlobiwý a záwistiwý,
Žádnému než toliko sám sobě přjzniwý.
An mi nepřege ani kus chleba,
A sám wssecky wssudy kauty shledá.
Wyhánj mne často wen z domu,
Snad ty člowěče dal sy mu wůli k tomu.
Bychk se tebe nebála a nessanowala,
Druhdy bych mu dobrau ssňupku dala.
Ale nechcy tě pána swého hněwati,
Chcy mu raděg wstaupit, a mjsto dáti;
Wteku před njm w swrchek na domj,
Na zdi, na střechy, na wysoká stawenj,
Tu, kdež on za mnau nikdá newegde,
Až mnohdykrát hněwy zwige a pryč wgde.
Gák gsem kočka, twá wěrná služebnice,
Wstawičná strážná a pilná domownice.
Wssecky kauty gá wssudy opatřjm,
Přewysoké střechy y w nocy gá spatřjm.
Wlezu také copauchem až do pecy,
Shlédnu co se peče, nebo wařj w hrncy.
Okusým krmě, dobřeli gsau wařené,
Slané, mastné, dokonále kořenné.
Nepřálakbych tobě, by ty se strawil,
Ale raděg, aby wždy čerstew a zdráw byl.
Raděg ten neduh wzřjm sama na sobě,
Nežbych geg widěla na tobě;
Smygik mjsy, pokličky, y také hrnce,
Wssehok pomáhám klíditi twé kuchařce.
Ak

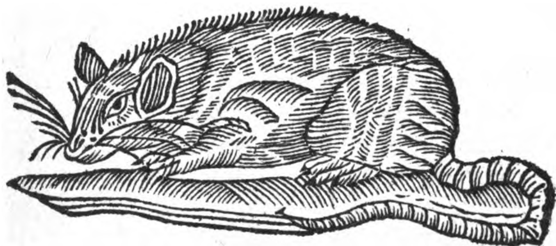
Ač ty mi pak člowěče málo wěřjš,
    Maso předemnau wysoko wěšýš,
A wssecko, kdež můžeš, skrytě chowáš,
    Neb ke mne welmi malau wjru máš;
A gá twého dobrého wždycky hledjm,
    Zloděge w twém domě vkrutně hubjm,
Malé y weliké německé myssi,
    Leč mi která vteče do swé skrýssi.
Popadnu strnada, sspačka y wrabce,
    Genž wssicknj gsau twogj zhaubce.
W nocy ty často ze sna procýtneš,
    Kdykoli můg libý hlas zaslechneš,
Aby wstal z postele k prácy a djlu,
    Nedal wůle leniwému tělu;
Byl raděg bedliwého a skrowného spanj,
    A swau pilnostj přissel k zbohacenj;
Neb ljný a nepilný hospodář ochudne,
    W psotu a bjdu y w posměch vpadne
Také mnohé, dlauhé, a těžké spanj,
    Sskodj paměti y wssemu přirozenj.
Protož třeba gest tobě skrowně spáti,
    A dům swůg pilně opatrowati.
Pro zloděge, mordéře, nepřáteli,
    Aby ho oni nočně nepodkopali.
Nepobrali zlodě́gský statku twého,
    A snad aby y nezamordowali tebe samé-
ho.

Člo=

Člowěk ku kočce:

Giž twých řečj můg sluch dosti slyssj,
Kočko weljmť, gdi spjš lowit myssj,
Přjliš se předemnau sama chwáljš,
A kdež co nagdeš, wssecko smlsýš.
Musým wždy wsse před tebau skrýti,
Aneb welmi wysoko powěsyti.

Myš a sysel.

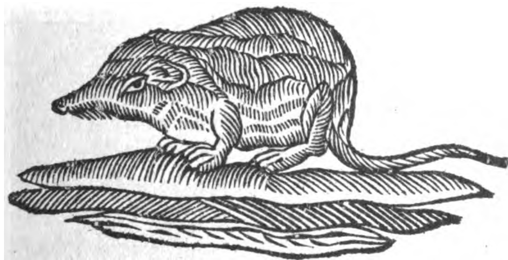

Přirozenj myssj a syslowo.

Myš, domácy y polnj, obě sskody čínj; gedna na poli y w stodolách, druhá w domě seyr máslo y giné wěcy krádežj žjře. Ty člowěče warůg se krádeže, nebť gest od samého Boha

za=

zapowěděná, gakož swrchu powědjno gest. Ale powahu polnj myssi w tomto zachowey, gakož ona shromaždauge sobě času letnjho, čjmby w zymě se žiwiti mohla; též ty čiň, za swých mladých let pracůg a vsylůg, ale bez sskody bližnjho, a dobuď statku, gimž w starosti swé mohlby se žiwiti, wedlé Boha a dobrých lidj. Neb zmařjssli mladá léta swá, budeš w posměchu, a žebrotau se w nauzy vžiwjš. Protož hleď statku dobýti, ale w něm nepýchati. Nečiň gako onen bohatec, který naplniw stodoly, vložil w mysli swé, aby gedl, pil a hodowal, o němž swatý Lukáš pjsse, w 22 kap. nebby tak swau dussi ďáblům dal.

Sysel též tu powahu do sebe má, že swau skreyssi naplňuge, nakladá na samicy, za ocas gi do skreysse tahne, ale potom w čas potřeby od gidla gi odžene. Té powahy ty ne-

měg; neb co gsy ty, to geť y manželka twá. Neboť Bůh řekl: Moyž. w 2 kap. a pán Krystus to we čtenj sw. Matausse w 19 kap. opakuge, proto (prý) opustj člowěk otce y matku, a přjdržeti se bude manželky swé, a budau dwa w gednom těle.

A sw. Pawel k Effez. dj: mužj magj milowati manželky swé, gako těla swa; neb kdož manželku swau miluge, se samého miluge, neb nižádný nikdý těla swého w nenáwisti neměl, ale krmj a chowá ge, gako y Krystus cýrkew, neb údowé gsme těla geho a kost z kostj geho. Slyš černau myssku.

Myš a sysel k člowěku.

Y hned z stěny wylezne černá myš,
Také mne člowěče, pane můg slyš.
Dlauhoť gsem před tebe gjti nesměla,
Nebť gsem v tebe kočku widěla,
Která wždycky býwá podlé tebe,
Ano y za stůl posadjš gj wedlé sebe.
Newjm proč gi tak miluges,
Nad wssecky giné gi welmi přeges.
Zdali gest ona tak slawného rodu,
A ty z nj nemáš nic než samau sskodu.
Snad ty gi proto neywjce howjš,
A nás myssi tak welmi rád lowjš,

Že

Ze gest ona nasse vkrutná zhaubce,
A v tebe za kata a poprawce.
Gest semnau před tebau polnj myssta,
Má družka, a přjbuzná towarnysska.
Obě se tebe, swého pána stydjme,
Z přjčiny té, ze ti sskodu činjme,
Gá w domě twém, a tato na poli,
Žiwjme se, gak se ljbj z nás komu koli.
Krádežem a žrádlem swůg obchod wedeme,
A pilnosti při žiwnosti twé tebe včjme.
Aby, cožkoli máš, toho dobře chowal,
Bez tesskliwé lenosti pilně ochraňowal.
A ted gest s námi také y sysel,
Tenk gest hoden, aby na ssibency wisel;
Neb on tobě sskodj mezy námi neywjce,
Na wlastnjm woze obilé pryč wozýce.
Naplnj gjm gámy y také swé skrýsse,
Hoduge w obžerstwj a w wysoké pýsse.
Nepřege gjdla swé wlastnj ženě,
Od stolu gi téměř wždycky zažene.
Wssickni se hlasytě zpowjdáme,
Bez mučenj se z krádeže známe.
Že gsme wssickni sskůdce welmi welicy,
Zwlásstě pak gá myš, která gsem domácý.
Ačk gjm pomalu, také skrowně,
Sedě sobě při mastných koláčjch wolně,
Což lepssjho gest, toho gá okusým,
Horssjho ráda nechám, leč musým.

 Seyra,

Seyra, másla, slanin, chleba sádla,
　　Y wsselikého giného dobrého žrádla.
Kredencugi, kusstugi, a wssecko ohledám,
　　A nic tobě w cele nenechám.
A bychk se té žrádné kočky nebála,
　　Swůg bych národ brzce rozmnožila.
Sezwalibychom se s polnjmi spolu,
　　Žekby potom nic nezůstalo w domu.
Tok sem se tobě sama wyznala,
　　Swých hřjchůw se zpowjdala.
Aby y ty člowěče také tak činjwal.
　　A swých se hřjchůw rád wyznáwal.
Neb tak spjsse milosti Božj dogdeš,
　　A odpusstěnj hřjchůw swých nabudeš.
A než myš swá slowa dokončj,
　　Y hned k ni kočka rychle přiskočj,
Chopiwssi gi, gme se s nj hrátj,
　　Že se myš odtud domu newrátj.

Slon.

Slon.

Přirozenj slonowo.

Slon, gakož pjsse Plynyus w 9 knize, gest zwjře neywzácněgssj mezy wssemi, a neyblj̃že rozumu lidskému se přirownáwá; a kdykoli člowěka vhlédá, hned gemu hlawy poklonj. Následůgž ty člowěče geho w tom, když znamenj Páně Krystowo vhlédáš, nakloň kolen y hlawy swé, ne tomu dřewu a nebo malowánj, ale Bohu. Též také včiň, když gméno Božj gmenowati slyssjš. Neb tomu nás sw. Pawel včj k Filipenským w 2 kap. Aby we gménu Gežissowu wsseliké koleno klekalo, nebeských, zemských

ſtých y pekelných, a wſſeliký gazyk aby wyznal, že Pán Gežjš Krystus geſt w ſláwě Boha Otce. Druhá powaha geſt, že ſe bogj křiku ſwině di=woké, a gi nenáwidj pro nečiſtotu gegj. Neb on čaſto k wodám přicházý (gakož týž Pliny=us pjſſe) a tu ſe očiſtuge.

Ty člowěče pilen buď, aby měl wjce ſrdce čiſté nežli tělo, gakož ſwrchu pjſmy ſwatými napomenut gſy. Třetj powaha geho, že ſe my=ſſi bogj, když gi vſlyſſj, před nj vgde. Po=mni člowěče, abys ſe lehkomyſlného člowěka warowal, a s njm nic činiti neměl: neb tu po=ctiwoſti žádné nenabudeš, než pohaněnj a leh=koſti. Čtwrtá powaha geho geſt, že geſt k člo=wěku přjwětiwý, když člowěk s drakem bogu=ge, tehda člowěku pomůž a bránj ho. Ty člo=wěče, widjšli bližnjho, an s drakem (totižto s ſwětem, ďáblem a tělem) boguge (neb ti hlawnj nepřátelé gſau) pomoz gemu, dáwa=ge mu navčenj ſpaſytedlné, aby duſſi z hrdla draka wyſwobodil. Ale giž po hřjchu wſſecko ſe zpět děge při bližnjm, když widjme, an ſe k zatracenj s ſwými zloſtmi nachyluge, dopomá=háme k tomu, geho y ſebe zatracugjc. Pátá powaha: zblaudjli kde člowěk w leſých, neb na pauſſti, tedy geg zaſe na prawau ceſtu v=wede. Tak ty člowěče, widjſſli bližnjho, an v wjře blaudj, naweď ho na ceſtu ſpaſenj, a k voſluſſenſtwj gednoty cýrkwe ſwaté a k ſwaté=mu pokánj neb gſy to powinen včiniti. A

zwlá=

zwlásstě ty, kterýž duchownjm pastýřem gsy. Ach běda, že giž mnozý pastýři gsau, kteřj sami cesty spasenj ne tolik nenásledugj, ale gj také neznagj. Protož newědauce wůle Páně, vmlknauti musý. Dobře gest o nich powěděl, Izai. w 56 kap. Že gsau psy němj, nemohauce sstěkati, widauce marné wěcy: spjce a milugjce sny: Psy nestydatj, neznali gsau sytosti, oni pastýři nevměli gsau rozumnosti. Ssestá powaha geho gest, že se Boha bogj, když má gjsti, zelinu z země wytrženau k nebi pozdwihne, Bohu djky wzdáwá, od něhož pokrm má. Tak ty člowěče před gjdlem y po gjdle Boha chwal, gakož prwé pjsmem swatým příklad tobě vkázan gest. Když sedáš k stolu, toto řjkey: Nás y tyto wěcy které požjwati máme, požehney prawice Boha Otce, y Syna, y Ducha swatého, wsse gednoho hospodina amen. A po stole takto řjkey: Ten který nás stwořil, wykaupil a nasytil, buď požehnán na wěky wěkůw. Chwála Otcy, y Synu, y Duchu swatému, gakož bylo na počátku, y nynj y wždycky, až na wěky wěkůw Amen.

Slon k Člowěku.

Y přigde potom přeweliký slon,
Řka: snad gsem zmesskal giž půhon.

Wel-

Welmi z dalekých kragin gsem wyssel,
 Z té přjčiny gsem neskůro přissel.
Člowěku hlawy swé dolů naklonj,
 Neb on z přirozenj swého to činj.
Zdráw buď člowěče milý pane můg,
 Gák gsem slon, wěrný služebnjk twůg.
Ale ty mne tak gako giné dobře neznáš,
 Neb mne snad newelmi často wjdáš.
Bylkbych prwé rád přissel k tobě,
 Ale vzřel sem vkalenau swini v tebe,
Kterauž gá welmi welice nenáwidjm,
 Také gegjho kwiku se nemálo bogjm,
Neb gsem gá zwjře welmi čistotné,
 Ale swině gsau mrzké, a welmi nečádné.
Také nenáwidjm přjlissně mrzké mysſi,
 Kdež gi kolìwěk můg sluch vslyssj.
Raděgi vstaupjm daleko před nj,
 Nebo stydjm se bogowati s nj,
Neb gsem gá zwjře nad mjru slawné,
 Myš gest wssak howado welmi ohawné.
Gák se lidem bogowným dobře hodjm,
 Když gich na se mnoho nosým, žádného ne=
 shodjm.
Když se proti nepřátelům na wognu připrawj,
 Srub dřewěnný na mém hřbetě vstawj.
Z něhož střelbu na swé nepřátely
 Wypausstěgj, ssjpy y také střely.
Gsemk gá také zwjře přjwětiwé,
 Ač gsem welké a sylné, wssak proto přede
 přjzniwé,

Aniž

Aniž proto člowěku w něčem překažým,
Ale y gesstě před drakem geg bránjm,
Gemu y hlawy swé z njzka poklonjm,
Kdežkoli geg potkám, nebo dohonjm,
A zblaudjli na cestě, sem y tam chodě,
Nawedu geg zase na cestu přjhodně.
Též gá se y Boha swrchowaného bogjm,
Že když se na poli pastwinau krmjm,
Zelinu, kterau k potrawě z země wytrhu,
Hned gi k nebi wzhůru sám wyzdwihnu,
Bohu stwořiteli z toho djky wzdáwám,
Od něhož pokrm tělesný přigjmám.
Nauč se mne z těch wěcý následowati,
Bohu z darůw, tobě daných, děkowati,
Od něhož máš pokrm, y wssecko swé zdrawj,
A cožkli w swětě gest tobě potřebj.
Wwoď w cestu přjmau člowěka bludného,
Trescy z lásky bratra swého hřjssného.
Swého bližnjho máš také mjti we cti,
Neutrhey geho, gako had na powěsti.
S sspatněgssjm, nežlis sám, nikdý newáley
Ani w swáry s nestatečnými wcházey.
Neb tu žádné poctiwosti nedogdeš,
A spjsse ohawného pohaněnj nagdeš.
Warůg se také člowěče swiňské mrzkosti,
Následůg wždy čistoty, k tomu y pocti-
wosti.
Chcešli mne pak chowati v sebe slona,
Měg stodolu welikau plnú obilé doma;
Nebť

Nebť gá gi w brzkém čaſu wyprázdnjm,
Sám gediný wjce než deſet konj ſtrá-
wjm.

Člowěk odpowjdá ſlonu.

Rád twau ſlone, radu ſlyſſjm,
Ale poněkud ſe tebe ſtraſſjm,
Wida tě zwjře welké, ſylné, maſyté,
Neſkrowné, a gakož ſám prawjš, neſyté.
Raděg tě zaſe, odkudž gſy přiſſel, puſtjm,
A ze ſwé ſlužby tě na ſwobodu propu-
ſtjm.

Ge-

Gelen, laně a srna.

Přirozenj gelenj.

Gelen, laně a srna, gsau zwjřata welmi bystrá a čerstwá, a ta z přirozenj swého před lowcy a mysliwcy hned vtjkagj, gakž ge spatřj. Wezmi sobě přjklad ossemetný člowěče, a vč se od nich před wssjm zlým vtjkati, a dobrého následowati. A zwlásstě warůg se lowcůw, to gest, falessných prorokůw, kteřj hledj toliko hrdla swá nasytiti, a tobě na dussi vsskoditi, gichžto Bůh břicho gest, gakož dj Apostol k Filipenským: Zwlásstě těch se slussj wystřj-

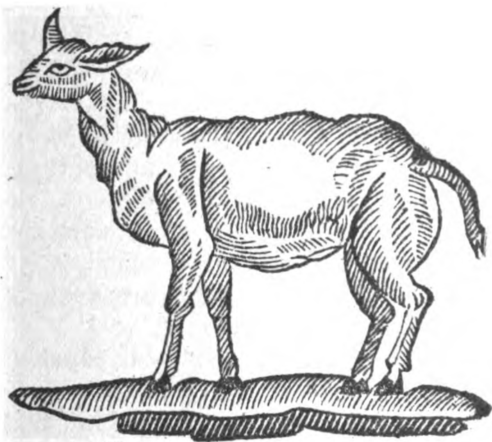
střjhati, kteřj neřádně w staw proroctwj, totiž kněžstwj wessli, ne dweřmi, totiž ne skrz Krysta, ale přes plot přelezli, a skrz djru lotrowsky wlezli, gako wlcy hltawj. Od nich Krystus nás wystřjhá, prawě, že přigdau w rausse owčjm. Ti lowcy lécegi tenata, totiž pjsma falessná k vžitku swému, swodjce lid s prawé a žiwé wjry, na cestu wěčného zatracenj. Protož poněwadž Krystus ta wěčná prawda, nám se welj od nich se wystřjhati, s pilnostj se gich warůgme. Nebo negsau vdowé těla Krystowa, ale gsau vdowé a služebnjcy pejchy, lakomstwj, smilstwa, plnj wsseho cyzoložstwa, vdowé satanássowi, synowé zatracenj, odwrženj od milosti Božj, nepřináležegjcý k spoluděđictwj Krystowu, negsau prawj synowé ale pankharti, wyděděnj a wywrženj z spolutowarysstwa angelůw nebeských, předzwěděni k nádobě ohawy, přisauzeni do propasti, kdež nenj než pláč a sskřjpenj zubů.

Gelen, srna, a laně mluwj k člowěku.

Zatjm pak brzo přiběhne krásný gelen,
Mezy ginauž zwěřj gest slawný geden.
A s njm spolu přiběžj laně a srna,
Při tom také mnohá giná zwěřina,
Řkauce: My, člowěče, gsme služebnjcy twogi,
Nasse přirozenj tebe se nepwjce bogj.

Tu-

Tudy gsme se přigjti obmesskali,
    Poněwadž gsme se tě přjlissně báli.
Nebok ty nám nikdý neodpausstjwáš,
    Kterauzkoli z nás lapjš, y hned hubjwáš.
Protož se z cesty wždycky wyhýbáme,
    W horách a w lesých welkých obýwáme.

Aby nás nehned, kdy chceš, lapil,
    A nassého pokolenj z swěta neshladil.
Rychlého gsme běhu a welikých skokůw,
    Neb máme mnoho nepřátel a sokůw;
Wlcý, lissky, psy, a králowsstj lwowé,
    K tomu wsselikė giné stwořenj žrawé.
Wssecko nassj zhauby a zlého hledá,
    Masem nassjm nasytiti se žádá.

A

A zwláſſť pak ty rozumný člowěče,
Hubjš nás nad wſſecky giné wjce.
Rozličnými náſtrogi, tenaty, pſy y ſtře-
lami,
Y mnohými ginými lſtiwými přjprawa-
mi.
Myť pak tobě nic zlého neděláme,
Leč twé zelé a to nečaſto kopáme.
Ty ſobě to wſſecko pogednau nahradjš,
Když nás w tenato, aneb ginák vho-
njš.
Nepomohauť nám y naſſe wyſoké ſkoky,
Když olowem proſtřeljš naſſe boky;
Aniž mi pomohau mé wyſoké rohy,
Ani ſrně gegj tenké a rychlé nohy.
Wſſe twá přjprawa a náſtrog vhonj,
Leſt a chytroſt twá wſſe to dohonj.
Neboť nás Bůh poddal tobě,
Ani ſe před tebau ſkrýt, ani pohowit mů-
žeme ſobě.
Pomni, aby z toho Boha wždy chwálil,
Za to gemu wždy poſluſſen byl.
Též aby wzal ſobě na nás naučenj,
Ač gſme diwoká, welmi zhowadilá ſtwo-
řenj,
Před wſſjm zlým aby wždycky vtjkal,
A w báзni Božj neuſtále přebýwal.
Warowal ſe zloſtných wlkůw,
Lowcůw, faleſſných prorokůw.

Kte-

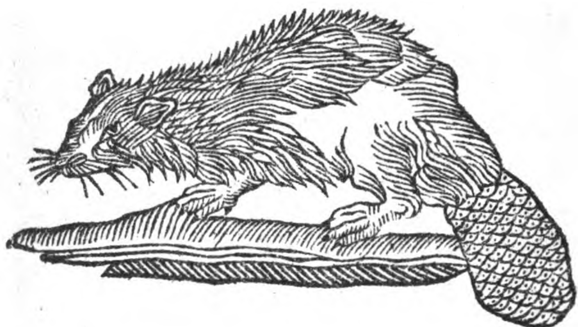
Kteřj twé dusse lstiwě hledagj,
Wsselikteraké stroge y tenata na tě děla-
gj,
Chtjc tě žiwota wěčného zbawiti,
K smrti a k tuhým mukám připrawiti.

Člowěk odpowjdá:

Gelene krásný, slawná zwěřino,
Také přitom ty wzácná srnino.
Předemnau welmi pěkně mluwjte,
A wssak sskodu mi w zelj činjte.
Sák wás ničjmž giným nepožiwu,
Gedno do tenat wás y hned poženu.
Takowau krmi gen páni zakusý,
To nuzný člowěk nikdý neokusý.

Bobr

Bobr a wydra.

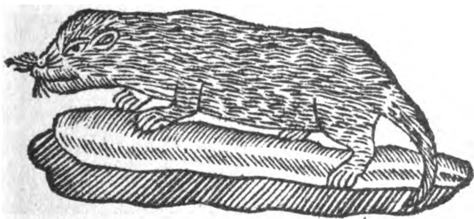

Přirozenj bobrowo a wydry.

Bobr (gakož Plinyus a ginj pjssj) gest zwěř y ryba, kůže geho hodj se k mnohému lékařstwj, a strog geho welmi vžitečný gest také k mnohým wěcem, protož když ho lapiti chtěgj. (neb zná, že geho strog tak vžitečný gest) sám sebe klesstj, a má obyčeg, že se kryge w březých, a ocasem wždycky v wodě gest. Protož ocas a zadnj nohy gedj mjsto ryb, které gsau lepssj. Ty člowěče tak nečiň, aby měl hleděti bohatstwj a přjlissného zbožj: Neb gakož pjsse sw. Mat. w 6 kap. Nemůžeme slaužiti Bohu a mamoně.

Pro=

Protož sobě rozgjmey, aby mohl řjcy to, co pjsse maudrý S s a l o m a u n w knihách přjslowj w 19 kap.: Žebroty a bohatstwj nedáwey mi Pane, než toliko dey žiwnosti mé potřebnost ꝛc. Wydra gest toho přirozenj, že ryby z řeky a z rybnjka krade. Ty člowěče warůg se, aby netoliko ryb, ale žádné wěcy swému bližnjmu y člowěku nekradl, aby tak přikázanj Páně Krystowo zachowal. A kdo ryby kradau, ti o čest, o hrdlo y o oči přicházegj, kdož pak oči stratj, welmi neforemně chodj, neb oči gsau neydražssj částka nassého těla.

B o b r a W y d r a k č l o w ě k u:

Y wyleze bobr z djry wen,
Řka: člowěče tobě dobrý den,
Má kůže se tobě dobře hodj,
Y ze mne se pro tebe lékařstwj rodj;
Též můg obzwlásstnj rybj ocas
Hodj se-ti k gjdlu w každý čas.

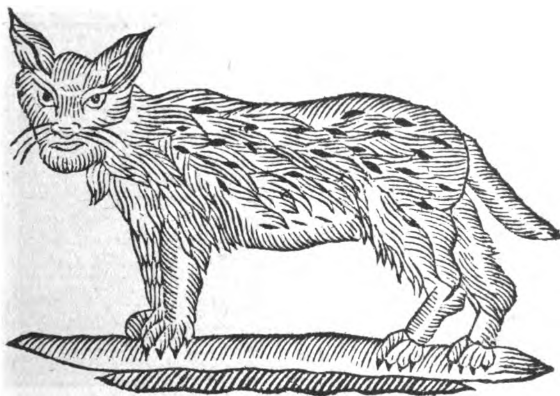
Ač sem poněkud potworná osoba,
Na zemi zwjře, we wodě ryba,
Wssak se tobě to wsse dobře hodj,
Ale mne to welmi přjliš sskodj.
Neb proto žiwota swého zbýwám,
W zemi y we wodě se pokrýwám;
Nicméně, proto se předc neukrygi,
Kůži y ocas swůg často stracugi,
Neb ty mne wssudy pilně wysljdjš,
Pod zemj y také we wodě wyhledjš.
Měg odemne to dobré naučenj,
Nehledey mnohého a drahého gměnj.
Neb na to wážj laupežnjcy a zloděgi,
Pobrat a ukrasti to hleděgj.
Ale hleď wěcý potřebných a obecných,
Sskrowných, lacyných a k tomu sprostných,
Tak čině, bezpečen sebau budeš,
Záwisti a nepřjzně lidské ugdeš.
Gest semnau zde také y wydra,
Twá zlóděgka přewelmi chytrá.
Buď sstiku, kapra, anebo mnjka,
Wynosýť z řeky, y také z rybnjka.
Chcešli swých sskod postihnauti,
Musýš s nj kůži stáhnauti.
Sáť gi w ničemž nezastáwám,
Aniž se s nj w spolek dáwám.
Nechť za sebe sama hubau mlátj,
Když sama pila, ať také sama platj.

Klo=

Člowěk gim odpowjdá:

Ljbj mi se to gistě welmi dobře,
Žes ty přissel s wydrau milý bobře.
Ale zlých se towaryssů držjš,
Protož podlé gich zlosti také vtrpjš.
Twá wýmluwa tobě zhola nic nespomůže,
Deytež s sebe y hned oba kůže.

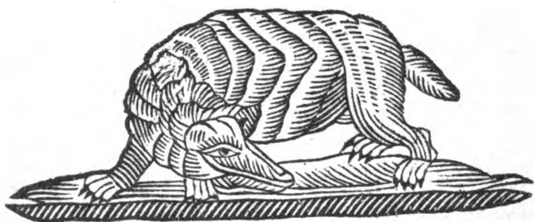
Rys a gezwec.

Přirozenj Rysa a gezewce.

Rys z swého přirozenj takowau powahu má, že skrze tu wůni chutnau, kterauž z vst swých

wydáwá, wssecka zwjřata se k němu hrnau, krom draka, ten když wůni geho včige, tehdy wleza do geskyně, zlostj zdechne. Ty člowěče buď tak přjwětiwý k swým bližnjm, aby z vst twých wůni, totiž čistau a prawdomluwnau řeč wydáwal. Neb gakož prawj králowský prorok Dawid, w žalmu 33: Odwrať gazyk twůg od zlého, a rty twogj ať nemluwj lsti, ale draka řečj dobrau, totiž modlitbau máš odehnati. Ten drak gest ďábel, nepřjtel nasseho spasenj. Protož nás napomjná swatý Petr w 1 episstole w 5 kapitole: Střjzliwj buďte a bděte, neb nepřjtel wáš, ďábel obcházý, hledage, kohoby pohltil.

Rys a gezwec k člowěku:

Y přiběhne rys po chwjli,
Rka: slyš mne člowěče milý
Gák sem zwjře towaryšské,
A wssem giným welmi bljzké,

Wmjm

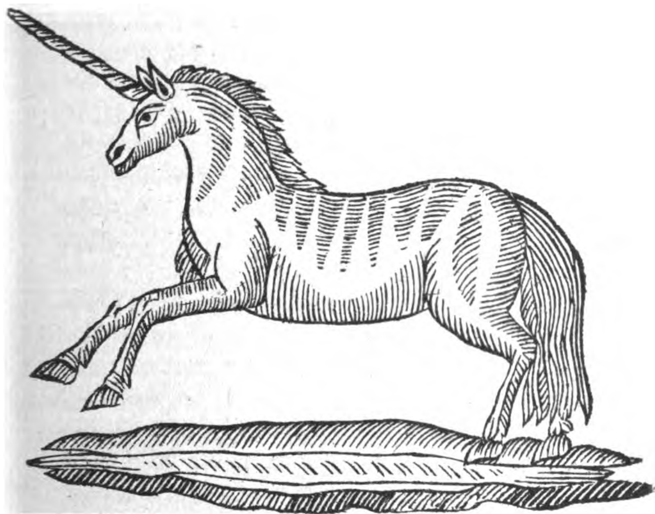
Vmjm se s každým dobře srownati,
    Každému pěkných řečj podati;
Krom draka, gehož nenáwidjm.
    Y někdy sám ze swěta sklidjm.
Neb z vst mých wůně wycházý,
    Genž činj draku nesnázy,
Vgde před nj do swé gestkyně,
    Tam zlostj a hořem zhyne.
Ale giná zwěř mne ráda následuge,
    Když z mých vst wůni včige,
Wssecka má v mne pohodlj,
    Semnau w towaryšstwj bydlj.
Nauč se odemne člowěče tomu,
    Buď přjwětiw bližnjmu swému,
Vměg z vst swých wůni dáti,
    Ochotnau řeč wymlauwati,
Neb se tak bohu milým včinjš,
    Lásku a přjzeň od lidj obdržjš.
Budiž y také tak towaryšský,
    Následůg přjzně a dobré lásky.
Milůg wždycky bližnjho swého,
    Nenáwiď draka, nepřjtele zlostného.
Modlitbau wonnau geg od sebe zapuď,
    Do pekelných skreyssj odsuď.
Gest semnau zde také gezwec,
    Kryge se strasslíwý nebožec,
Stydj se welmi náramně tebe,
    A bogj se, aby nedal kůži s sebe.

Člo=

Člowěk gim odpowjdá.

Wy obadwa mi ſe dobře hodjte,
  Zwláſſtě když ſebe kůži ſložjte.
Z Ryſowé ſobě kožich vſſigi
  A gezowcowau taul poſſigi.

Gednorožec.

Přirozenj gednorožce.

Gednorožec gest zwjře sylné a vkrutné, a má gediný roh; a tjm rohem slona přemůže, neb, když s njm se bjti má, tehdy geg na skále o-střj, a tak slonowi břich probodne. Gest tak chy-

chytrý, že ho žádný lowec oklamati nemůže. Ale wssak, když se panně na lůno wložj, tak hned zkrotne, a lehne a vsne. Tu pak teprw bude zastřelen neb proklán. Také ty mládenče buď tak sylný, vdatný, spanilý a chytrý, waruğ se žen, a gich klamu. Nezpoléheg na gich lůně, a tak twrdě nevsni, aby nebyl tau tělesnau milostj podgat. Bek sobě přjklad, že Samson neysylněgssj, Absolon neykrásněgssj, Ssalomaun neymaudřegssj, od žen gsau oklamáni, a co mnoho giných bez čjsla. A gako prawj Ekleziastykus w 25 kap.: blahoslawený, který přebýwá s ženau smyslnau: a málo njže w týž kapitole: ljbeznégi gest přebýwati s drakem a s lwem, než s ženau nesslechetnau. A w kap. 26: Milost nad milosti, žena swatá a stydliwá. A gakož onen mudřec powěděl: Sstastnj bychom byli, bychme bez žen býti mohli, wssak poněwadž bez nich býti nemůžem, máme ge snásseti, a tak trpěti. Slyš, gaké měl trápenj mudřec Sokrates s swými ženami, genž dwě měl, Xantyppe a Megaru, když se o něho křikawě wadily, chtě pokoge vžiti, wyssel před dům a tu se posadil, y potom ho nočnjm lauhem slily, a on k tomu nic wjc neřekl, než to: Wěděl gsem, že po tom hromobitj bude déssť.

Se-

Gedorozec k člowěku:

Y přigde gednorozec, welebné zwjře.
Z dalekých se kragin býře.
Řka: gá gsem člowěče gednorozec,
Nesnadně mne lapj wsseliký lowec.
Gsem zwjře sylné y welmi lité,
Sýli, vkrutnosti nenabyté..
Ač pak toliko gediný roh mám,
Wssak mau welkau moc giž w něm znám.
Y o slona smjmě se pokusyti,
A rohem geg tuze protasyti.
Ačkoliwěk gsem tak welmi vkrutný,
Lidskau mocý nikterak neskrotný.
Wssak vroto chytrost twá člowěčj
Často na mne zálohy poléčj,
Neb w swětě nic tak chytrého
Ani nenj dost sylného.
By to člowěk neoklamal,
A wtipem swým nepřesahal.
Ano gá gsúc lité zwjře,
Zklamáno býwám w této mjře:
Když w pannenském lůně lehnu,
Twrdě vsnu, aniž se hnu,
Pak býwám od lowců zklamán,
Zastřelen, neb ostny proklán.
Dáwám tobě také to náwěsstj,
Warůg se ženské přewrhlé chytrosti,

Nebo

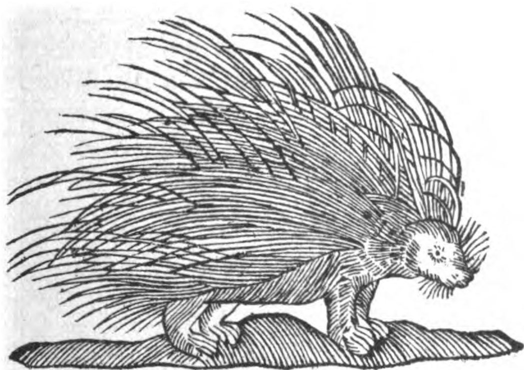
Nebo podák žena slowa pěkného,
Wssak hledj služebného milowánj twého,
Když ty se gi slepě poddáš,
Pak s swau sskodau lest gegj poznáš.
Ačkoli která gest dobrá a poctiwá,
Tak twé sskody a bezžiwotj nehledá,
Hledj twé dobré řádně opatřiti,
Aby y ona mohla poctiwě s tebau toho vžjti.
Ale nesslechetná a zlobiwá žena
Žádnau měrau tobě nebude wěrna.
Protož nezpoléheg na lůno gegj,
Bog se gegjho zlého klamenj,
Poněwadž byl y Samson sylněgssj,
Nežli gsem gá mnohem rozumněgssj,
Wssak byl od ženy welmi oklamán,
Gsa na lůně gegjm chowán.
Y nynj se gesstě podnes stáwá,
Žeť chytrost sýlu často zklamáwá.
A kdež býwá málo menssj sýla,
Chytrost gistě mnohem wětssj byla,

Člowěk k gednorožcy:

Gednorožče poctiwé a slawné zwjře,
Dostiť gest to podobné k wjře,
Cos mi tu k navčenj pořádně prawil,
Předc bych se wssak tebe rád zbawil,
Leka-

Lekage se twého ostrého rohu,
Wstaupjm raděgi, kdekoli mohu.

Gežek a gežatá swině.

Přirozenj gežčj.

Gežek zwjřátko bodlawé, toliko se po zemi plazý, a má ten obyčeg, že nabeře na sebe gablek, až sotwa může pod nimi gjti. A když se w kauli swalj, žádného psa se nebogj. To pak co sobě do skrenyse snese, toho pokrmu celý rok vžjwá. Též ty člowěče hleď z mladosti swé

swé shromažďowati a snášeti, aby se měl w wěku starém čjm žiwiti. Neb psáno gest w eklezyastyku w 25 kap.: Čeho sy w swé mladosti neshromáždil, w starosti kterak nagdeš? Také měg péči, aby se dobrými skutky, z wjry prawé pocházegjcými obwinul a w ně vwalil, proti pekelným psům, aby tebe na twé dussi neukausli, a když wedlé wůle Božj, k vžitku sobě a bližnjmu po žiwnosti swé gdeš, aneb gedeš, zlj psy (totiž lidé lstiwj) tobě neusskodili.

Gežek k člowěku.

Y hned se kdes wezme bodlawý gežek,
　　Řka: gák gsem wždy každému těžek.
Ačkoli žádnému wodu nekaljm,
　　Gedno se toliko po zemi wáljm.
Ale ani mne toho nepřege žádný,
　　Ano y pes na mne sstěká nekádný.
Lékařstwj sobě we mne hledagj,
　　Masem mým břicha swá naplnjwagj
Bychk na sobě ostrých sudlic neměl,
　　Zle bych se gá na tom swětě měl.
Než tjm se trochu pobránjm,
　　Když se rychle w kauli swaljm.
Tjm gá y psy okrwawjm,
　　A tak se gich často zbawjm.

Ale

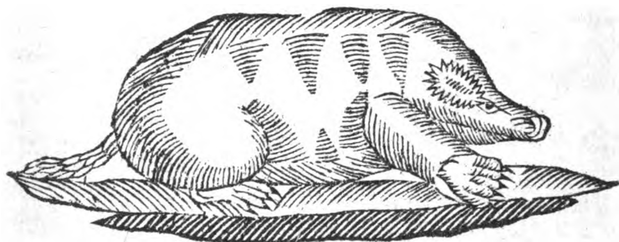
Ale ty člowěče chytralý lstiwý,
Wssem gsy zwjřatům nepřjzniwý
Neyspjsse ty mne chytrale přemůžeš,
Zewsseho mého oděnj mne pomůžeš.
Y kožich můg mne také swlečeš,
Palicy okrauhlau weň obléčeš.
Gák sem hlaupé, sprosté nebožátko,
A lesnj sspatné zawrhlé zwjřátko.
Chudauk se strawau honosým,
Welmi gi pracně na sobě nosým.
Obtjžjm se planými gablky,
Až mi střesstj oba boky.
Na swé ostré ostny gich naberu,
Sotwa se nimi do skrýsse poberu.
A když zemne gedno gablko spadne,
Tak mne hněviwost napadne,
Že s sebe hned wssecka shodjm,
A pro gedno gich mnoho složjm.
Neb gsem zwjře welmi náhlé,
Prskawé ačkoli gsem pak malé.
Ty člowěče buď maudřegssj.
A w činech swých opatrněgssj.
Nestracůg pro málo mnoho,
Aby potom nělitowal sám toho.
Pro penjze nestracůg swého hrdla,
Ani wěčného nebeského bydla.
Pro malé swětské a časné kořisti,
Nemrhey sobě ragské hognosti.

Člo=

Člowěk k gezkowi.

Práwě ty mluwjš dobrý geži,
Ale měg pozor psy na tě běžj.
Zawři se w oděnj spjsse,
Aneb ugdi do swé skrýsse.

Krtice a žába.

Přirozenj krtka a žabj.

Krtice, (gakož pjsse Plinyus we swé 30té kni-
ze w kap. 3tj) od přirozenj slepá gest, (tak
se ale gen stařj dûmnjwali.) A wssak, ač člo-
wěka newid, wssak čichem geg wyslédj. W ze-
mi se

mi se kryge a bez přestánj ryge, tak že častokrát y grunty podkopá. Gednau toliko před swau smrtj swětlo slunečné vhlédá, potom hned sčepenj. Též y zemská žába slepá gest, a w zemi se ryge. Warůg ty se člowěče oslepenj na srdcy swém, aby nekryl se w zemi a slunce nevcházel, to gest, při zemských wěcech a při bohatstwj (genž wssecko země a bláto gest) přjlissně nevsylowal, nedbage na swětlost žiwota wěčného. Nebo pán Krystus nás včj we čtenj sw. Mat. abychom neyprwé hledali králowstwj Božjho, že giné wěcy wssecky nám budau při-

dány. A co vlatno gest, by člowěk wssecek swět zýskal, a dussi swé vsskodil? Ale zgewné gest, že wssecek swět téměř zanedbáwá toho, aby od slunce (to gest milostj Božj) oswjcen byl srdečně, než toliko zemského zbožj hledagic, bdjme,

me, vsylugem, běháme, gezdjme y přes moře ku kragi swěta (gako Horácyus dj) se plawjme, chudoby vcházegjce.

Bližnj bližnjho w obchodu přegjmá, oklamáwá, a hůře nežli žid lichwj. Běda swětu, běda pro lakomstwj. Než když se z tohoto swěta bráti (ač nerádi) musýme, že nás giž sýla vcházý, rozum y pamět se tratj, žjly se krčj, a hudcy nám w hrdle hudau, a giž ničjm wlásti nemůžeme, a wssecky wěcy nás ostáwagj, gjchžto zde nechati musýme, nic toho neberauc s sebau, oč sme tak bedliwě bez odpočinutj pracowali, tu teprw chceme prohlédnauti, a na swětlo wěčné radosti srdcem wzhlédnauti. W tom zachwáceni gsauce smrtj (poněwadž gsme Boha nemilowali) od Boha odlaučeni budem. Protož milý člowěče warůg se proklatého lakomstwj, chceš-li dogjti nebeského králowstwj.

Krtice a žába k člowěku

Když člowěk gde okolo meze,
　　Y hned z země krtek wyleze,
Ačkoli že člowěka newidj,
　　Wssak geg čichem swým wysljdj.
Člowěče gák gsem twá krtice,
　　Na lukách welmi pilná dělnice,

Ob-

Obnowugi y okopáwám,
    Waly okolo sebe wzdělawám
Chtjc se také obránit tobe,
    Neb tě znám zlostného k sobě.
Že mi zlořečjš a lageš,
    Ani žiwota nepřegeš
Sák se wždy pod zemj krygi,
    Bez přestánj w nj se rygi.
O wěcy nebeské nedbám,
    Aniž slunce swětla wjdám.
Co sem žiwa, slepá sem wždy,
    Nespatřjm ničehož nikdy;
Než toliko při swé smrti
    Mám swětlé slunce uzřjti.
Potom ho wjc newhlédám,
    Když swůg mrzký žiwot skonám.
Znamenáwámk lakomého
    A člowěka nesytého,
Kterýž zemských wěcy hledá,
    A nic na nebeské nedbá,
Mage oslenené srdce
    Newidj gasnosti slunce.
Kteréž rozum lidský oswěcuge
    K čisté wjře připrawuge,
Než až z toho swěta wygde,
    Teprw prawé swětlo nagde.
Uzřj, co dobrého ztratil,
    A co sy zlého zasloužil.
Gest tu semnau zemská žába,
    Ze gedno gsme téměř oba

G   Zemj

Zemj se spolu žiwjme,
Nikdý wssak nenajdtjme.
Łacomý gest náš towaryš,
Každý gen to swým vchem slyš.
Tak krtice řeč swau skoná,
Žiwot swůg brzy dokoná,
Némohauc swětla strpěti,
Musý hořem scepeněti.

Ted skrze tyto přjklady a powahy přirozenj zwjřat čtwernohých giž gmenowaných můžeš sobě člowěče mnohá vžitečná a spasytedlná navčenj, ku polepssenj žiwota swého wzýti, a vsmysliti sobě, to coby k zlému bylo, od sebe odwrcy, a co vžitečného a dussi k spasenj to na paměť wzyti, a tak ctnostně, dobře a sprawedliwě žiw gsa, dosáhneš milosti Božj.

Kni-

Kniha druhá

o

ptactwu,

o gich přirozenj a powahách, tjm způsobem, gako prwnj o zwjřatech.

O ptactwu.

J když tato zwěř čtwernohá
    Swé weymluwnosti dokoná,
W tom y hned orel se swými,
    Přiletj s ptáky wěrnými,

Rozličného pokolenj,
    Gimžto téměř počtu nenj.
Před člowěkem se postawj,
    Obyčege swé wyprawj.
Gedno každé kterak vmj,
    Člowěku dá navčenj,
Něčeho následowati,
    Giného se warowati,
Neb člowěku často sskodj,
    Což se ptákům dobře hodj.
Gim gest to od přirozenj,
    A člowěku k zatracenj,
Protož dáno rozeznánj
    Člowěku a rozsauzenj.
Coby sy měl libowati,
    Co zawrcy a wybrati.

Orel.

Orel.

Přirozenj orlowo.

Orel, mezy wssjm ptactwem král a pán gest, a neyweyš létá, až pod oblaky. A gakož Affrodyzeus pjsse, má zrak přeostrý, tak že gsa wysoko w powětřj, od giných ptáků vhlédán nebude, ale on s hůry ge ohlédá, a spustj se dolů, rychle vchytj ptáka aneb ginau zwěř z menssjch k gjdlu. Málo pobuda na zemi, hned letj zase w zhůru k nebi w powětřj.

Ty člowěče wezmi sobě z toho toto nawčenj, aby swau mysl wzhůru k nebi pozdwihowal, skrze obcowánj dobré a swaté. Gakož sw. Pawel nás včj, pjssjc k Koryntským. Máš take

ké swět opowrcy sewssj marnostj geho, kořisti žádné nehledage, neb swět pomine, y wssecka marnost geho, hlediž tehdy aby y ty s swětem nepominul, ale raděgi na wěky žiw byl. Druhá powaha orla, gakož swrchu dotčeno gest, že z přirozenj swého zrak má přeostrý, že do paprskůw slunečných bez vrazu zraku hledj, a ptáčata swá témuž včj hleděti do slunce, aby oni také zrak ostrý měli, a tjm se potom žiwili, pokrm sobě vhlédagjc z wysoka, geg lapili, naň sletjce. Ty člowěče máš zrak srdce swého čistiti, aby gim Boha mohl widěti. Neb ta swrchowaná prawda Krystus dj: Blahoslawenj čistého srdce, neb oni Boha widěti budau. A ne toliko aby sám byl srdce čistého, ale k té čistotě aby také wedl wssecku čeled swau a zwlásstě djtky, neb k čemu z mládi přiwedeni budau, w tom y setrwagj w starosti. Protož Juwenalis gsa pohanem, dj, že nic mrzkého včiněno ani mluweno býti nemá w tom domě, kdež djtě gest. Ale giž po hřjchu vslyssjme spjš mrzkost od dětj, nežli co dobrého. Čj gest wina? Ohawná vsta rodičůw zawozugj newinné dusse dětj gegich. Protož welikau péči o dětech mjti máš: O tom ssjře čti epissstolu sw. Jeronýma k ženě Atletě.

Třetj powahu z přirozenj swého má, že wysoko se hnizdj, a má nepřjzeň k sobě welikau od wsseho ptactwa. Přjčina toho gest, že když mezy ptactwo přiletj, dáwj staré y mladé,

dě, a ge žeře, protož se wysoko hnjzdj, boge se gich. Má také pod sebau giné ptáky, k sobě obyčegi podobné gako gestřába, krahulce, raroha, poštolku, ostřjže, sokola, gessto menssjm ptákům neodpustj, ale ssacugjc ge vdáwj, osskubj, snědj, že nic nezůstane, kromě peřj. W té powaze králowé, knjžata a welikomyslnj páni, tohoto ptáka následugj, bydlj na wysokých skalách a zámcých, osadjc hrad, aby sebau dobře gisti byli, a nepřátelům se bránili. Neb z laupeže, dranj a branj mnozý žiwi gsau, gako tento pták orel. A magj pod sebau giné auřednjky, gako heytmany, purkrabě, pjsaře, ssafáře, holomky, tu dwořskau satrapu, gessto s zámkůw dolů slétnauc, wyssṗehugj, wyslédj, každého chudého sedláka a poddaného, geg trápj, ssacugj, derau, berau, drau, bud z přjčiny, práwě, nebo nepráwě: činj rowně tak swým sedlákům, gako orel swým poddaným ptákům. Protož gak ptácy vhlédagj orla, hned se strassj, bogj, a různo prssj před njm. Též sedlácy a poddanj před pány swými vkrutnými se třesau a vtjkagj, prssjc různo, a mnoho křiwd od nich trpjce, nesmégjce se mstjti, wssecko bezprawj snássetí musegj. Ale běda běda vkrutnjkům, násylnjkům nemilostiwým, a nesprawedliwým králům, knjžatům, panům y wssem auřednjkům w den saudný, když počet budau d.wat z wladařstwj swého.

Tu

Tu gednomu každému bude odplaceno, wedlé skutků geho, gakož swědčj swatý Pawel k Rjmanům w druhém položenj. A gakauž měrau gest kdo měřil, tak mu bude zase odplaceno, a k tomu gesstě wrchowatě a přesutě, gakož čtenj swaté swědčj: Y slussj na to pamatowati wssem pánům a spráwcům, že oni negsau než auřednjcy a spráwcy a dopomáhatelé sprawedlnosti, gimžto lid také posluſſen má býti, gakož dj sw. Pawel k Rjmanům w 13. rozdjlu: Wsselika dusse mocem wywýssenym buď poddána, ale pán a auředník má zachowati lid při gich sprawedlnostech, a pamatowati, že wssickni chudj y bohatj wykaupeni krwj Krystowau, spolubratřj včiněni gsau, a spoluděbicy s Krystem Pánem.

Protož neslussj sobě poddaného swého gako psa wážiti, neb twůg nenj, ale gest Krystůw, buď on předzwěděn k spasenj nebo k zatracenj, Krystus od tebe požádá počtu wladařstwj zewsselikė dusse: Y nebudiž tedy dráčem a laupežnjkem, ale spráwcým sprawedliwým, aby twá práce a starost, kterauž gsy měl s lidem poddaným, nezahynula, ale tebe do radosti wěčné vwedla. Poslyš němé twáři, coť ona teď tobě swým přirozenjm radj.

Orel k člowěku.

Orel ſlawný pták přiletj,
Pogma s ſebau wſſech ſwých dětj,
Ptáků, ptáčat přerozličných
Welmi kráſných y neſljčných.
Člowěče, prawj, gá k tobě
Přiletěl ſem w této době.
Rač mne rychle wyſlyſſeti,
Dětj mých neoſlyſſeti,
Neb gſau z nich mnozý doſt hytřj,
Opatrni y doſti byſtřj.
Někteřj gſau hlaupj, ſproſtnj,
Ginj plaſſý, ginj zloſtnj.
Za hlaupěť gá odpowjdám,
A před tebau ge omlauwám,
Abys gim to za zlé neměl,
Kdyby kdos mluwit neuměl;
Nebť ſe y ti hodj tobě,
Když kterého lapjš ſobě.
Muſýť tobě k wůli býti,
Nelzeť ſe gim wymluwiti.
Gá letjm neywyš až k nebi,
K ſluncy, gegž každý welebj,
Tobě ſám ſe podmaňugi,
Druhé ptactwo přiwabugi,
Gſém' létu přewyſokého,
A zraku welmi oſtrého,

Z wysoka swůg pokrm vzřjm,
 Co neyrychlegi geg pozhřjm,
Popadnu, co se mne hodj
 Co má sýla z nebes schodj.
Pobudauc málo na zemi,
 Hned se zase nesu k nebi.
Tobě dáwám navčenj,
 Chcešli přigjti k spasenj,
By swau mysl k Bohu zdwjhal,
 Obcowánjm w nebi obýwal,
O tento swět nedbal mnoho,
 Ani hledal kořist geho.
Málo sobě na něm sobil,
 Pro nebe přihotowen byl.
Neb zde málo máš pobytj,
 Tamk gest na wěky pobýti.
Nehledey zemského zbožj,
 Neb tě tu do země wložj.
Wssak twůg poklad buď w skrytosti,
 W wěčné nebeské radosti.
Gsem také zraku ostrého,
 Že do blesku slunečného
Bez vrazu zraku hledjm
 Y swé děti k tomu cwičjm,
Aby tak swůg zrak ostřili,
 Žiwit se potom vměli.
Laupež zdaleka spatřjce,
 Z wysoka na nj sletjce.
Ty člowěče drž se toho,
 Střež od hřjchu srdce swého,

Gjmžby

Gjmžby moh Boha widěti,
Weď ty k tomu y swé děti.
By zde čistj žiwi byli,
Po smrti slunce widěli.
Pána Boha twůrce swého
W swětle wěčném bydljcýho.
To též o sobě powjdám,
Že rád na' weyšce obýwám
Nebo mám nepřjzně mnoho
Od ptactwa mne poddaného.
Proto že gim neodpustjm,
Když se mezy ně kde spustjm
Kdež mohu polapjm žžeru,
Y děti gich gim poberu.
Protož gsem w nebezpečnosti,
A v ptactwa w nenáwisti.
Musýmk se tak opatřiti
A tjm weysse se hnjzditi.
Mámk také swé služebnjky,
Welmi pilné auředujky.
Krahulce, Gestřába, Raroha,
Postolku, Ostřjže, Sokola,
Giných k tomu množstwj kánj,
Genž gsau wsse mogi poddanj.
Obec mau dobře zprawugj,
Waditi se gim nedagj.
Potrescý y wyssacugj,
Že sotwa peřj nechagj.
Nepřáteli mé též hubj,
Roztrhagjc ge, osskubj.

Následugjť nás w tom králi,
    Ginj powýšſenj páni.
Žeť rádi wysoko bydlj,
    Na ſkalách neywyšſſjch ſýdlj,
Aby oni pak giſti byli
    Nepřátelům ſe bránili,
A tak ſe laupežem žiwj,
    Maſo ptačj gim ſe ljbj,
Magjť k tomu auředniky
    Pilné ſſpehéře y náſlednjky,
Genž s toho ſkalj dolů ſletugj
    Poddané lidi trápjc, ſſacugj.
Semnau poſpolu dědjce,
    Laupežem ſe též žiwjce.
Takť gſau páni ſwým ſedlákům,
    Gako gá nebohým ptákům,
Žeť ſe mne bogj a ſtraſſj,
    Wzřjc mne, hned ſe rozpláſſj.
Též oni před pány ſwými
    Treſau ſe před vkrutnými.
Mnoho křiwd od nich trpjce,
    A nikdy ſe mſtjti neſmjce.
Nebť wyſoko přebýwagj,
    Pilně ſebe wyſtřjhagj.
Gáťbych geſſtě prawil wjce,
    Swých powah tobě člowěče,
Wſſak že giných ptáků wnožſtwj widjm,
    Protož oſtatnj dořjct gim nařjdjm.

Člo-

Člowěk gemu odpowjdá.

Orle přeſſlechetný ptáku,
    Genž gſy tak čiſtého zraku,
Co o náboženſtwj prawjš,
    Tjm ſe mi málo zaljbjš.
Než o laupenj a branj
    Tok mi mimo giné wonj.

Gestřáb, Raroh, Krahulec a Sokol.

Přirozenj Gestřabj, Rarohowo, Krahulčj a Sokolowo.

Gestřáb laupežem žiw gest, protož v Pánůw wzácný gest, že s nim na low gezdj, w pole y do lesůw, a řjdko prázdnj přigedau, aby gim nic nevhonil. Tuto powahu z přirozenj swého má, že když ho koliwěk pustj, na některau wěc, a on gi nepolapj, tehdy se stydj za to,

to, a hněwem rozehrage se, letj pryč od pána swého. Též ӯřednjcy pansstj nesprawedliwj čínj, když od pána (kterýž wssj neprawosti pln gest,) posláni býwagj, aby chudé ssacowali a drali, když toho swésti nemohau, a že sama newinnost chudého ge w oči bode, s hanbau se wracugj k panům swým: Takowj potom zaletj od pánů swých, totiž dagj gim odpusstěnj, prawjce, že nedbánliwj gsau, že panského dobrého nehledj. Ale když gsau auřednjcy takowj, gacý gsau páni gich, tehda se gim dobře ljbj. A gakož oni čínj chudině, tak gim zase

odplaceno bude, wedlé řeči Páně, we čtenj sw. Mat Co gste mému negmenssjmu včinili, mně ste včinili. Potom gim bude řečeno, vwrztež ge tam, kdež gest pláč a sskřjpenj zubů. Ale

w

w tomto za přjklad bek sobě ptáka toho, gakož, když on býwá pusstěn z ruky vsyluge se wssj pilnostj, aby pánu swému něco lapil, a bez kořisti se newracowal. Též ty člowěče slnž pánu swému, genž tě stwořil, a tobě žiwot dal, sewssj pilnostj, z celého srdce, a hleď, aby bez kořisti, totiž bez prospěchu skutkůw ctnostných z žiwé wjry pocházegjcých se k němu newracowal. Protož slussj nezaháleti, a času na darmo netratiti. Neb když čas gednau zmrháš, nikdý ho zase nenabudeš. Ale giž po hřjchu

to wssudy gest, že mladost w službě ďáblowě ztráwjme w nesslechetnostech a neprawostech, starost pak teprw chceme Bohu obětowati. Ale čemuž gsme zlému z mladosti nawykli, to se nás y w starosti přjdržj. Protož slussj, hned z

mladosti Bohu slaužiti, a dobrému se wésti, w tom zwykati, aby nám zlé na překážku nebylo. Také toto do sebe má ten pták, že časem ljná a se obnowuge, peřj staré smjtá s sebe dolů, a nowým se odjwá. Tak y ty čiň člowěče, odwrz od sebe starého Adama, to gest chljpnost tělesnau, a obnow se duch'm Páně, vmrtwjc wsseckly žádosti tělesné wedlé rady sw. Pawla w 1 episst. k Koryntským w 5 kap.: Neb neobnowjssli se duchem Páně, a přebýwati budeš w hřjchu, půgdeš na zatracenj. Wpadl sy w hřjch, wywstaň skrze pokánj swaté, wyznage hřjch swůg Bohu, wezma zdrawé a spasytedlné naučenj a raddu, od kněze rozumného a w zákoně Páně vmělého, kterýžby poraditi mohl, kterak spasenj máš dogjti. Toto také znamenay, ač tito ptácy Gestřáb, Krahulec a Sokol gsau ptácy, lidem potřebnj, na lidi honj, wssak když zemrau, wmetáni býwagj do bláta gako giná mrcha, a hanebně náhle mrau. Tak také ti wssickni lidé, kteřj laupežem a krádežem žiwi gsau, mrzkau smrtj mrau bezecti, náhle a ohawně s swěta scházegi, potom gdau na wěčne zatracenj.

Protož člowěče buď sprawedliwě žiw, miluge Boha a blizňjho swého, dogdeš žiwota wěčného.

Gestřáb, Naroh, Krahulec a Sokol k člowěku mluwj:

Y ohlásý se hned gestřáb,
Gsemť orlowo gediný dráb,
Genž gemu laupežem slaužjm
Y také lidem poslaužjm,
Častěg na zágem wygjždjm,
Nerád zas prázden přigjždjm,
Wždy něco lapě přinesu
Buďto na poli neb w lesu,
A když pak nic neuchytjm,
Welmi se hněwám a stydjm,
Že se nenawrátjm k pánu,
Celý den se krygi gemu.
Y ty člowěče bys se to včil,
Swému pánu wěrně slaužil,
Zwlásstě Pánu Nebeskému,
Bez kořisti nechoď k němu.
Ale hleď to zaslaužiti,
Chcešli odplaty dogjti,
Styď se marně zaháleti,
Čas nadarmo vtráceti.
Genž se nikdy nenawrátj,
Když geg kdo hanebně stratj.
Takéť y to oznamugi,
Žeť se časem obnowugi.
Z starého peřj wylјnám,
A nowým se přiodjwám.

Aby

Aby ty se toho chopil,
  Dussi swau denně obnowil.
Neb w hřjchu mrzké starosti,
  Nedogdeš ragské radosti.
Gsauk semnau teď ptácy ginj,
  Orlowi též wždy služebnj,
Kteřjž rádi magso gedj,
  O ně se tepau a wadj.
Tobě mohau poslaužiti,
  Giných ptáků nalowiti.
Raroh krahulec y sokol,
  Který se rád točj wůkol.
Budešli ge k tomu wésti,
  Mohauk vžitek přinesti.
Samik se k gidlu nehodj,
  Než s mrchau z domu wyhodj.
Neb gsme welcý laupežnjcy
  Y newinných násylnjcy,
Protož mřem smrtj hanebnau,
  Po njž nás na hnůg vwrhnau.
Ačkoli lidem slaužjme,
  A dworůw se přjdržjme,
Nebydljmek v sedláka,
  Dali sme gemu luňáka,
Aby on v něho slaužil,
  W geho dworu se žiwil.

Člowěk odpowjdá:

Rád sem krahulče, gestřábe,
    Ty sylný vdatný drábe.
Též tobě Sokole, y Narohu,
    Hned wám vdělám pauta na nohu,
Abyste mi netěkali,
    Po swé wůli nelétali,
Nežli když gá wám rozkáži,
    Nohy wasse wám rozwáži.

Luňák.

Přirozenj Luňákowo.

Wſſem wědomé geſt, kterak luňák a káně wyſoko ſe w letu znáſſj w powětřj, a hladem hwjždě. Přjčina wyſokého letu geſt ſkrowný žiwot. Tak ty člowěče chowey ſwůg žiwot w ſkrownoſti a w ſtřjzliwoſti gjdla a pitj, chceſli wy-

ſoké

soké nebeské wěcy smeyssleti. Neb obžerstwo gest na překážku maudrosti. Člowěk střjzliwý, naplněn býwá maudrostj a člowěk obžerný pln žádostj tělesných, nezná maudrosti. Střjzliwost wssudy pjsmem swatým chwálena býwá a wyzdwižena, obžerstwj zase potupuge se. Poslyš k čemu sw. Pawel napomjná: k Rjm. w 13. kap. Odwrzmež od sebe skutky temnostj, a oblecme se w oděnj swětla, tak abychom wedne poctiwě chodili, ne w hodowánjch a w opilstwjch, ne w smilstwu a w nestydatostech, ne w swáru a w záwisti: ale oblecme se w Pána nasseho Gežjsse Krysta. Odtud můžeš znáti, že obžernjcy ne w Krysta, ale w ďábla se obláčegj: obžerauce se, ne wůli Božj, ale péči těla konagj. Střjzliwého člowěka mysl, s Bohem obcuge: ožralého pak člowěka mysl ďábelské wěcy smeyslj. Ale giž ten muzutý hřjch ožralstwj, obyčegný gest, a při mrzkých hřjssnjcých za poctiwost počten.

Neb když geden druhého vctiti chce, vpige geg y sám sebe, až do němoty. Mlčjm o tom, kteraká swinská mrzkost ožralstwj následuge: tau měrau člowěk takowý ohawněgssj gest, nežli howado, zawozuge dussi swau a žiwota sobě vkracuge. Wjce gich scházý od obžerstwj, nežli od meče. Protož obežralý člowěk gest sám mordéřem žiwota swého, zde tělo stratj, a na onom swětě dussi; pokrm a nápog, gest nám dán ku posylněnj těla a přirozenj nasseho, ale my tělo

gim

gim mordugem a přirozenj kazyme. Y slussi se wystřjhati toho, a střjzliwě žiwu býti, chcemeli nebeské radosti dogjti.

Luňák k člowěku mluwj:

Když ptactwo dwořské zaletj,
  Potom hned luňák přiletj,
Gá sem člowěče twůg luňák,
  Domácý a obecnj pták.
Gá neyraděg we wsy bydljm,
  Měst ani hradů nehledjm.
Aniž stogjm o zwěřinu,
  O ptactwo neb o srninu,
Než když mám malé kuřátko,
  Anebo skrowné hausátko
Gák na mále dosti mjwám,
  Druhdy y hladem pomjrám.
Na hradě mne nechowagj,
  Neb mne za sspatného magj.
Y ty také můg sedláče
  Nedbáš na mne, na swé ptáče.
Ne často mi gjsti dáwáš,
  A gako na zločince wołáš.
Gá mnohdykrát hwjždjm hladem,
  Ty mi nedáš gjst celý den,

Že

Že ſe y mnohdy na tebe rozhněwám,
Kuřete tobě na dwoře nenechám.
Poſtolka, také y káně,
Složili gſau tu čeſt na mne,
Abych gá za ně wymlauwal,
Potřebu gich oznamowal,
Neb gſem s tebau neylépe znám,
Gakož ty to dobře znáš ſám,
Žeť wſſickni chceme ſlaužiti,
A twé dobré opatřiti,
Huſy, ſlepice, kuřata,
Holaubata y kačata,
Že nám budeš děkowati,
Y pſy na nás dáš poſſtwati,
Wſſak nás ty poſlechni nynj,
Dáwámeť ti naučenj,
Aby ſſkrownoſt w gjdle mjwal,
Swé břicho neobtěžowal,
Ani ſe chowal k tluſtoſti
Mohl ſe hodit k byſtroſti.
Neb my wyſoko létame,
Když gen žiwot lehký máme,
Chowáme geg w ſſtřjzliwoſti,
Také w mnohé bedliwoſti,
Kteřj žigj zde w ſſkrownoſti,
Swůg žiwot wedau w auzkoſti.
To ſe ti k maudroſti hodj,
K wěcem nebeſkým přiwodj.

Kdož

Kdož mrzký žiwot chowagj,
Obžerstwjm geg obtěžugj,
Ti w mrzkosti smrti zhynau,
Do propasti se dostanau.

Člowěk odpowjdá:

Y wy přehanebné káně
Což ste se sletěli na mne,
Pěkně předemnau mluwjte,
Ale dobře nemysljte,
Než aby nebylo nic na dwoře
Hus, slepice ani kůře,
Wssecko byste roznosyly,
Mezy sebau roztrhaly.

Krka=

Krkawec

Přirozenj krkawce.

Krkawec, (gakož mudrcy o něm pjssj,) z přirozenj swého prorokem gest. Neb křikem swým předpowjdá lidem smrt, když včige smrad umrlce, a wj smrt každého člowěka, než swé smrti sám nemůž wěděti.

Protož člowěče když geho spjwánj vslyssjš, y hned zpomeň na swau smrt, a kag se hřjchůw swých, a k smrti se připrawůg. Neb nic gistssjho nenj, než smrt, a negistssjho, gako hodina smrti, gakož sw. Augustýn prawj. Protož žádný člowěk nemůž smrti vgjti, ale wssickni hořkosti gegj musýme okusyti. Ano, smrt ani Krystu neodpustila. Y slussj se nám

wždy=

wždycky k smrti strogiti, abychom hotowi byli, aby nás smrt nezachwátila, kdybychme sobě dlauhý wěk pokládali. Máme bdjti, poněwadž dne ani hodiny smrti nassj newjme, gakož pjsse sw. Mat. w 24. a 25. kap. A Luk. w 12. Toto má také krkawec přjrozenj swého, že rád při vmrlých býwá, a zwlásstě při těch, kteřj se prowazem zadusý, a rád ge k ssjbency prowázý. Wezmi sobě člowěče navčenj, včiň skutek milosrdný, prowoď mrtwého k hrobu, pros za geho dussi Pána Boha, dokudž žiw gest, neb y ty sám vmřjti máš.

Toto z přirozenj swého má krkawec, že že rád na kostele sedá, a spjwá, swých ptáčat nechowá, dokud černé peřj na nich nezroste, než toliko rosau nebeskau gsau žiwi. Ty člowěče choď rád do kostela, srdcem a hlasem chwal stwořitele swého, kterýž tebe y twé djtky krmj, chowá a žiwj, buď toho wděčen, a dey chwálu Bohu.

Protož vslyš černého krkawce:

Krkawec k člowěku mluwj:

Potom přiletj krkawec,
Řka: Gsem prorok y wolawec,
Rozličně gá hlasy měnjm,
Když se drobet podweseljm,

Takéž

Takéť někdy prorokugi,
A smrt lidem oznamugi,
Včigi vmrlčj smrad,
Neb mrchu gjdám welmi rád.
Pozorůg pilně člowěče,
Kdy gá prozpěwugi sladce,
Na swau smrt y hned spomjney,
Ze swých hřjchůw se spowjdey,
A tak se připrawůg k smrti,
Kteréž ti nelze vgjti.
Také při mrtwých býwáwám,
W oči gim rád nahlédáwám,
Zwlássť kteřj w powětřj wisý,
T prowazem se zadusý.
Prowod ty k hrobu mrtwého,
Pros Boha za dussi geho,
Nebo y sám také vmřeš,
Co oni gsau, to ty budeš,
Gsem také pták nábožněgssj,
Nežli ginj y swětěgssj,
Na krchowjch rád obcugi,
Na kosteljch prozpěwugi,
Protož na Bohu wyslaužjm,
Že, když weyce w hnjzdo wložjm,
Nechowám gich až do času,
Až mladým vežj obrostů;
Ale sám Bůh z swé milosti,
Krmj ge z nebeské rosy.
Vč y se odemne tomu,
Chodjwey k Božjmu domu.

Pro-

Prozpěwůg ty Bohu ſwému,
Klaněg ſe nábožně gemu,
Neb wyſlaužjš na něm doſti,
Sobě y dětem miloſti.

Člowěk mu odpowjdá:

Dobrau ſy dal krkawče radu,
Ale protoť ſe ohlédám z zadu,
Abys ſy ſám nezaplatil,
Slepicy s ſebau neodchwátil.

Noh.

Přirozenj ptáka Noha.

Noh, ten pták gakož někteřj vjssj, a někteřj tomu odpjragj, gest welmi weliký, a přesylný, tak že sedláka wezme y s koněm a poletj s nim tak lehce, gako luňák s kuřetem. Kdyby to prawda byla, gistěby se ho člowěk welmi bál, obá-

obáwage se za žiwot tělesný, mage wětšj sta=
rost o tělo nežli o dussi. Ale poněwadž těles=
nj gsme, protož o tělo toliko péči máme, o du=
ssi nic se nestaragjc. Před vkrutnjky nespra=
wedliwými, což gim libo gest, mluwjme, bogj=
ce se, abychom těla nestratili. Ale Krystus
pán, wěda, že prawda swětu nepřjgemná byla,
gest, a bude: Protož řekl we čtenj sw. Mat.
w 10. kap. a Luk. w 12. kap. Nebogte se
těch, genž zabjgegj tělo, ale dusse nemohau za=
biti, a raděgi bogte se toho, kterýž může tělo
y dussi zatratiti v wěčném ohni. Pozorůg, kte=
rak swět welmi k neprawosti náchylen gest. Li=
dj se bogjme, Boha pak w ničemž neostey=
cháme se, ani na geho přikázánj se ptáme, a=
bychom mohli sláwy wěčné dogjti, a s pomocý
Božj marnost swěta přemocy, genž angely swé
posýlá k bohabognému člowěku, aby geho wsse=
mohaucnostj člowěka od mocy ďábla obránili,
aby ten nepřjtel nebyl na překážku wgjti do té
wěčne a newymluwné radosti nebeské, kteréž sw.
Pawel, do třetjho nebe wtržen gsa, (gakož sám
o sobě swědčj w 2. kn. 12. kap. ke Korynkům)
gest okusyl, kteréž gest oko newidělo, ani vcho
neslyssělo, ani na srdce lidské wstaupilo, gakož
dj Izaiáš w 60. kap. a sw. Pawel ta slowa
opakuge w 1. kn. 2. kap. ke Korynk.: Pro=
tož prohlédnj omámený člowěče k té slawné a
wěčné radosti, a pro tělesný pomjgegjcý mar=
ný žiwot, tak drahého pokladu nestracůg.

Noh

Noh mluwj k člowěku:

Po chwjli pták Noh přiletj
    Řka: pozdraw člowěče dětj,
Protož sem se ti ohlásyl,
    Aby ty se mne nestrassil,
Wida mne ptáka welkého
    A ne často wjdaného
Gák gsem Noh, přewelikȳ pták,
    Orličin přesylnȳ dwořák.
Nenj tak sylného ptáka,
    Aby wzal s koněm sedláka,
Gako gá se oň pokusȳm,
    Geg gak luňák kuře nosȳm.
Wynesu wzhůru y wola,
    Nic mé sȳle neodolá.
Y ty se mne máš též báti,
    Dlauho s koňmi neostáti,
Máložby mne napadl hlad,
    Sklidilž gá bych tě napořád,
Gá ti gistě krátce radjm,
    Neb tě strassliwého widjm,
Bogjš se mne ptáka welkého,
    Bog se raděg ďábla zlobiwého
Genž gest wjc než gá sylněgssj,
    Wezmeť on y tělo s dussj.
A kdyby mu Bůh dopustil,
    Wsseckensswět on by tu spustil.

Wssak

Wssak ty se ho bát nebudeš,
 Když w bázni božj powstaneš.
Bůh tobě přigde na pomoc
 Že tě čert w swau newezme moc.

Člowěk odpowjdá.

Dobrý ptáku, sylný nohu,
 Pro strach gá mluwit nemohu,
Beř se před se, tebe ptosým,
 Neb welmi se tebe děsým,
Chtělbys ty mi radu dáti,
 Žebych neměl čjm worati.

Pſſtros a Sup.

Přirozenj Pſſtroſowo a Supowo.

Pſſtros a ſup, ti dwa ptácy z přirozenj ſwého magj tak čitedlný nos, že od mnoha mil mrchu včige, a k nj ſe ſletj, a zwláſſtě k koni mrtwé-

mrtwému. Sůp, ten geſt byſtrý k ljtánj, ale pſſtros leniwěgſſj, neb wjce po zemi chodj, nežli ljtá. Skrze pſſtroſa znamenagj člowěka obžerného a neſytého, kterýžto o nic giného nepečuge, než aby tělo hogně krmil, gedl, pil, žral, a gakoby k tomu narozen byl, aby toliko ſſkwoſtně hodowal, a tak ſwau duſſi zatratil.

Přjklad na onom bohatcy máš, o němž ſw. Lukáš piſſe w 12. kap., gehož pole přineſlo mu vrody hogné, kterýž miſlil ſobě, řka: Co včinjm? Nemám, kambych ſhromáždil obilné vžitky ſwé. Y řekl: Toto včinjm, zbořjm ſtodoly ſwé a wětſſjch nadělám, a tu ſhromáždjm wſſecky wěcy, které ſe mi zrodily, y zbožj

swá, a djm dusst swé: dusse milá, máš mnoho dobrého slozeno za mnohá léta: Odpočjwey, gez a pj a hodůg. Y řekl gemu Bůh: Blázne, této nocy dusse twé ďáblowé požádagj, které sy pak wěcy připrawil, čj budau? Pozorůg, co obežralý člowěk v welikém nebezpečenstwj swé dusse gest, kterýž toliko k žrádlu splozeným se býti domnjwá. Tuto powahu pštros do sebe také má, že gakž skoro weyce snese, hned ge do pjsku zakopá, a nespomene na ně, až se mladj wyljhnau, tu teprw se s nimi wodj.

Člowěk nemá nepamětliwý býti, ale každé hodiny na to pamatowati, odkud přissel, a kam se béře, a že na tomto swětě gest toliko gako na paussti a w vdolj slzý. Člowěk gest proto stwořen giného twářj, na horu, a ne dolů, gako giná zhowadilá zwjřata, než proto, aby k nebi patřil, že odtud gest přissel, a tam se béře.

Sup, ten pták býwá žiw za sto let, neb bránj žiwotu swému tlustnauti, y swé děti nosem sstjpe, aby gich těla masem neobrostla, aby dlauho, gako y on žiwi byli. Wezmi sobě člowěče navčenj, chowey žiwot swůg w střjzliwosti, nedey hrdlu wůle, nekaz sobě přikázenj žrádlem a pitjm, neogjmey zdrawj swého, ale ochraňůg žiwota, aby do času, tobě vloženého

ného a od Boha vstanoweného žiw býti mohl neb počet trpký wydati z swého těla musýš, až do neymenšj gjzwy. Slyš, co tobě ti dwa ptácy radj.

Sup s Pštrosem mluwj:

Přiletj zatjm žrawý sup,
Ŕka: gá také mám tu přjstup,
Gsem zde s towaryšem pštrosem,
Oba se žiwjme masem,
Neyraděg čigem koninu,
Neb to máme za zwěřinu.
Gá, a můg towaryš pštros
Máme tak čitelný nos,
Že zdálj mrchu čigeme,
Od mnoha mil přiletjme,
Zwlášť gá sup mnohem bystřegšj,
(Pštros ten gest wždy leniwěgšj,)
Onť neywjc po zemi chodj,
K létánj se málo hodj,
Znamenámeť obžerného
A člowěka nesytého,
Kterýž k gjdlu neywjc wonj,
Na to pracuge y honj.
Aby wždy stkwostně hodowal,
Den ode dne wjce pil, žral.

Na

Na to nic nepamatuge;
　　Že swé zdrawj vkracuge,
Hubj tělo, y swau dussi,
　　A pak do pekla předc musý,
Psstros má vsslechtilé peřj,
　　Tělo geho gest gak zwéřj
Od země se málo wznese,
　　Nebo těžké maso nese.
Gak brzy swá weyce snese,
　　Y hned ge do pjsku wnese,
Zakopaw ge, zapomene,
　　Kde ge schowal, nespomene,
Než, až se wyléhnau mladj
　　Teprw ge nagde a wodj.
Gák gsem sup této powahy,
　　Můg žiwot gest w swětě dlauhý,
Neb gemu tlustosti bránjm,
　　Y swé děti tomu včjm,
Častokrát ge tepu nosem,
　　Aby neobrostli masem,
Aby dlauho žiwi bili,
　　Za sto let žiwot prodlili,
Vč y ty se té maudrosti,
　　Následůg swaté skrownosti,
Tak sobě swůg žiwot prodljš,
　　A tudy y dussi spasýš.

Člowěk odpowjdá:

Milj ptácy, neznámkwás dobře,
Ač wy mne radjte maudře,
Wšsak od wás wsse nepřigjmám,
Neb hladem nerad vmjrám.

Sowa, weyr, a netopeyr.

Přirozenj gegjch:

Sowa, kalaus a weyr z přirozenj swého tuto powahu magj, že gsau zrawj, tmawj, a

nočnj,

nočnj, w nocy toliko swé hlasy wypaussťěgj: a kde ge ginj ptácy slyssj, třesau se před nimi strachy. Tak činj také někteřj lidé, kteřjžto se ožerauce, a zpigjce, w nocy se sem tam taulagj, křičjc co něgaká telata, pokognym a dobrym lidem odpočinutj nedagj, řád od Boha způsobeny russj, z nocy den dělagjce, a ze dne noc. Když magj spáti, teda chodj, baußj, a křičj:

a když magj dělati, tedy spj, a tak wssecko opak působj proti wůli Božj.

Také tito ptácy we dne nelétagj, neb magj welikau nepřjzeň odewssech ginych ptákůw, a to proto, že w nocy když nagdau gegjch weyce neb mladé ptáky, budto y staré, y wssecko požerau a podáwj, protož, když ge we dne ginj ptá y zučj, anebo vzřj, hned se na ně sletj

gako

gako na ně pisstjc, časem y peřj gim osstlubj a vdáwj. Tito ptácy znamenagj zloděge, laupežnjky y násylnjky, kteřj po nocy chodjce, z přjbytkůw lidem statky berau, w nocy y wedne na sylnicech laupj, a mordugj. Protož se před lidmi krygj w lesých, w gesskynjch, po wýsskách a krčmách, neb sebau nikdy bezpečni negsau. Když na swětlo, to gest: mezy lid wygdau, zběhnau se na ně sewssech stran, gmauc ge wsadj, kážj zloděge oběsyti anebo mu hlawu stjti, mordéře na kůl wbjti neb na kolo wpléstí, zrádce čtwrtiti, anebo odřjti, falsséře vpáliti. A tak ti, genž zle činj, zlau smrtj schážegj. Protož slussj se warowati zlého, aby swobodni gsauce, mohli w poctiwosti se žiwiti, a lidem dobrým se zaljbiti, potom k Bohu přigjti.

Ti nočnj ptácy k člowěku mluwj

Y přikrade se w nocy sowa,
    Wslyš člowěče má slowa,
Gák gsem twůg domácý pták.
    Nočnj weselý zpěwák.
Gsem zde s kalausem y s weyrem
    Y s tjm holým netopeyrem.
Wssickni gsme ptácy spjwawj,
    Milownj nocy y žrawj.
Zachochcem a zaspjwáme,
    Welmi libý hlas wydám
Až se rozlehne po lese,
    Každý se pták před námi třese.
Gsme bratřj a towaryssi,
    Těch, kteřj po nocy křičj,
Když se ožerau opigj,
    Giné ze spanj buděgj.

We-

We dne spj a w nocy křičj,
Rád od Boha daný russj.
Kterýž způsobil noc k spanj,
Den včinil k pracowánj.
My sme ptácy nebezpečnj,
Wssem giným ptákům newděčnj,
Protož wedne nelétáme,
Neb od nich přjzně nemáme.
Když nás vzřj, y hned křičj,
Na nás gak zločince kwjčj.
Kdež mohau, gmauce, osskubj,
Aneb do smrti zahubj.
Proto tu nepřjzeň máme,
Že ginym sskodu děláme.
Když spj a odpočjwagj,
A péče na nás nemagj,
Tedy my ge přepadneme,
Zadáwjme y zžereme.
Bud gich weyce, neb ge samé
Wypjgem a pochytáme,
Proto my se zlobjwáme,
Že wždy spolu wálku máme.
Nedag nám nikdy zniknauti,
Kde nás vzřj, počnau křičeti.
Protož se gim nevkážem,
Skrygem se we tmách kde můžem.
Než když dočkáme my nocy,
Tu požiweme swé mocy,
Gim se zase odplatjme,
Mnohé žiwotů zbawjme,

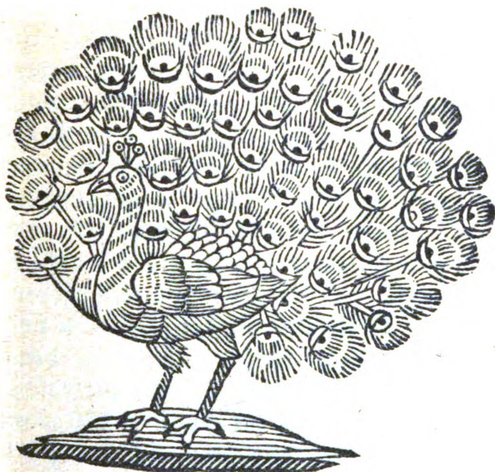
Tjm

Tjm, znamenáme zloděge,
Od nichž se lidem zle děge,
Genž se wždy před lidmi krygi,
A zgewiti se nesměgj,
Ale dočkagjce nocy,
Aneb we dne na sylnicy,
Tehdy na lidi připadnau,
Zamordugj y okradnau,
Chceešli nás následowati,
S námi krásti, mordowati,
Chowey nás dobře w swém domu
Budemeť pomocnj k tomu,
Aby ptactwa množstwj pobil,
S námi se o ně rozdělil.

Člowěk odpowjdá:

Weyte, kalause, y sowo,
Ljbj mi se každé slowo,
Že mi chcete pomáhati,
Ptactwa giného lapati.
Wděčně to přigjmám od wás,
Když nastane podzymnj čas.

Páw.

Přirozenj páwowo:

Páw, gakož gednomu každému wědomo gest, od Boha Stwořitele wssech wěcý gest krásným peřjm obdařen, nadewssecky giné ptáky. Než hlas mrzký má, a nohy neforemné, a bledé, gakož w přjslowj lidem gest: Má peřj gako angel, krok gako zloděg, a hlas gako čert. Toto on z přirozenj swého má, pohledě na sebe,

že

že gest krásným peřjm obdařen, hned rozestře ocas swůg a pozdwihne se w peysse. A gakž brzo pohledj na nohy swé, že gsau bledé a mrzké, hned se za ně stydj, y složj ocas swůg w hromadu. Rozwažůg sobě člowěče, čjmkoli od Boha obdařen gsy, aby tjm nepeychal, neb geden každý člowěk wždy něčjm zwláśstnjm od Boha obdařen gest, gakož o tom ssiroce pjsse sw. Pawel, w 1. kn. 12. kap. ke Korynts kým, a to na oko widjme, že geden wýmluwný gest, druhý pak smyssliti vmj, ale wymluwiti toho rozumně nevmj, geden kraśssj osoby nežli druhý, 2c. A wssak tjm ničjmž peychati neslussj: Pohleďme wssickni na nohy swé, gimiž sem y tam chodjce, wždy bljže den ode dne, hodinu od hodiny k smrti přikraťugeme, skrze njž včiněni budem popel a bláto, vokrm čerwům a žabám zemským. Od kterézto smrti řečnjk se newymluwj, rozumný nic takowého nesmyslj, kudyby gi vssel, bohatý se newykaupj, sylný neobránj, wssickni wespolek gi okusyti musýme. Protož neslussj se nám ničjmž peychati, neb wjme, že angel neykraśssj pro peychu s nebe dolů střčen gest, a dán k wěčnému zatracenj. Protož smrtedlný člowěče nepeychey, ale raděgi se koř, nenásleduj ďábla, ale raděgi Pána Krysta, genž pokorný zde na swětě byl, a dogdeš wěčné koruny.

Páw

Páw mluwj.

Přistaupj hned potom páw,
Člowěče můg budiž zdráw,
Gá sem páw, domácý pták,
Prawý ratay a sedlák,
Na střechách neyradssj býwám,
Opráwugi a possjwám.
Časem tobě prozpěwugi,
Noty swé ti oznamugi,
Ač hlasem nic nepřiwábjm,
Ocasem wssak předc se ljbjm,
Nadewssecky giné ptáky,
Gakkoli sladké zpěwáky.
Nemám sobě podobného,
By tak měl peřj krásného.
Tak gá se angelům rownám,
Gakož sem o tom sleychal
Kdybych gako slawjk spjwal,
Za sto kop bych toho nedal,
Wssak Bůh ale sám každého
Obdařil, gakž ráčil koho,
Slawjkowi udělil hlas,
Mně pak dal překrásný ocas.
Co dal tomu, druhý nemá,
Tak gak stwořitel rozdáwá.

Neb,

Neb, kdyby geden wſſecko měl,
Nad giného by ſe hned zpěl,
Potupowalby giného
Welebil ſebe ſamého.
Geſſtě mi wjc toto ſſkodj,
K ponjženj mne přiwodj,
Že když ocas ſwůg rozložjm,
Pak pohled na nohy wložjm,
Wyhlédám ge welmi mrzké
Neforemné a neheſké,
Y hned ſe za ně zaſtydjm,
Ocas hned po zadu ſklidjm,
Abys ty ſe toho držel,
Ani ſe peychy přidržel.
Ažby tě Bůh kdy obdařil,
A gakau ſláwau ozdobil.
Budto kráſau, ſjlau, zbožjm,
Gakýmkoli ſwěta ſſtěſtjm,
Pomněl na to, žes ſmrtelný,
Y mnohym bjdám poddaný.
Wſſj bjdy a pſoty plny
K tomu wždycky měnitelný,
A tudiž twá ſláwa mine,
Y wſſecko ſſtěſtj zahyne.

Člowěk páwu odpowjdá:

Přeſtaň páwe, giž ge čas,
Sye ti wytrhám ocas.

Ne-

Nebudeš se gim chlubiti,
Ani střech wjce kazyti.
Když se málo powychowáš,
Hned mi na rožni zaspjwáš.

Kohaut.

Přirozenj kohautowo.

Kohaut ten přirozený hwězdář časy rozdjlné lidem oznamuge, hlasem swým, (gehožto hlasu lwowé se obáwagj, gakož Solius a Lukrecyus pjšj) lidi ku prácy a robotě dennj budj, sme lidem ogjmagjc, zwěstugjc den přicházegjcý. Přjčinu toho klade Cycero w knihách o wěšstowanj a to z naučenj Demokryta mudrce:

K Ty

Ty člowěče slyše kohauta spjwati, probuď se ze sna, netoliko tělesného, ale také ze sna dusse. Zdwihni srdce y oči k nebi, wzdey chwálu Bohu, že angela strážce twého, k ostřjhánj tobě gest seslati a tebe gako napoly mrtwého ostřjhati odewsseho zlého gest ráčil.

Woley a tluc k geho wssemohaucnosti, ať neráčj odnjmati od tebe swé swaté milosti, neb prosýcým bude dáno, a tomu genž tluče, bude otewřjno, wedlé prawdy čtenj sw. Lukásse w 11 kap.

Kohaut také y to z přirozenj swého má, že mnoha slepicým manželem gest. Ty člowěče w tom geho nenásledůg. Měg manželku swau gednu, neb y přirozenost twá dosti na tom má. Warůg se smilstwa a cyzoložstwa, nebo weliká muka takowým připrawena gsau. Žádný cyzoložnjk ani smilnjk (wedlé řeči sw. Pawla) newegde do králowstwj nebeského. Také smilstwo (gakož mudrcy pjssj) vgjmá člowěku žiwota a brzce ho k smrti přiwodj. Také tuto powahu do sebe má kohaut, že bez slepic žádného zrna sám nesnj, než swolagjc ge, o wssecko se s nimi rozdělj. Nauč se člowěče od nerozumného ptáka, wěrnost zachowati k manželce swé wewssem, poněwadž gedno tělo gste a dwě dusse, nedělte mezy sebau marného zbožj, nevkrýwey nic geden před druhým, buďte wěrnj a nápomocnj k žiwnosti. Bůh mezy wámi

bu-

bude. Pakli geden před druhým krade a vgjmá, roztržiti budete, gistě wězte, že ne w Bohu ste se sňali, než w ďáblu, kterýž půwod a činitel různice gest. Protož slussj nám k Bohu wolati wespolek, aby to mezy námi změnil, a dal wám wěrnost, pokog a lásku manželskau.

Také kohaut s sausedem o slepice se wadj, sstjpá a za wrch wláčj. Též člowěče, máš manželku zastati we wssj poctiwosti, a gegj dobrau powěst milowati, aby od zlobiwých a vtrhawých vst křiwda se gj nedála. A tau měrau zde dobře žiwi gsauce, wěčně v Boha přebýwati budete.

Kohaut k člowěku:

Kohaut hned wyskočj s řádu,
　　Ay snad gá giž zůstal w zádu.
Nechtěg se o to hněwati,
　　Wssak gsem gá y doma kady
Slauha twůg, genž wěrně slaužjm,
　　W nocy tě ze spanj budjm.
Aby ty se ze sna probral,
　　A Pánu Bohu chwálu wzdal,
Že tebe od zlého střeže,
　　Když ty odpočjwáš leže.
Sak napoly gsa vmrlý,
　　Y wssj paměti zbawený.

Nad tebau bdj twůg stwořitel,
A geho ctný posel angel.
Wzdey mu chwálu o půlnocy,
Buď wděčen geho pomocy
Neb gá tě w tom pamatugi,
O půlnocy prozpěwugi,
Gá kohaut se dobře hodjm,
Stádo slepic s sebau wodjm,
Neb gsau wssecko mé manželky,
Nechť gest gich hauf dosti welký,
Včinjm gá wssechněm dosti,
Mage s nimi swé radosti.
A z nich zplodjm dětj mnoho
Že ty wděčen býwáš toho,
Ale tobě nenj zdráwo,
Aby mjwal žen přes práwo,
Nemohby gich wžiwiti,
A gim dosti včiniti,
Paklibty se rozhněwaly,
Snadby hlawu osskubaly.
Nebť s gednau stesku wybýwá,
Y psoty z nj dosti zbýwá,
Gá swé manželky milugi,
S nimi se o wsse zdělugi.
Nesnjm gá bez nich zrna sám,
Hned ge ke wssemu přiwolám.
S sausedy se o ně wadjm,
Y za wrch se s nimi wláčjm,
Nechtě aby spolek měli,
S ženau mau nesregowali.

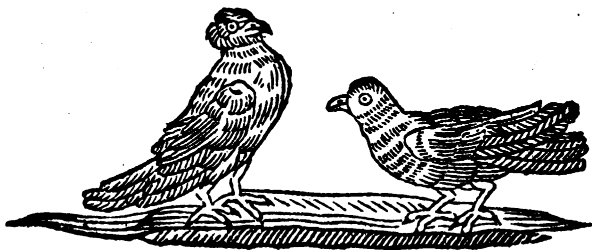
Mj=

Mjwal každý na swé dosti,
Požjwal gj k swé libosti.
Y tobět ge třeba toho,
Aby chowal stawu swého,
Ženu milowal y trestal,
A s nj práwě w manželstwj stál;
Čest gegj aby ochránil,
O nj se wěrně zasadil,
Neb to tobě ke cti bude,
Mnohých zlých wěcý nebude.
Sám za wssecky odpowjdám,
A swé manželky zastáwám.
Bychť gim dopustil mluwiti,
Stesklokby se poslauchati,
Kdyžby wssecky kokrhaly,
Gedny druhých poslauchaly,
Gakož tak obyčeg magj,
Ženy když se shromaždugj,
Krákořj gako slepice,
Sstěbecý gak wlassťowice.

Člowěk odpowjdá:

Dosti té řeči kohaute,
 Poseděg ty raděg w kautě,
Když někdy na swadbu půgdu
 S tebau gá kohaute půgdu.
Budeš ty tam mým řečnjkem,
 Y též maudrým weymluwnjkem,
Budeš na mjse zpjwati,
 A tak maudře wymlauwati.

Holub.

Přirozenj Holubj:

Holub, ten sedlský geřábek, on wždy s pá-
nem swým doma gest, w gizbě aneb w domu.

Ča-

Časem také letj na pole, opatruge, scházýli žito, pssenice, aneb hrách. Uč se od holuba hospodáři, býwey doma při hospodářstwj swém, nechage krčemného ožralstwj a lstiwé hry, karet a kostek, sprawůg čeled doma, y dobytek swůg. Wygdi potom na pole, opatř obilé swé, ať se y tu sskoda neděge, a tak wžiwjš manželku swau s djtkami.

Maudrý Ssalomaun dj: kdož pracuge, nasycen bude chlebem: Ale kdož následuge prázdnosti, naplněn bude nedostatkem. Také holub z přirozenj swého welmi gněwiwý gest. A gakož mudrcy o něm pokládagj, že žluči nemá, a kdyby gi měl, tehdy hněwiwostj by se w něm rozpukla. Hněwiwost geho zřegmá gest, kterak wrká, a točj se, sstjpe, křidlami tepe, a w oči skočj druhému holubu.

Ty člowěče krot swau hněwiwost, odpust bližnjmu, chceš li ať Bůh odpustj. Stala li ť se křiwda, nemsti se, ale poruč Bohu, neb gemu samému pomsta náležj. Také holub neywjce se o ženu tepe, ginému gi nepřege, aby se s njm obgjmala ani ljbala, než chce, aby mu wěrná byla, neb gi on wjru držj, on celý den na weycých sedj, ona toliko w nocy, y chce, aby sobě wěrně oba pomáhali. Ty manžely neyprw sám wjru k manželce zachowey, a žádnau měrau nedey se w podezřenj cyzý milosti. Potom měg ženu swau w poctiwé bázni, ať nezahálj, neprázdnj, waruge se přjčin ginéyo milowánj. Ať

za-

zanechá marných řečj, oplzlých se slow warugę, Boha nadewssecky wěcy miluge a gemu slaužj. Tak gistě budeš mjti manželku poctiwau, dobrau, ssslechetnau, djtky také pokorné. A tak budeš blahoslawenym mužem dobré a poctiwé manželky, kteráž gakožto hogný winný kořen w stránkách domu twého bude, a synowé twogi gakožto nowé oliwy wůkol stolu twého; žalm 127. Pakli ženě budeš posslussen, a dopustjš gi hodowati, kwasyti, podezřelých žen se přjdržeti, zkazýš gi. Naučj se statek vtráceti, klewetati, giné pomlauwati, ožerati, a žena ožralá hotowa gest, wssecka přikázánj přestaupiti. Tu se potom twé peklo hned zde počne, budeš mjti muk a trápenj dosti, chtěge gi zase rád naprawiti, ale giž nebudeš mocy. Budeš chtjti gegj poctiwost ochrániti, nic tomu nevčinjš. Nedarmo onen mudřec propowěděl, že raděgi weliké a nesčjslné množstwj blech hljdati chce v welikém wedru a horkosti slunečné, nežli gednu ženu těkagicy w nepoctiwosti. Plné gsau téměř wssecky knihy mudrcůw a včetelůw o prewrhlé lsti ženské. Protož másşli se ženiti, služ Bohu wssemohaucýmu, pros geho swaté milosti, ať tě dobrau a poctiwau manželkau obdařj. Neb gistě zwlásstnj dar od Boha gest žena dobrá a poctiwa, gako to powěděl pohan Juwenális. Také holub sám nerád létá, než w haufjch towaryšsky.

Ty člowěče nebýwey samotný wždycky doma, když prázden gsy, wegdi mezy lidi, buď wljdný a přjwětiwý, drž se dobrých, poctiwých, maudrých a bohabogných lidj, buď s nimi dobře žiw, dogdeš zde cti a potom wěčné radosti.

Holub k člowěku:

Y wyleze z báně holub,
Řka: kohaute netak se chlub,
Takť gsem gá, gako ty wěrný,
A swému pánu potřebný,
Gá s nim spolu w gizbě ležjm,
A ze spanj geg probudjm.
Když haukám anebo wrkám,
Twrdě gemu spáti nedám.
Ale aby on bedliw byl,
Zloděg se na něg se nedobyl.
Často zgjdá má děťátka
Nadjwaná holaubátka,
Wždycky s nim y w domu bydljm,
Leč kdy na pole wyletjm.
Procházým se po dědinách,
Opatrugi zchodilý hrách.
Strawu swé čeledi nosým
Swau ženu y děti žiwjm.
Aby člowěče se včil,
Hospodářstwj swé opatřil.

Bohto

Buďto w domu neb na poli,
Wsseckо sprawil sobě k wůli,
Aby se měl čjm žiwiti,
Y náš holuby krmiti.
Swau ženu y swau čeládku
Opatřil bez nedostatku;
Neb tak cti, chwály dobudeš,
Psoty a chudoby zbudeš.
Rád se také holub hněwám,
Ale žluči w sobě nemám,
Než wrkám, a wůkol točjm,
Nepřjteli w oči skočjm.
Nosem sstjpi křidlem třepu,
Neywjc se o ženu tepu,
Nechtě gi ginému přjti,
Ani s žádným spolku mjti,
Aby gi kdo giný ljbal,
Anebo se s nj pogjmal.
Nebok gá gi wjru držjm,
Celý den na weycých sedjm,
Ona sedáwá gen w nocy
Chcem sobě wěrně pomocy.
Následůg mne w tom člowěče,
Nebudiž zlostného srdce.
K člowěku sobě rowném,
Ani k žádnému bližnjmu.
Trescy geg z lásky bez žluči,
Neb tě tomu pjsmo učj.
W manželstwj práwě obýwey,
Ženě swé wěrně pomáhey.

Bý-

Bywey také towàryšský,
Nebuď sy samému zyssný,
Neb my se spolu držjme,
W hausjch welikých letjme,
Neb máme nepřátel dosti,
Potřebj nám opatrnosti,
A nás téměř každý hubj,
Neb nás welmi sprosté widj.
My se tak mužně bránjme,
Kde gen možno, vletjme,

Člowěk odpowjdá:

Holube mûg ptáku milý,
Gak gen budu mjt po chwjli,
Chcy tě dobře nakrmiti,
K tomu tě dám oswětiti,
Aby mi se wždy zaljbil,
Y sskody mi mé nahradil,

Hrdlička.

Hrdlička.

Přirozenost hrdličky:

Hrdlička, gakož pjše Frantissek Marius Grapaldus, gest ptáček welmi vsslechtilý z přirozenj swého, tuto powahu má, když samec gegj vmře aneb zhyne, tak trúchliwě ona po něm taužj, že žádného manžela wjce nepozná dokud žiwa, a wždy plačjcý a smutná létá, a pro smutek na žádném zeleném dřewě nesedne, než na suchém. Ani wody čisté pjti chce, ale prwé gi nohau sobě zkalj, a to činj až do smrti. Nauč se poctiwá manželko od tohoto ptáka, po smrti manžela swého se newdáwati, ale w čistotě zůstati až do smrti. Rjmané stařj (gakož prawj Waleryus Maximus) takowé ženy, které se newdáwaly po smrti manžela swého, ko-

korunau stydliwosti korunowali a ge vctili, prawjce, že takowé gsau celé a neposstwrněné mysli: Ale mnohých manželů pogjmánj, žeby znamenj bylo smilné nezdrželiwosti. Ale sw. Pawel, znamenage nezdrželiwost ženskau, w 1. episstole k Tytowi w 5. kap. takto dj o wdowách: chcy aby se mladssj wdáwaly, syny rodily, hospodyně byly, rc. Wssak nic méně proto wychwalowal prwé züstánj wdow w čistotě, ale poněwadž některá smilná gest, lépe že se wdá, nežby tak od ďábla pokaussena byla, pro nezdrželiwost swau, neb dj sw. Pawel, aby syny rodily. Ale zgewná wěc gest, že mnohá na poly shnilá baba, v kteréž nenj žádné naděge plodu, wdá se pro chlipnost tělesnau: To pak nemůže býti bez hřjchu.

Widjšli milá manželko, čemu toto howádko nerozumné tebe rozumnau včj, že čistotě a wjře k manželu. Ale mnohé tak wěrné manželům gsau po hřjchu, že netolikoby wdowiti chtěly, ale smrti manžela žádagj brzce, aby se y hned ginym pekelně a ďábelsky sgjmaly: Když pak toho brzy dočekati nemohau, otráwj geg, aby gedine scepeněl, a oni toliko swau wůli a nesslechetnost konaly O běda morděřkám, lépe by bylo, by se nikdá nezrodily. Při smrti manžela sweho vkáže pláč truchliwý, gakoby ho welmi želela, ale srdce se gi směge na giného. Anok pláče, křičj, kwjlj, nařjká, žádagic, aby gi s njm položili, ale mjnj ona fre-

gj-

gjře, a ne manžela mrtwého. A po smrti geho patř na to, ank hned druhého dne se fermežuge, ljčj, a ginému tjm se zaljbiti chce, mjstrněgssj se činjc, nežli Bůh, kterýž gi obličeg aneb osobu dal, nanižto dosti ona nemage, rozljčným kořenjm swau twář ohawuge. Potom z mnohých fregjřůw sobě wybjrá, až wždy swau dobu vhlédá. Swině pytel nagde, a mossna lotra. Přjčinu swého brzkého wdánj klade, že musý mjti, kdoby gi hospodářstwj sprawil, (ale neprawj, gakého) a gi djtek odchowati pomohl, ale o tom mlčj, že se gi ten hasačert zgestřabil a zehral. O těch se toliko tuto pjsse, kteréž takowé gsau smilné, nepočestné, wssj oplzlosti w řeči y w skutku plné: Ale dobrá, sslechetná a poctiwá wdowa ta netoliko sobě hrdličku na přjklad má wzýti, ale raděgi Annu, prorokyni wdowu swatau. O njž sw. Lukáš pjsse we čtenj w 2. kap. že kterak ona činila, též každá wdowa počestná činiti má, Krysta Pána sobě za choti wzýti, z chrámu neodcházeti, posty a modlitbami slaužiti Bohu we dne y w nocy, chudým přisluhowati a gim almužny swaté vdělowati, z statku dobytého rukama swýma. A tak w čistotě a w bázni Božj swůg wěk aby skonala, a po smrti w počet wdow swatých se dostala.

Hrdlič-

Hrdlička k člowěku.

A když holub pryč zaletj,
    Y hned hrdlička přiletj,
Gá gsem člowěče hrdlička,
    Chudá a smutná wdowička,
Když swého manžela stratjm,
    Tak welice po něm taužjm,
Že wjc žádného nepoznám,
    Wždy smutná plačtiwá létám.
Nesedám giž na zeleném,
    Ale wždy na dřewě suchém.
Ani wódy čisté pigi,
    Prwé gi nohau zkalugi,
Tjm oznamugi swůg smutek,
    Y swé syroby zármutek.
Čistoty gsem milownice,
    Dobrým wdowám přjkladnice,
Kteréž chtj w tom stawu státi,
    Bohu se potom dostati,
Aťby w čistotě bydlely,
    Žiwot smutný oblibily.
Rozkossi se warugjce,
    Po swému manželu taužjce.
A zwlásstě po Pánu Krystu
    Po geho nebeském mjstu.
Neb kteréž rozkoš milugj,
    Tyť wždy se často wdáwagj,

Ne-

Nenásledugj mne hrdlice,
    Ale té chljpné wrabčice,
Kteráž se často pogjmá,
    A několik samcůw mjwá.

Člowěk odpowjdá:

Ač gsy mi milá hrdličko,
    Wssak powarůg pryč maličko,
Ať tě pod sýť nepochwátjm,
    A twé hlawičky neskrautjm,
Neb mi o čistotě prawjš,
    Nic se mi tjm nezaljbjš.

Čáp.

Czáp.

Přirozenj čapj:

Czáp z přirozenj swého hubj žáby, kteréž daremným sskřehotánjm a zwukem naplňugj močidla, on ge tresce, a toho sskřehotánj gim zabraňuge. A netoliko žáby, ale také sskodliwé hady a sstjry hubj, aby giným žiwočichům na

překážku nebyly. Též člowěče, genž panſtwj a ſprávu držjš nad lidem tobě poddaným, treſcy nepoſluſſné, nedey klewetám zniku, zlému nedey ſe rozmáhati. Neb budešli ſkrz prſty hleděti a powolowati ke zlému, včaſtnjk budeš zlého: neb čaſtokrát dobřj a pracowitj lidé, totiž obchodnjcy, nemohau ſwých žiwnoſtj prowozowati, pro nebezpečenſtwj od lotrowſtwa, ank ſe zdlužjc na řemeſlo ſwé neb na kaupi, pracugj přes ſwět, chtjc toho wybyti, a tjm ſe žiwiti s manželkau a s djtkami ſwými, tok gim od lotrůw bude pobráno a poſekáno, mnohý při tom y ſám zabit. A tak nebohá manželka oſyřj s djtkami. Wěřitelé chtj ſwému, ona nemage čjm platiti, pláče, ſlzý, wolá. Cok ſe zdá, nevſlyſſjli Pán Bůh té chudé, oſyřalé wdowy? Giſtě, giſtě weliká pomſta očekáwá toho, genž činj takowé zlé, y toho také, kterýž dopauſſtj a přehljdá. Také čáp když geſt ſtár, chowán býwá od ſwých dětj, neb geho nos tak mu ſe ſtupj, že nic nemůže ſobě vlowiti.

Ty člowěče weď ſwé děti k dobrému, ſluž ſám Bohu rád, a tak předkem od Boh , potom y také od dětj ſwých chowán budeš w ſwé ſtaroſti, když tebe ſýla vgde, a ſám pracowati nebudeš mocy.

Čáp

Čáp mluwj:

Zatjm pak přiletj čáp
Na člowěka nosem klap,
Gá sem čáp, ssátan y bočán,
Genž gsem od tě člowěče znán,
Když se po lukách procházým,
Močidla kolem obcházým,
Neb sem králem nad žabami,
Tak klewetnými babami,
Genž wždy řehcý a klewecý,
Nechtjc se báti mé mocy,
Než když přigdu nad močidlo,
Hned gim zrussjm dobré bydlo.
Nad nimi hrozně zaklekcy,
A gich pod pazdmi zalekcy.
Gednu po druhé wybjrám,
Gako hlussice požjrám,
Newkážuť gim ljtosti,
Až se gich nasytjm dosti,
J giné zločince hubjm,
Kde mohu ge z země prázdnjm,
Hady, sstjry y žjžaly
Aby lidem nesskodily.
Ty aby se toho držal,
Zlé a neposlussné trestal.
Když gsy w vřadu postawen,
Y nad ginými powýssen,

Aby sprawedliwost gednal,
    A zločincům mjsta nedal,
Kteřj pokog země ruffj,
    Činj to, čehož nesluffj,
Ať by o tebe strach měli,
    A zle činiti nesměli.
Gá se rád wysoko hnizdjm,
    Y kostelůw se přidržjm,
Následugi náboženstwj
    Y žiwota bezpečenstwj.
A na bohu to wyslaužjm,
    Že když se sstarám, a saužjm,
Děti mé pak mne chowagj
    Do smrti mne opatrugj.
Nanosý hadůw, žab dosti,
    Howěgj mi w mé starosti.
Služ ty člowěče rád Bohu,
    Wyslaužjš odplatu mnohů,
Zdrawj tělu, swěta sstěstj,
    Y žiwota bezpečenstwj.
Od swých dětj lásku zýskáš,
    Když se w bázni božj sstaráš,
Také čas swůg vmjm znáti,
    Kdy se mám k hnizdům přibrati,
Pryč letěti nezamesskám,
    Y k wrácenj čas poznáwám,
Zney ty čas spasenj swého,
    A nestracůg marně geho.

Nebk

Nebk se zase nenawrátj,
    Musyš ho wěčně pykati.

Člowěk odpowjdá:

Dobrau radu čápe dáwáš,
    Ale zlé pokrmy gjdáš,
Nesedbych k twému obědu,
    Bychk y měl vmřjti z hladu.

Hn-

Husa.

Přirozenj husý:

Hus, ačkoli vžitečný pták gest k domácýmu hospodářstwj, wssak netoliko swému pánu, ale y sausedům sskodliwá gest, zwlásstě když se do syge zabeře, protož často bita býwá. Ty člowěče nečiň sskody bližnjmu, ani doma, ani w poli, a tak hyndrowán nebudeš, a dobrého pokoge vžiweš. Také hus sprostý pták gest, od přirozenj swého žádné chytrosti neznú.

Ty

Ty člowěče mage rozumnau sprostnost, nechyteg se lstiwé chytrosti, neb ta přjlissná chytrost častokrát člowěku sskodliwá gest; neb welmi schytralj lidé, když padnau, nebo poblaudj, tehdy těžce padnau a nenaprawitedlně poblaudj.

Ale sprostný člowěk, který sprostné a obyčegné wěcy toliko smeysslj, nemůž tak těžce swým poblauzenjm sobě ani ginému vsskoditi. Protož slussj se opatrnostj ohraditi proti takowým lstiwým lidem, aby oni tě přjliš sprostého nepodwedli.

Hus y kačice obě se napágegj, ale wodau nechmelenau. Ty ožralče, genž w tobě gátry a pljce hořj, co w wápenicy, kterýž hned ráno pjti počjnáš, a w tom trwáš až do nocy a tjm zbawugeš se rozumu, poctiwosti y řeči, wezmi sobě přjklad od husy a kačice, běž k studánce aneb k potoku, wstrč kambu do wody napj se, a tak spjsse vhasýš tu horkost, která w tobě gest, zůstaneš při zdrawém rozumu, řeči y poctiwosti swé.

Hus k člowěku mluwj:

Tu po chwjli hus přikleče,
A za sebau křjdlo wleče,
Gá sem husa pozmesskala,
Neb sem dnes obilé plela,
Na cyzým sem zastjžena,
W nohu, w křjdlo vražena,
Neb tak y každému býwá,
Kdož na swém dosti nemjwá.
Že k sskodě k hanbě přicházý,
Wrazu bitj docházý
Gá sem člowěče twá hus,
Oznámjmť tobě swůg kus,
Že sem welmi hlaupý pták,
Gak neysprostěgssj sedlák.
Protož neywjc we wsy býwám,
W powětřj gá neobýwám,
Nedbám wysokých maudrostj,
Držjm se nizké sprostnosti.
To se ti člowěče hodj,
Y chytrost častěg vsskodj.
Bůh lstiwé w nenáwisti má,
A sprostným swau milost dáwá,
Ač sem pak pták welmi sprostný,
Býwám časem dosti zlostný,
A hlawu wysoko zwedám,
Na wsse strany se ohlédám,

Od

Od humen daleko negdu,
    Často se domů ohlednu.
Bogjm se lisský a wlka,
    Y hněwiwého člowěka.
Hledjm abych w čas vtekla,
    Hrdla peřj nestratila.
Chowala se pánu swému,
    Masso peřj dala gemu.
Včjm tebe té maudrosti,
    Aby obýwal w sprostnosti,
Aby opatrnost mjwal,
    Předewssjm zlým vkryt býwal,
Newěřil swym nepřátelům,
    Ani gich wnadil we swůg dům.
Neb kdož byl gednau nepřjtel,
    Nesnadno bude zas přjtel,
Ač řeč přátelskau dokáže,
    Wssak lsti tagné nevkáže,
Než že w swém srdcy gi skryge,
    A gen časem wygewuge.
Gá sem twá domácý hus,
    Snjš ty mne rád časem kus.
Dáwey mi obilé dosti
    Do hrdla y do sytosti,
Odplatjm se zase dobrým,
    S peřjm y s masem se hodjm,
Gest semnau ted y kačice,
    Přjtelkyně má družice.
Rády se obě navigem,
    Wssak se proto neopigem.

Neb

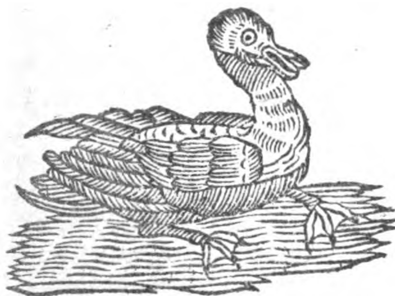
Neb negdražšjj pigem wodu,
    W njž nenj chmele ni sladu,
Chcešli ty se neopjti,
    Uč se s námi na řad pjti.
Z potoka aneb z studnice,
    Nezabolj tě hlawice.
Budeš maudře wymlauwati
    Žeť se hlawa nezaklátj.

Člowěk k husy:

Maudře mluwjš milá husy,
    Prawjš mi weliké kusy,
Abych s tebau wodu pil,
    A tudy maudřegšjj byl.
Lépeť gest mi wjno pjti,
    Bych měl wěčně bláznem býti.

Pe-

Pelikán.

Přirozenj pelikánowo:

Pelikán z přirozenj swého hady a sstjry se ziwj, a kde může ge hubj, a oni zase kdež mohau ptáčata geho malá dáwj. Ale tu prý moc od Boha danau sobě má, že prosstjpna tělo swé, wycedj na ně krew swau a ge zase obziwj. Znamenen člowěče, že gsy ty od hada skrze prwnjho člowěka na dussi vsmrcen, a wěčnému zatracenj oddán, gehož tebe žádný sprostiti nemohl, buď gakžkoli člowěk swatý, dobrý a bohabogný. Než sám Bůh slitowaw se nad tebau, seslal tobě wykupitele prawého, totiž syna

na ſwého, genž přirozenj lidſké na ſe wzal, bjdu, nauzy y tu ſmrt podſtaupil, aby člowěka ſwau ſwatau krwj, kterauž na křjži wylil, od hřjchů očiſtil, oſprawedlnil, obžiwil a ďáblowu moc potřel, s otcem ſwým člowěka ſmjřil, a ceſtu mu do wěčné a new ymluwné radoſti připrawil. To geſt ten prawý pelikán, Pán Kryſtus, o němž prorocy od dáwných wěků prorokowali. Ewangeliſtowé geho žiwot y ſkutky, kteréž, na ſwětě gſa, činil, ſepſali. Swatý Pawel nás geg znáti, weň wěřiti, gemu čeſt a chwálu wzdáwati učj, napomjná, y wede. Protož člowěče wěz, že gſy na duſſi mrtew byl, a wěčné nauzy a bjdě oddán. Ale tento pelikán Pán Kryſtus tebe obžiwil a ſpaſyl, buď toho wděčen, a wzdáwey chwálu Bohu.

Pelikán k člowěku.

Y přiletj pták pelikán,
Řka: člowěče gsem od tě znán,
Gá w dalekých zemjch bydljm,
Hady a sstjry se žiwjm.
Zney mne pane můg, člowěče,
Gaké gsem gá diwné ptáče,
Od hadů gá neprjzeň mám,
Neb ge neyraděgi gjdám,
Znage ge twé nepřátely,
Genž tě w rági oklamali,
Mstjm gá tebe pána swého,
Kdež mohu, zžeru každého.
Od nich zase neprjzeň mám,
Když mladá děťátka mjwám,
A od nich zaletjm na sspjži,
Y hned se k nim had přibljžj,
Wsstipe ge až do smrti,
Dřjw než samice přiletj,
A když ge vmrlé nagdu,
Těžkau žalost mjti budu,
Sám swůg žiwot těžce ranjm,
Až z něho y krew wycedjm,
S tau gá swé djtky poligi,
Tak ge zase obžiwugi.

A gſa tak raněn a vmdlen,
    Býwám od ſwých dětj krmen,
Od těch, kteřj mne milugi,
    Druzý na mne nic nedbagj.
Gá znamenám Pána Kryſta,
    Genž geſt k nebi ceſta giſtá,
Kterýž hubj hada zlého,
    To geſt: ďábla ſſeredného,
Genž, wám duſſe waſſe ſtráwil,
    Hřjchem ſmrtelným poranil,
On krew ſwatau wyléwage,
    A na křjži vmjrage,
Obžiwil twé mrtwé duſſe,
    Y obmil z wás hřjchy waſſe.
Gehož ſynowé a děti
    Magj z toho wděčni býti.
Ale ſynowé newděčnj
    Muſý gjti w oheň wečný.

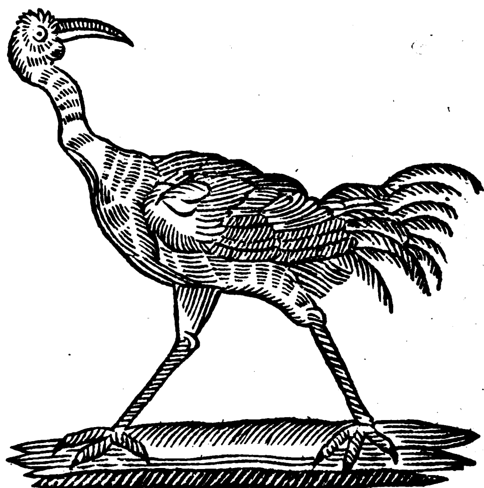
Člo=

Člowěk odpowjdá.

My lidé to lépe známe,
Než ty ptáku pelikáne,
Co nám náš Pán Bůh včinil,
A gak draze nás wykaupil,
Ale malá wděčnost toho
Od člowěka zaufalého.

Nže-

Rzeřáb.

Přirozenj Řeřábowo.

Rzeřábi, (gakož o nich pjsse Plinyus w 10. knize 23. kap.) když kam letj, wždycky řadem letj, wůdce sobě wywoljc, geho následugj, a některé zřjzené mezy sebau magj, gessto ty, kterj z řadu wystupugj, okřikugi, a gim nikoli z něho wystaupiti nedagj. Pomni y ty člowěče, aby

aby řád a gednotu cýrkwe zachowal. A ty, kdož přednjkem gsy, buď swětským nebo duchownjm, wystupugjcý z dobrého řádu, okřikni a trescy, swětský auřednjče, mečem swětským, kterýž tobě poručen gest. A ty duchownj, slowem Božjm, nedey se rozmáhati swéwolnému poblauzenj. Lid obecný powinnen gest poslechnauti, to pod pokutau dusse swé. Neb kdož se auřadu protiwj, Bohu se protiwj, kterýž auřad y řád vstanowil, gakož pjsse sw. Pawel k Rjmským w 13. kap. Také z přirozenj swého řeřábi w studených kraginách nezůstanau, ačkoli w nich swé děti zplodj, wssak y hned s nimi se do teplých a weselých kragin berau.

Ty člowěče pospěš se den odedne strogiti do weselé a letné kraginy, to gest do wěčné sláwy. Neb zde na tomto swětě negsy než na paussti. Nemáme zde města obýwagjcýho, ale budaucý hledati máme, gakož sw. Pawel prawj. Než po hřjchu mnozý gsau tak tělesnj a tak zhowadilj, že kdyby gim woliti bylo na tomto swětě w nauzy, bjdě, w péčech a w starostech býti, anižby pomyslili na tu wěčnau sláwu, kdež gest radost newýmluwná a weselé bez přestánj. Zhowadilý člowěk toliko zemské wěcy smeyslj, ale kterýž ducha páně má, teskliw gest na tom swětě, očekáwage každé chwjlky tělesné smrti, aby tjm spjsse s Krystem byl.

Také řeřábi tu powahu magj, že vstanowugj mezy sebau ponocné, když ginj zesnau,

M tedy

tedy gedenkaždý z ponocných wezme kamének mezy pazaury, a od země zdwihne geg, na gedné toliko noze stoge, gestliby sen geg obtěžowal, a kamének mu wypadl, aby geho nepilnost w ponocowánj od zwuku kaménka známa byla, a wůdce gich zdwihna hlawu, na wssecky patřj, y také ponocnj.

Wěz se opět tomu ty člowěče, genž wůdcý, to gest auřednjkem, a zwlásstě duchownjm gsy, bdjti a ostřjhati stáda tobě poručeného. Zanedbássli toho, dussi swau za ně položjš. Poslyš, co mluwj k tobě Bůh skrze Ezechyele proroka w 3. kap. proroctwj geho: Synu člowěčj, strážcy sem tebe dal domu Izraelskému, slyš z vst mých slowo, a zwěstůg gim odemne: Když gá řeknu k nemilostiwému, smrtj vmřeš, nezwěstugessli mu ani mu mluwiti budeš, aby se odwrátil od swé nemilostiwé cesty, a žiw byl: ten bezbožný w nesprawedlnosti swé vmře, a krwe geho z rukau twých požádám. Pakli zwěstugeš bezbožnému, a neodwrátj se od swé nesslechtnosti, a od cesty zlé swé, onk zagisté w nesslechtnosti swé vmře, ale ty sy dussi swau wyswobodil.

Powaž sobě té hrozné řeči nedbánliwý pastýři, kaž slowo Páně, woley bez přestánj, trescy hřjchy, a tak swůg vřad spasytedlný wykonáš, a do wěčné radosti se dostaneš.

Ře-

Řeřáb k člowěku:

Pak spadne z wysoka řeřáb,
A s njm giný wsselický drab.
My slawnj ptácy řeřábi,
Y ostatnj wssickni drábi,
Ljtáme společně w řadu,
Gedni z předu druzý z zadu,
A žádný se newytrhá,
Zřjzenj starssjch ostřjhá,
Pakli se kdo stranau vhne,
Y hned geg prwnj okřikne,
Neb ten, který napřed letj
Na zadnj musý křičeti,
Aby wssickni w řadu stáli,
Nikam ginám nelétali.
Znamenáme řád křesťanský,
Gak duchownj tak y swětský,
Gjmž se magj zprawowati,
A w swém řádu wssickni státi.
Gedni druhých poslauchagjc,
A w swornosti obýwagjc.
A ti kteřj napřed chodj,
Duchownj auřady držj.
Hlasně mag okřikowati
Ty, genž w řadu nechtj státi.
Slowem Božjm ge trescýce,
Zřjzenjm swatým včjce,

Aby sprawedliwě stáli,
    A zhůru k nebi se táhli.
Také my obyčeg máme,
    Z kragin studených létáme
Do kragin weselých, teplých,
    Před zymau se skrýwáme w nich,
Ač se w zymawých zplodjme,
    Y swých dětj porodjme,
Wssak se přestěhugem s nimi,
    Do giné lepssj kraginy.
Na to wy lidé pomněte,
    Z této kraginy se hněte,
Do kraginy weselegssj,
    Radosti trwanliwěgssj,
Z této přestudené země,
    Wezmauc s sebau wssecko plémě,
To gest: dobrých, swatých skutků,
    Do wěčných slawných přjbytků.
Také my ptácy řeřábi
    Hodjme se gako drábi,
Když se položjme w nocy
    Někteřj z nás gsau ponocnj,
Tj nespj, nad námi stogjc,
    A nassich wogsk ostřihagjc.
Aby na nás nepřipadli,
    Nepřátelé nás neskradli.
Tok se dobře knězjm hodj,
    Genž giné za sebau wodj,
Aby nad ginými bděli,
    Žádného z nich neztratili.

Z nichž počet musý wydati,
Když budau před Bohem státi.

Člowěk odpowjdá:

Řeřábe se swými ptáky
Wč ty worati sedláky,
My to dobře známe z pjsem,
Tys k mému včenj sprosten,
Zlétni wzhůru co neywyšsse,
Budeš tam w bezpečné skreyšse,
Y s swými wssemi dwořany
Negste bezpečni na zemi.

Fenyx.

Fenyx, aneb Ohniwáček.

Přirozenj ohniwáčka.

Ohniwáček ten samotný pták we swětě, o němž Laktancyus Fyrmianus ssiroce pjsse, sám s rodj, a trwá za tisýc tet. (Smyssléńka starých pohanů; nikdy takowý pták pod nebem nepřebýwal.) A když giž starý bude, a na swém těle obtjženy, tedy takto se obnowuge: nazbjrá wonného dřjwj arabského, snese ge na hromadu, a potom se na ně wložj, a třepjc křidlama, oheň z něho wykřesse, a to dřjwj, na něž se posadj, zapálj, a tak w tom ohni vhořj.

řj. A když na prach spálen bude, potom z toho prachu aneb popelu prodj se čerwjk maličký, z něhož potom do třetjho dne pták dospělý zroste, a tak opět nawrátj se na swé mjsto a tisýc let zase žiw bude. Tento pták Fenyx znamená tobě člowěče Pána Krysta, genž sám na swětě člowěkem a Bohem byl, nemage sobě žádného rowného, ani bratrůw, ani přjbuzných přátelů měl, neb ne z semene lidského, ale z ducha sw. počat gest, a narozen z Marye Panny, potom ohněm, totižto smrtj křjže swatého vmrtwen, obnowil se, přigaw zase tělo, ge oslawil, třetjho dne z mrtwých wstal, wrátil se zase na mjsto swé, totiž na prawicy Otce swého, tam gest žiw za tisýc let, totiž wěčně na wěky wěkůw.

Ohni.

Ohniwáček k člowěku:

Po chwjli fenyx přiletj,
    Člowěče, gá nemám dětj,
Sem we ſwětě ſám gedinký,
    Nemám otce ani matky,
Ani bratra, ani ſeſtry,
    Ani ſem kterak přátelſký.
Gá ſe welmi diwně rodjm,
    A ſám od ſebe ſe plodjm,
Ga y tiſýc let wytrwám,
    A když pak potom ſeſtarám,
Že čas naſtane mé ſmrti,
    Y ſteſknu ſy žiwu býti,
Nanoſým džjwj drobného
    Suchého, pěkně wonného,
Na to gá ſe ſwrchu wſadjm,
    Oheň křidlami ſy rozžjm,
A tu ſe zas na prach ſpáljm,
    Třetj den znowu zas zrodjm,
Prwnjm dnem ſe čerw vdělá,
    Z pozůſtalého popela,
Potom z čerwa ptáček malý,
    Třetjho dne pták doſpělý.
A tak zaletjm gak prwé,
    A žiw budu let toliké.
Ga znamenám Kryſta Pána,
    Boha neywyšſſjho ſyna,

Genž

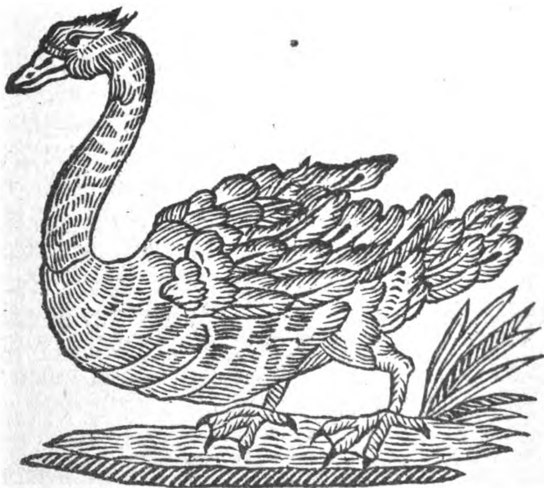
Genž gest w swětě sám gedinny
    Z čisté panny narozený,
Sám bez hřjchu y bez winny,
    Gemu nenj žádný rowný,
Ten genž ohněm byl vsmrcen,
    Powstol zas z mrtwých třetj den,
Gsa žiw na wěky, panuge,
    Wěčně na nebi kraluge,
Nad dobrými se slituge,
    A swým wěrným přislibuge,
Že když swět neokusegj,
    Slow Božjch se přjdržegj,
S njm zde magj pak vmřjti,
    Brzy wssak zase obžjti,
Z prachu země wzhůru wstáti,
    A s njm wěčně kralowati,
Gá sem pták řjdka wjdaný,
    Neb gsem w swětě sám gediný,
Rozličných barew mám peřj,
    Kdož wjdali, tomu wěřj,
A ty chcešli mne widěti,
    Musýš do Arábie gjti,
Tam gá na paussti obýwám,
    A swůg žiwot dlauho chowám.

Člowěk odpowjdá:

Milý ptáku neznám tebe,
Wypodobjš diwně sebe,
Než bych tebe ssel hledati,
Chcy raděg wsse vwěřiti.
Hleď se odsud vstraniti,
A zas poznowu spáliti.

Labut.

Labut.

Přirozenost Labutj:

Labut z přirozenj swého tuto powahu má, že při wodách ráda wždycky býwá, se očistuge, a vmjwá, a tak bjlá gest, že žádný pták gi w běloſti rowný nenj. Protož kdykoli se s samicý pogjmá, y hned se zaſe oba wodau čiſtj, neb nemilugj mrzkoſti, než čiſtotu. A když ſmrti ſwé čas znamená, wydáwá tak ſladké ſpjwánj, kte-

kteréhož po wssecky časy žiwota swého prwé newydala, a wydati nemohla, gakož pjsse Plynyus. Potom když tak sladké spjwánj dokoná, y hned vmře.

Wezmi sobě přjklad člowěče, od tak slawného ptáka, milůg čistotu, zosskliw sobě mrzkost a nečistotu, předkem na dussi, potom na těle. Nebýwey swiňsky žiw, ale w čistotě se chowey. Wětssj pilnost měg o čistotu dusse, aby gi mrzkými hřjchy nezohawil. Pakli wpadneš w hřjch, hleď se y hned káti, aby w hřjchu nebyl zachwácen náhlau smrtj, a takby na wěčné zatracenj ssel. Protož hleď hřjchu želeti, a geho se zpowjdati, a budeť odpusstěno. Neb Bůh nechce smrti hřjssnjka, ale radssi aby se obrátil a žiw byl.

Potom veči měg, aby se w týž hřjch zase newrátil, ale zůstal w newinnosti žiw. A tak budeš gako labut před smrtj sladce spjwati, totiž smrti se nic nestrachugjc, Bohu otcy děkowati, že twůg běh žiwota tohoto skonal, a z bjdy do swé sláwy skrze smrt powolati ráčil.

La-

Labuť k člowěku:

Pak přiletj bjlá labuť,
Pane nebuď hněwem nabut,
Že sem tak dlauho messkala,
Rybnjk sem opatrowala,
Na němž gá neyradssi býwám,
Bezpečenstwj swého hledám,
Nebóť na mne mnozý wážj,
Radugjce se mé kuži.
Y péři rádi osskubj,
Pro kteréž mne neywjc hubj.
Protož se slussj opatrowati,
A na wodách maudře chowati.
Také gest mne milý rybnjk,
Neb gsem čistoty milownjk,
W něm gá se často vmjwám,
Protož wždycky bjlá býwám,
Že mi žádný nenj rowen,
Pták w bělosti tak podoben.
Když s swau ženau se obgjmám,
Hned se y s nj zas vmýwám,
Shledámli na ni newěru,
Bez litosti hned gi peru,
O! bys ty sy to w rozum wzal,
Dusse cistotu zachowal,
Nečině hřjchu žádného,
Obzwlásstě pak smrtelného.

Pakli

Paklі ſy gež kdy činjwal,
    Pokánjm by ſes vmeywal,
Očiſſtowal ſwé mrzkoſti,
    Nawrátil ſe k newinnoſti,
Aby tak ſwau duſſi zbjlil,
    Nad ſnih gi čiſtau včinil.
Gá ſem giſtě přepěkný pták,
    A nad giné diwný ſpěwák.
Že vmjrag zaſpjwám,
    A ſladkau notu wydáwám,
Nebo vmjrám w čiſtotě,
    Negſa w žádné nečiſtotě
Abys ſe moh naučiti,
    Chceſſli weſele vmřjti.
Býwal ſwědomj čiſtého,
    Aniž hřjchy zmazaného.
Tok tobě wjce proſpěge,
    A twau ceſtu lépe zděge,
Nežli wſſeho ſwěta zbožj,
    Když vmřeš w miloſti Božj.
Netřebak ſe ſmrti báti,
    Ani na ni mnoho dbáti.
Ač geſt ſtraſſliwá a hrozná,
    Wſſak dobrému geſt neſſkodná.
By byla neyohawněgſſj,
    Bude mu neyproſpěſſněgſſj.
Skrze ni odbude zlého,
    Nabude wſſeho dobrého.

Z zdeyssj bolestí a strásti,
Půgde do wěčné radosti.
Vmjrage bude zpjwati,
Pánu Bohu děkowati.
Ze swau prácy giž dokoná,
A w sſťastném žiwotě skoná,
Giž wjce mřjti nebude,
Ale na wěky žiw bude.

Člowěk odpowjdá:

Sslechetný ptáku labuti,
Diwněť gest tě poslauchati,
Co mne tady wyprawuges,
Diwné wěcy dokazuges,
Abych vmjrage spjwal,
A smrti se nestrachowal,
Bych to do sebe moh mjti,
Chtěl bych to rád přeplatiti.

Pta=

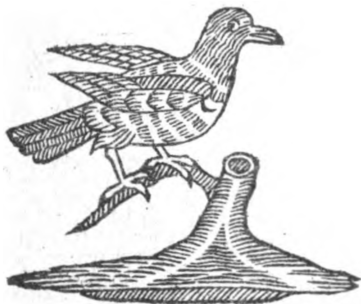
Ptactwo drobné.

Giž pořád drobná ptáčata, gedenkaždý swým hlasem člowěka napomjná, gemu radjc, w čemby kterého z nich následowati měl, a co opausstěti, a to krátce w dole psaných rytmjch čjsti budeš. Neb kdyby se gednohokaždého ptáčka powahy přirozené geho wyslowiti měly, obdlaužná řečby býti musyla, a takby tomu, genžby četl tesklivost včinila. Protož poslyš k čemu tě ti ptáčkowé wedau:

Wssickni ptácy spolu.

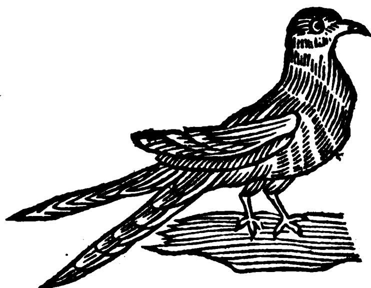
Potom wssickni ginj ptácy
 Rozličných hlasůw zpěwácy.
Budto lesnj nebo polnj,
 Domácý anebo wodnj.
Rozličné noty dáwagj,
 Člowěka obweselugj,
Wnuknutj mu dáwagjce,
 A k chwálenj wzbuzugjce.
Také pilnosti a prácy
 Wčj geg ti hlaupi ptácy.

Slawjk.

Slawjk wolá w nocy tuch, tuch!
Nebýwáwey člowěče hluch,
Když gá w nocy sladce spjwám,
Tebe k témuž napomjnám,
Aby Bohu ke cti spjwal,
Gemu geho chwálu wzdáwal
Genž od tebe wsse zlé chowá,
We dne y w nocy ostřjhá.

Lasstowice.

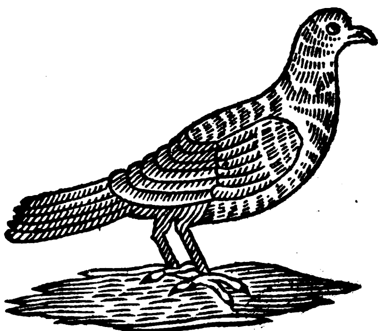
Lasstowka lká: widjm, widjm,
    Leniwého z rána budjm,
Aby čásně z lože wstáwal,
    Pánu Bohu chwálu wzdáwal,
Práce rukau následowal,
    Tak swé djtky obziwowal.

Žežhulka.

Žežhulka wolá: ku, ku, ku,
Na ospalce z rána tluku,
Aby byl spanj skrowného
Zwlásstě kdož gest rodu slawného,
Gakož gsem gá rodu ctného,
Sslechtičjho wládičjho.
Sama swých dětj nechowám,
Ale chůwy gim zgednáwám,
Protož sem spanj skrowného,
K témuž wzbuzugi každého.
Kdož gest wzácné sslechetnosti,
Warůg se mrzké lenosti.

Sskřiwánek.

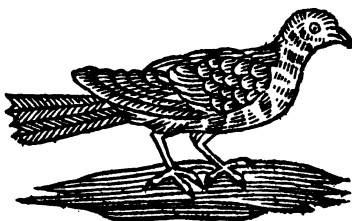

Sskřiwánek dj cwrliwrli,
Býwey woráči na poli,
W potu twáři swé vsylůg,
a pluhem chodě prozpěwůg.
Chwále stwořitele swého,
Genžk dáwá mnoho dobrého.
Z země vžitek wywodj,
A wssecko pro tebe plodj,
Aby gemu proto slaužil,
Nebeských wěcý pilen byl,
Wznássege se k nebi wzhůru,
Myslil o nebeském dworu,
Že gest tam wssecko hogněgssj,
Než w této zemi nyněgssj.

Sa=

Gakož gá wysoko létám,
A pod nebem sládce zpjwám.
K tomu y tebe wzbuzugi,
A k nebi tě pozdwihugi.

Strnad.

Strnad zpjwá tytyryty,
Sedláče přispěš worati,
Hleď y hospodářstwj chystat,
Pluhy, wozy oprawowat.
A podletnj wýborný čas
Uč se každý wážiti z wás.
W tom čase bys wždy pracowal,
Pilně woral y rozsýwal.
Neb kdož bude rozsýwati,
Žjti bude y zbjrati,
Kdož neworě nerozsýwá,
Ten také žně sspatné mjwá,

Bu=

Bude od giných žebrati,
Nebudau mu chtjt nic dáti.

Dedek.

Dedek zpjwá, dudu, dudu,
Nechod leniwý k obědu,
Až prwé Bohu poslaužjš,
Djlem a prach zaslaužjš.
Dřjw máš z rána pracowati,
Potom budeš obědwati,

Když

Když tak budeš pracowati,
    Brzy zgednáš nowé ssaty.

Křepelice.

Křepelka wolá pět peněz,
    Toto každý člowěče wěz,
Nechtěg pokladů chowati,
    Ani peněz vkrýwati,
Přestaň častěgi na pěti,
    Pamatůg radč na zasetj.
W obilj swém se procházey,
    Bohu djky z toho wzdáwey,
Žiwnost z toho gistau mage,
    A s chudými se zděluge.

Wrána.

Wrána křičjwáwá kwá, kwá,
Gá býwáwám pane wždy twá.
S tebau w zymě w letě trwám,
Nikdy se pryč neodbjrám,
Twého dobrého wždy hledjm,
Y na pole s tebau letjm.
Pomohu wsseho zworati,
Swozyti y sklizowati,
Gest též semnau wrabec, kawka,
Y ta straka sstěbetawka,
Wsse sme twá dobrá čeládka,
Zbérem weyce, y kuřátka,
Y na poli twé osenj,
Opatřjme bez prosenj,
K wssemu chceme práwo mjti,
Gako twoge wlastnj děti.

Uč

Ač ty nám newelmi přegeš,
Často lageš y zabigeš,
Proto předc ſe nehněwáme,
Aniž kam pryč zalétáme.
S tebau žjgem po každý wěk,
Buď pak wděk a nebo newděk.
Kdoby moh wſſecko wypſati,
Ptačj nóty rozeznati,
Neb každý giný hlas magj,
Rozličně gjmi zpjwagj,
Powětřj prolétagjce,
Wſſecken ſwět vtěſſugjce;
Pole, wrchy, háge, leſy,
Naplňugi ſwými hlaſy,
Zwláſſtě pak w podletnj čas,
Wydáwagj neywětſſj hlas.
Neb ſe tehdáž pogjmagj,
W plodu vtěſſenj magj,
W tom lidem k přjkladu gſauce,
To nám wſſem vkazugjce,
Že poněwadž w tomto ſwětě
A neywjce pozdě w letě
Tak weſelý čas naſtáwá,
Že wſſecko znowu okřjwá.
Wſſak ale w nebes wyſoſti,
Hogněgſſj budau radoſti,
Wſſem wěřjcý připraweny,
A na wěky wěkům dány.

Kni=

Kniha třetj.

o

wsselikých braucých, rozličném hmizu a zeměplazy, též o rybách,

gako předesslé spořádaná.

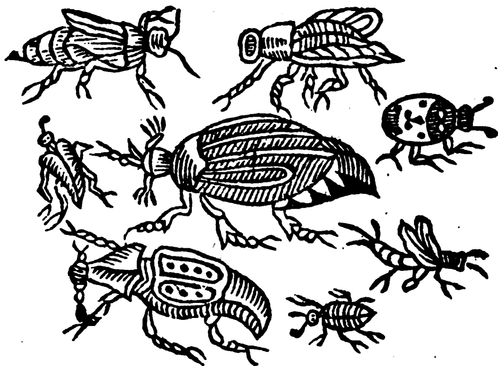
Wrána když dopowěděla,
    Odtud hned se pryč vbrala,
Y ptactwa ostatnjho zbor
    Zalét do lesů a do hor,
Wssickni člowěka včili,
    K dobremu chowánj měli,

Tak,

Gakby se w čem řjditi měl,
Kdyžby sſťastně žiw býti chtěl.
O člowěče ráď wsse slýchey,
Dobrého se neostýchey;
Střež se zlých, sspatných přjkladů,
Genž ti pekelnau past kladů.
Ptáčata ti poradila,
Dost se s tebau powadila,
Nynj čerwů hauf se plazý,
S njm hadj, ryby přicházý,
Wssickni chtj člowěka zřjti,
Gemu swé rady popřjti,
Wědauc že mu ge ku sſkodě,
Co gim býwá dobře whodě.
Pročež hleď teď poslechnauti,
Co radj, neopowrhnauti.

Wče-

Wčely a braucy.

Přirozenj gegjch

Wčely, z přirozenj swého (gakož pjšsj Wirgilius a Plinyus) gen pro samého člowěka stwořeny gsau. Protož pracugj, wsylugjce, a to wšse činj samému člowěku k wžitku, na rozličný kwět létagjc, a wšsak toliko dobré a wžitečné wěcy zbjragj, gedowaté pak biliny opaušstěgj. Wč se člowěče wedlé nawčenj sw. Pawla, wezma sobě přjklad od tohoto howádka, aby wšseho zkusyl, a to, což dobrého gest, obljbil

ljbil a obdržel, sskodliwé pak mimo sebe pustil. Také wčely leniwých a krádežj se žiwjcých srssňůw a braukůw mezy sebau netrpj, ale ge z aulu wen ženau, a vsstjpj až do smrti. Dáwagj tobě člowěče přjklad, aby leniwého a prázdného nechowal, ale ku prácy a k vsylowánj geho měl; neb on zwykna lenosti a prázdnosti, nemage, odkudby se žiwil, krásti musý, a ty, genžs byl zprávcem geho, k djlu sy ho neměl, přjčina gsy geho krádeže, protož těžce zaň odpowjdati budeš. Také wčela (gakož Wyrgilius w čtwrtých knihách pjsse) z smradu a z krwe gsau possly, a wssak od b ha welikým darem obdařeny gsú, tak že čistý a sladký med snássegj. A protož hned z přirozenj swého, pokorná a tichá howádka gsau. Tebe člowěče včj, genž gsy od Boha wysoce obdařen nad giná wssecka zwjřata, že gsy rozumný wssak tjm nic nepeychey, nepozdwihůg mysli swé, pamatůg, že nic giného negsy nežli popel a bláto, w něž zase obrácen budeš. O řádu gich wjš gmenowanj včitelowé, náprodobnau a wssak prawau wěc pjssj, že wčely wolje sobě krále, geho doma zůstawugj, samy na prácy letj, geho žiwjce: w poctiwosti geg magj, wssecko posslussenstwj čînjce. A wssak, když proti nepřátelům swým táhnau, geho doma nenechagj, ale mezy sebe wezmau, gjm se sprawugj, k němu wssecky zřenj magj. A gestli w letu vstane, na swé hřbety geg wezmau a nesau, aby odpo-

počinul a ku potřebě hotow byl. Neb w wóganském běhu wjce na spráwcy záležj, nežli na mnohém a nezčjslném lidu. Důwod toho máme z kronyky Alexandra Macedonského, o němž pjssj Quintus Kurcyus, Justýnus a Joannes Monachus, kterýžto sám zpráwný gsa, s malym wogskem Darya, krále perského, genž měl lid tak mnohý, že ani přehlédnauti ho lze bylo, porazyl, a králowstwj geho sobě osobil. Ano, obyčegné přjslowj gest, že lepssj a vdatněgssj gest wogsko gelenůw, genž magj wůdce lwa, než wogsko lwůw, kteřj se gelenem sprawugj. Ty člowěče, genž králi, knjžeti, anebo pánu poddán gsy, buď gemu poslussen, měg ho w poctiwosti, milůg řád, dáwey mu, co gsy powinnen, aby on na to žiw gsa, w času nepokoge tebe zastal, obránil, a z rukau nepřátelských tebe wynal. Wssak tě y tomu sw. Pawel včj k Řjmanům w 13. kap.: Aby mocem poddán byl w poslussenstwj takto řka: Každá dusse mocem wyšsssjm poddána buď. Nebo nenj mocy gediné od Boha, které pak gsau, od Boha sau zřjzené. Protož, kdož se mocy protiwj, zřjzenj Božjmu se protiwj. Kteřj se pak protiwj, sami sobě zatracenj dobýwagj. Neb knjžata negsau k bázni skutku dobrého, ale zlého. Ta gsau slowa sw. Pawla. Y protož ty, genž buřičem gsy, a řádům se protiwjš, různice mezy lidem plodjš, od poslussenstwj se odwracugeš, w neprawosti giné posylugeš, kte-

rak

rak medle naděgi spasenj swého ty mjti můžeš? Poněwadž řády, pokog dobrý, gednota lásky tobě milá nenj, gistě y toho nenáwidjš, který řád vstanowil, a řádu wssecka stwořenj y howada také podmanil. Protož řádu kdo se protiwj, Bohu se protiwj, a kdo se Bohu protiwj, wěčnau sláwu stratj, a takowého oheň wěčný zachwátj.

Wčela s čerwy k člowěku:

Když tak ptactwo zaletělo,
  Wčelstwo y hned se přibralo,
Gá člowěče sem twá wčela,
  S wogskem čerwů sem přigela,
Kteřjžto w powětřj letj
  Y ti, genž po zemi pletj.
Množý nevměg mluwiti,
  Ani bručet, ni sypěti,
Protož to mne poručili,
  A mluwiti rozkázali,
Neboť mne za krále magj,
  Pod mne wssickni náležegj.
Gáť ge postawugi tobě,
  Přigmi ge za slauhy sobě.
Málo vměgj dělati,
  Gedno wrtat a sstjpati,

Budto

Budto ſſatſtwo neb ſtawenj,
Bud owoce neb wařenj,
Aneb y tebe ſamého,
Nenechagj pána ſwého.
Čaſto tě ſſtjpj před ſmrtj,
A potom zžerau po ſmrti.
Wjce ſſkodj nežli lwowé,
Neb hněwiwj nedwědowé.
A čjm gſau koli ſſpatněgſſj,
Tjm gſau tobě protiwněgſſj,
Bůh geſt ge na ně wypuſtil,
A pro twé hřjchy připuſtil.
Aby tobě tjm ſſkodili,
Trápili tě a rmautili,
Aby na to tak ſpomjnal,
Že gſy Boha ſwého hněwal,
Přeſtaupiwſſe překázanj,
Wpoſlechs dábelſké lhanj,
Protož tě ſſpatné ſtwořenj
Trápj w ſwětě bez přeſtánj.
K pokánj tě chtj nutkati,
Aby moh pekla vgjti,
W němž geſt mnohem wjce zlého,
Nežli od ſtwořenj ſwého,
Kteréž tě na zemi rmautj,
Tam geſt na wěky trpěti.
Gá twá ſlužebnice wčela,
Wěrná gſem wěz to, docela.
Y ſewſſemi haufy ſwými,
Wěrně ti pracugjcými.

Slad=

Sladkost medu snássegjce,
A s tebau se zdělugjce,
By vžjwage sladkosti,
Myslil o wěčné radosti,
Kdež gsau wssecky wěcy sladssj,
A mnohem, nežli zde lepssj.
My wěrnau prácy wedeme,
Sprawedliwě se žiwjme,
Žádné ljné netrpjme,
Ale wen ge wyhánjme.
Y ty, kteréž ginym sskodj,
Krádežem se žiwit hledj.
Trápjme ge bez lítosti,
A sstjpeme bez milosti
Wogskem proti nim wytáhnem,
W mnohé ge boge potáhnem.
Drž ty se člowěče toho,
Následůg co gest prawého.
Žiw se wždy obchodem pracnym,
A ne krádežem laupežným.
Warůg se wždycky prázdnosti,
Y zlodědgské neprawosti.
Neb se tjm Bohu zachowáš,
Y od lidj chwálu zýskáš.
My gsme wčely té powahy,
Následugeme pokory,
Neb gsme z smradu narozeny,
A welmi sprostě splozeny.
Ač gsme pak y obdařeny,
Nad giné wssecko stwořenj.

O Mau=

Maudrostj, opatrnostj,
　　Vžitkem, pohodlnostj.
Wssak proto nic nepeycháme,
　　Neb sprostný počátek máme.
Pomni též y ty člowěče,
　　Že gsy přissel na swět mrzce,
Také máš bjdně vmřjti,
　　A w zemi w blátě ležeti.
Kdyby na to pamatowal,
　　Nikdýby w swětě nepeychal.
Ač gest tě pak Bůh darowal,
　　Dussi rozumnau w tělo dal,
Wssak se z toho nepozdwihůg,
　　Ale wždy na smrt pamatůg.
My gsme wčely gistě swornė,
　　A sobě welmi powolné.
W gednom domě přebýwáme,
　　K gednomu stolu sedáme.
Nesstjpem se ani hryzem,
　　Ani se preč z domu klizem.
Ač žahadla w sobě máme,
　　Na nepřátely ge chowáme,
Kteřj nám sskoditi chtěgj,
　　Prácy nassj odgjmagj.
Vč se člowěče maudrosti,
　　Následůg lásky, swornosti.
S swými sausedy bližnjmi,
　　Nakládey gako s bratřjmi.
Ač pak máš hněw přirozený,
　　A w sobě wždy wkořeněný.

Pro=

Protož newypausstěg geho,
    Leč kdy potresceš hřjssného.
Nebo hněw člowěku sskodj,
    A ke zlému geg přiwodj,
Gakož gá to na sobě znám,
    Když se na koho rozhněwám.
Wypustjm na něg žahadlo,
    Y hned za to dám swé hrdlo.
My wčely řády milugem,
    Krále sobě wywolugem,
Gemu my wěrně slaužjme,
    A geho se přidržjme.
A když on nám nestane,
    Nasse wogsko za nic stane.
Máme geg y w poctiwosti,
    Pracugem na něg s pilnostj.
Ale on sám nic nedělá,
    Gedné sedě w domu hledá.
A když na wognu wytáhne,
    Hned s nim nasse wogsko táhne.
Gakožto bogowni drábi
    Táhnau za pánem swým rádi,
A když letěnjm wstane,
    Sýly se mu nedostane.
Hned geg mezy sebe wezmem,
    A s welikau ctj ponesem,
Dáwagjc lidu nawčenj,
    Genž gsau rozumné stwořenj,
By se zřjzenj drželi,
    Krále w poctiwosti měli.

Gemu čest, chwálu činjce,
Neywjc se Boha bogjce;
Neb to sám Pán Bůh mjti chce,
A rozbrogůw mjti nechce.
Ge tu také srssen semnau,
Stále tu létá před tebau.
Čmeljk, brauk y také osa
Wrtj se okolo nosa,
Nedopustjm gim mluwiti,
Ani bljzko přistaupiti.
Nebo žádné cti neznagj
Gedině sstjpnaut hledagj.
Kdyby se na tě snažili,
Sotwa by tě wyžiwili.
Pawauk, ten gest twůg domácý,
Na mauchy tenata léčý;
Nebo ge má za zwěřinu,
Radssi gi, než geleninu.
Wč se od něho dělati,
Tenata, sýti wázati,
To se pánům neylép hodj,
Genž rádi zwěřinu gedj.
Ale ty pane sedláče,
Neslussj zwěřina na tě,
Gez podmáslj, syrowátku,
Každého dne kromě patku.
Podjwey se nám člowěče,
Kterak děláme swé práce.
Pawauk kterak tká swé sýti,
Můžessli mu srozuměti.

Ge=

Geho mistrowstwj poznati,
Neb takowé vdělati,
Diw se také y mé prácy
Kterak strogjm swé palácy,
Gak gá ge diwně zmistrugi
A sladkostj naplňugi,
Odkud ty wěcy shledáwám,
A gak ge w hromadu skládám.
Můžessli to rozuměti,
Chcy tě za maudrého mjti,
Ačs pak stwořenj rozumné,
Nad howada obdařené,
A wssak proto wssého neznáš,
Čjm nás obdarowal Bůh náš;
Neb to howadům vdělil,
Čjm člowěka nepodělil.
Mnohá býwagj sylněgssj,
A některá y rychlegssj,
Giná zas čitedlněgssj
Nad ostatnj mjstrněgssj
Aby ty se pozdwih k tomu,
Podiwil se Bohu swému,
Gak on dary rozděluge,
Stwořenj swá obdaruge.
Gako hospodář čeládce,
Rozdáwá djla a práce,
Aby byl odewssech chwálen,
Genž gest nadewssemi pánem,

Od

Od wssého stwořenj swého,
Zwlásstě člowěka rozumného,
Gehož nad giné obdařil,
Pánem nadewssjm včinil.
Aby on ptáky wysoké,
Y také zwěře diwoké
Gakkoli rychlé neb sylné,
Plaché, chytré, opatrné,
Swau maudrostj moh zklamati,
A pod swau mocnost poddati.
K vžitku sy obrátiti,
A z toho Boha chwáliti.
Od něhož samého moc má,
Kteréž nad zwěřj požjwá.
Gest tuto také mrawenec,
Pracný robotný nebožec,
Před tebau nezná mluwiti,
Genom do hnizda wozyti,
Celé léto nepřestáwá,
K zymě se on přichystáwá,
By nevmřel hladem, zymau,
Aneb kterau psotau ginau.
Navčenj ti dáwage,
A ku prácy ponaukage,
Aby dělal a pracowal,
Časů dobrých nestracowal.
Přjhodným časem a hodinau
Opatři dussi swau milau,
Lehce aby gi nezmrhal,
Toho na wěky neplakal.

Až podtud řeč buď člowěče,
    Wčely wěrné služebnice.
Tu gest nedaleko maucha,
    A chraust tu také poslauchá,
Aniž na mne chce přestati,
    Než wsse sam wymlauwati.
Tře se mezy dobré lidi,
    Ač gi wssickni nenáwidj,
Honjce gi pryč od sebe,
    Gakož tagno nenj tebe.
Y nám wčelám když můž také
    Činj sskody znamenité.

Člowěk odpowjdá:

Milá wčelo, wěrný slauho,
    Wymlauwáš mi přjliš dlauho.
Málo gá na mluwenj dbám,
    Než medu hognosti žádám.
Když plné aule nanosýš,
    Tjm se mi neywjc zaljbjš.

Wssi, blechy a komáry.

Maucha, weš, blecha, komár, sstěnice a ta giná neřest, stwořena gest od Boha člowěku k dobrému, aby geg z lenosti wywozowali a k bystrosti cwičili, geg kaussjc, sstjpjc, a hemzýc wzbuzugj geg z těžkosti sna, nedopausstěgic mu gako mrtwého wěku wésti. Neb kdož spj, za mrtwého gmjn býwá, poněwadž tehdáž ani slyssj, ani chodj, ani mluwj, ani čige. A mrtwý člowěk k ničemuž nenj, než toliko do země wložiti, aby shnil. Tak ten, gessto gednostegně spj, k ničemuž spůsoben nenj, než tělo swé spůsobné činiti, aby zde žiwo gsa, hnilo. Y máš teď člowěče sspatná zwjřátka, která tebe leniwého budj a cwičj. Ano y maucha obežralému člowěku vžitečná gest, kterýž hltawě žeře a ona wrazý se gemu w pokrm, a tak w žaludku geho zanechutnj mu, že žaludku mu polehčj, gesstoby skrze takowé obtjženj od gjdla v welikau nemoc wpadl, a potom za to y hrdlo dal. Neb žádná wětssj přjčina těžkých nemocý nenj, nežli zbytečná wlhkost, kterážto krew y wssecko přirozenj kazý, a to pocházý z přjlissného gjdla a pit. Zřegmě wjdáme, že telesnj lidé obžernj gsauce, časte nemocy trpjwagj. A kteřj se střowně chowagj, ti gsau těla způsobilého a zdra-

zdrawj dobrého, a za dlauhý wěk žiwi býwagj. Poslyš té hemzawé čeládky, coť ona tobě powj.

Maucha y ostatnj hmiz k člowěku:

Y hned se kdes wezme maucha,
S nj přileze weš y blecha,
Komár, cwrček y sstěnice,
Gegich blјzká přjtelnice.
Počne mymlauwati maucha,
Létagjc okolo vcha,
Zdráw buď člowěče pane náš,
Mne tu y s mau družinau máš.
Gá služebnice domowá
K obědu y k wečeři hotowá,
Akbych k stolu poslaužila,
A s tebau se obžiwila.
Ač pak negsem welmi wděčná,
Wssak sem proto vžitečná.
Že když mne kdy w krmi snjš,
Y hned o lékařstwj zwjš,
Wyčistjš sy swůg žaludek,
Mně vděláš smrt y smutek.
Gest tu semnau má sestra weš,
Ač gi na hody nepozweš.

Pro=

Protož ona s swými přigde,
Na neywyšssj mjsto sedne.

Y ge tu také s námi blecha,
Tak tě samého nenechá.
We dne w nocy s tebau bydlj,
Y ze sna tebe probudj.

Přiskočj po chwjli cwrček,
Domácý milý zpěwáček,
Genž neyradssi w nocy zpjwá,
Tehdáž weselegssj býwá,
Držj obyčeg s opilcy,
Genž neywjce křičj w nocy.

Přilezla také sstěnice,
Twá domácý gistebnice.
Tak gest laskawá na tebe,
Kde můž, lehne podlé tebe,
Akby weselegj bylo,
Paklibý tě kde swrbělo.
Aby tě hned počesala.
A twrdě spáti nedala.

Máme s sebau y trubače,
Komára wýborné ptáče,
Ten tobě w nocy zatraubj,
W vsta y twář tě polibj,
Ač pak gsme hosté newděčnj,
Wssak gsme proto vžitečnj,

Ne-

Nebok k dobrému slaužjme,
Odsud tě gjti nutjme.
Aby sobě zde nesobil,
Ale preč se gjti strogil,
Do přjbytku zwolněgssjho,
Do města rozkossněgssjho.
Kde bjdy, psoty nebude,
Ale wssecka zwolnost bude.
Pán Bůh nás na tebe poslal,
A trápiti tebe rozkázal,
Aby na to pamatowal,
Co sobě hřjchem promrhal,
Ragské rozkossné bydlenj
Nad stwořenjm panowánj,
Genž tobě poddáno bylo,
Trápiti tebe nesmělo.
Ale pro twé přestaupenj
Trápj tě Božj stwořenj,
A to ač gest neyssPatněgssj,
Wssak tobě neyprotiwněgssj.
Rozličně tě trápj, cwičj,
A bázni Božj tě včj.
By nehněwal Boha swého,
Ani russil wůle geho.
Aby po tomto žiwotě
Nedostal se k wěčné psotě.
Gjž nebude nikdy konce
W pekelné starosti mauce.

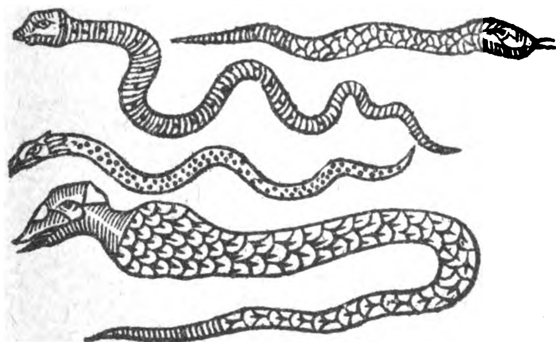
Člo=

Člowěk odpowjdá:

Maucho sstjpawá s družinau,
    Slyssjm wassj řeč nemilau,
Přigjmám wasse trestánj
    Ačbych raděg slyssel lánj,
Než, kdybych moh ho prázden býti,
    Moh bych hned lépe pospati.

Ha=

Hadj.

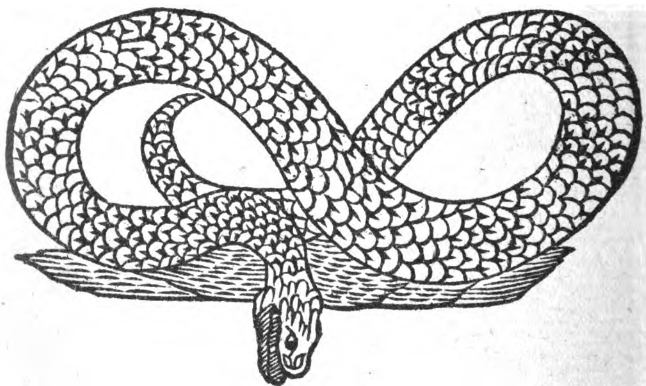

Přirozenj hadů.

Rozličnj hadowé gsau, a rozličného přirozenj, gakož o nich ssiroce pjsse Plinyus: mezy nimižto drak ssalnj král a pán gest, gehožto způsob na se wzal w rági lstiwý ďábel k uwedenj člowěka w hřjch, gemu nepřegjc té sláwy, z njžto sám wyhnán a swržen byl, gakož se čte w prwnjch knihách Mogžjssowých, kterak člowěka skrze ženu oklamal, odtudž aeſt zniklo nepřátelstwj mezy hadem a člowěkem, že had

wždy

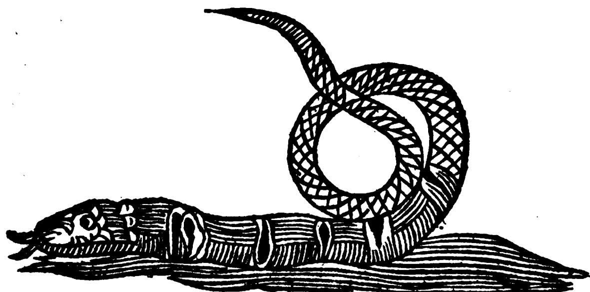
wždy hledj vsskoditi člowěku, a člowěk též hada kdež můž, zahubiti. Had pak gest tak studeného přirozenj, že žádné zymy trpěti nemůž, protož w zemi se času zymnjho kryge. Ale w létě když horko gest, tu se plazý po zemi, a od

horka slunečného se zhřjwá. A že mnohokrát do člowěka wleze, tato přjčina gest: Že on gsa přirozenj studeného, a člowěk ducha horkého, y přileza k člowěku, když spj, po horkosti ducha leze, chtě se ohřjti, až y člowěku w břicho wleze. Také žádné zwjře nenj, gehožby lsti a nakažěnj se vwarowati mohlo, neb y sylného slona tak premáhá.

Žád=

Žádné kořenj mu nenj protiwněgssj, než rauta, neb y lasyce, když hady hubiti chce, rauty se nagj. O tom Plinyus pjsse w knihách 20, 15 kap. Neb se obáwá prudkosti gedu, aby gjm zaražena nebyla. Množý tak prudkého gedu gsaú, že wohleděnjm toliko člowěka nakazý. Ginj gsau tak hrubj, že gele-

na aneb wola celého požrú, tak pjsse Plinyus w 8. kn. 13. k. A množý dlauhost magj loktůw 12 a wjce. Přjčina welikosti gest horkost krağiny. Než w studených zemjch také welicý se nalézagj. Čte se w Řjmských kronykách, že Regulus cýsař obehnal tak welikého hada s střelbau y s zbrogným lidem, gako zámek něgaký, a když ho zabil, wyměřil sto a dwadceti

noh

noh zdělj. A za cýsaře Klaudyána w zabitém hadu djtě celé nalezeno gest, neb náramně člowěku vškoditi hledj, kdež můž, y také geg sežeře.

Ty člowěče neměg té powahy do sebe, nebuď hadjho přirozenj, nesstjpey bližnjho swého, totiž newtrhey powěsti geho, a pomlauwey ho tagně, než widjšli na něm co mrzkého, potresťcy geg sam bez vtrhánj geho cti. Ale wssak hada máš následowati w opatrnosti, neb tě tomu sám pán Krystus we čtenj včj. O opatrnosti pak geho pjsse a Kry kowu řeč wykládá sw. Augustýn w 2. kn. včenj křesťanského, že když hada kdo chce vdeřiti, y hned se swine w kolo, a hlawu schowá, nastawugjc celý žiwot, aby toliko hlawa bez vrazu byla. Též ty člowěče máš swého zbožj, zdrawj y žiwota nastawiti, a geg wydati, aby hlawa cýrkwe, totiž Pán Krystus oslawen byl, aby geho gménu swatému rauháno nebylo. Neobáwati se w tom člowěka žádného, máš Pána Krysta ctjti a geho prawdu wyznáwati. Giž po hřjchu mnozý netoliko newyznáwagj, ale geg pro marné zbožj a mrzký zysk, aneb pro poctiwost swětskau zapjragj w lžiwé řeči, při oklamánj bližnjho, gméno geho w vsta swá berau, a skrze ně lžiwě přisahagj, a tak sobě zatracenj dobýwagj. Žádného zřenj nemagjce k té welebné sláwě, kterauž oslawj wssecky, kteřjž po cestách geho chodj a

při-

přikázanj geho swatá plnj w milowánj Boha a blizňjho. Také had se obnowuge, swleka kůži starau, a w nowé kůži nabude wssj sýly swé, a tak omladne.

Ty člowěče wedlé naučenj sw. Pawla k Korynthským w 5. kap. Wymet starý kwas, aby byl nowě skropený, wywrz z sebe starého Adama, posylni se w Krystu, a nabudes sýly, že nepřátelům swym budeš mocy odolati, neb máš bog proti newidomým a zlobiwým ďáblům. Protož slussj že sna se probuditi, a oblecy se w oděnj swětla, a wzýti terči sprawedlnosti. A tak wždy opatrně choditi, aby od chytrosti ďábelské nebyl přelstěn a zachwácen. Než té mocy a sýly sám od sebe mjti nedaufeg, kteréž gistě nemáš, ani mjti nemůžeš, ale žádeg gi od toho, od něhož wssecko dobré pocházý, totiž od otce swětlosti, Boha stwořitele twého, w něhož budesli mjti celau wjru a jylnau naděgi, neopustjť tebe, obnowj tě a sýlu dá, kterauž odepřeš lstiwosti a aukladům nepřátelským. A tak zde w tomto bludným a mylným swětě chodjc, w newinnosti, přemůžeš wssecku neprawost swěta tohoto, potom také y smrt. A zbuda tohoto žiwota tělesného, dogdeš dědictwj otce nebeského, a skrze zaslaužen Pána Gežjsse Krysta tobě připraweného, w němž přebýwati bud̈ š na wěky wěkůw, radugjc se a Boha chwáljc s angely swatými.

Slyš hada, co tobě radj,
    Kterak on se s tebau wadj,
Ant' swau zlost sám oznamuge,
    A člowěka wystrahuge,
Aby se ho wždy obáwal,
    A mjsta gemu nedáwal.
Též včj opatrnosti,
    Každému přjhodné ctnosti.
Kterau gestli mjti budeš,
    Nebeské sláwy tam dogdeš.

Had k člowěku:

Y wyletj z skály drak,
    Mage welmi hrozný zrak.
Na dwadceti loket zdélj,
    Hřeben na swé hlawě nosý,
A s njm množstwj giných hadů,
    Rozličných zlostj a gedů,
Na člowěka zlostně sypj,
    Ocasem přehrozně krautj.
Gát' gsem had a drak weliký,
    Nepřjtel člowěku wždycky.
Gak nás ďábel spolu swadil,
    Když se w mau osobu wtělil,

Mlu-

Mluwil k tobě lžiwá slowa,
K njmž byla twá mysl hotowa.
Aby slowo Božj zrussil,
Protos z ráge gjti musyl.
Tudy wssak zlá wůle wznikla,
A nepřjzeň nasse wzessla.
Že ty na nás wždy neważjš,
Kde můžeš, wždycky nás kazýš.
Aniž my ti neodpustjme,
Když gen k tobě přjstup máme.
Nakrmjme tebe gedem,
Že druhdy zahyneš ten den.
Negsmeť twogj přediujcy,
Ale nepřátelé a zhaubcy.
Hledjmeť wždy vsskoditi,
Netřebať gest nám wěřiti.
Toť gest nám od přirozenj,
A z Božjho dopusstěnj,
Kterýž nás na tě propustil,
A pro twé zhřessenj pustil.
Abychom tebe strassili,
A kdež můžem, vsskodili.
Twým dobytkům y howadům,
Dáme pilnost wssem aukladům.
Někdy wody nakazýme,
A tak tělu vsskodjme,
Abychom zlost vkázali,
A tě gedem nakrmili.
Někdy tak bljzko přilezem,
Že do twého břicha wlezem.

P 2 Tam

Tam se rádi ohřjwáme,
Neb žiwot studený máme.
Y w tom swau zlost prowodjce,
A tebe zahubit chtjce,
Gá sem drak à had ryssawý,
Chytrý, sylný a zlobiwý.
Y o slona se pokusým,
Krew mu pige, geho vmdljm,
A tak porazyw slona hrubého,
Zabjm geg, y sebe samého.
A gá drak w powětřj létám,
Wssudy twého zlého hledám.
Mámť weliký dwůr pod sebau,
Wedu množstwj hadů s sebau.
Wssickni na tě newrazjme,
A twého zlého hledjme.
Netřeba ti pečowati,
Ani s námi nemáš hráti.
Nemáme žádné ljtosti,
Rozličné gsau nasse zlosti,
Kolik na náš barew widjš,
Tolik při nás gedu vzřjš.
A gak mnoho rozdjlnostj,
Tak gest při nás mnoho zlostj.
Některj w zezřenj ranj,
Pogednau žiwota zbawj.
Některj spjš než kůň běžj,
A gak pták letj některj.
Ginj se leniwě plazý,
Wssickni mne smrtelně vrazý.

Dru-

Družy gsau tak gedowatj,
Když kůň naň kopitem wstaupj,
Y hned geg smrtelně ranj,
Aniž se mu kdos vbránj.
Giného když se gezdec tkne,
A kopjm geho vbodne,
Ged na něg po kopj pustj,
A hned ho žiwota sprostj.
Někteřj gsau tak welicy,
Že celého wola pohlcy.
A když gednoho z nás zabili,
Djtě w něm celé nalezli.
A giného vstřjleli,
Sto a dwaceti noh z délj.
Proto tak welcy zrůstáme,
Že w teplých zemjch bydljme.
W zymawjch nám nelze růsti,
Gedno w čas do země wlézti.
Někteřj gsau z nás pak malj,
A wssak gsau tak gedowatj,
Že spogj sen spolu s smrtj,
A tak wssecko hned vsmrtj.
Bych měl wssecky gmenowati,
A gegich zlost wyčjtati,
Nemohlby strpěti toho,
Neb tě widjm strasslivého,
Mezy nepřátelis padl,
Hleď by we zdrawj pryč wypadl.
Bogjssli se nás hadů zlých,
Bog se wjce ďáblů lstiwých.

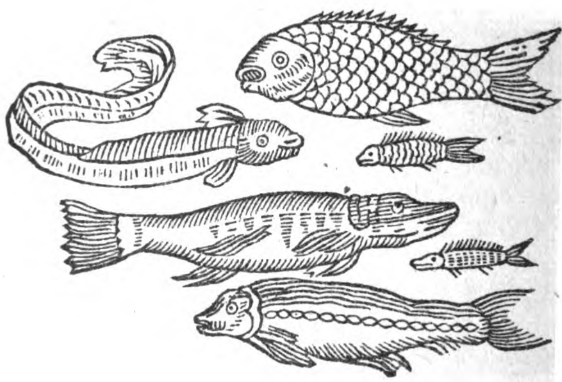
Kte=

Kteřj mnohem wjce sskodj,
Tělo y dussi zahubj,
My nad tělem moc mjwáme,
Ale nad dussj nemáme.
Ačbychom tělo zabili,
Wssak dussi nepsskodili.
Ale ten had, ďábel a satanáš,
Ten gest neywětssj nepřjtel wáš.
Ten neywjce dussi hubj,
Hřjchem gi zabiti hledj.
Potom gi wezme y s tělem,
Když přigde hrozný saudný den.
My hádata se bogjme,
Zakljnánj nestrpjme,
Těžko nám býwá welice,
Když kwetne wonná winnice,
Hned z nj wssickni polezeme,
A tu w nj nezůstaneme,
Zakljney ty ďábla zlého,
Slowem Božjm zažeň geho.
Násleðug y wonných ctnostj,
Tak zaženeš geho zlosti.
Tok my hadowé radjme,
Ačpak sami zle činjme.
Nenásleðůg nassjch zlostj,
Wč so z nás opatrnosti,
Kterauž tobě pán twůg radj,
Wčiti se od nás welj.
My tu opatrnost máme,
Wsseho těla zanedbáme,

Ač

Ač ge kdo tepe a hubj,
    Kdyžbychom hlawy ukryly,
Neb se zase obžiwjme,
    Když lékařstwj okusýme.
Waž ty dusse wjc než tělo,
    Ačby pak y zahynulo.
Neb když twá dusse zůstane,
    Potom tělo z mrtwých wstane.
Odpowědi nežádáme,
    Aniž od tebe čekáme.
Chtělliby nám co mluwiti,
    Mohby nás na se zbauřiti,
Žebychom se rozhněwali,
    Do smrti tě usstjpali.
Ugdi, což můžeš neyspjše,
    A schowey se do swé skrýsse.

Ryby, žáby a racy.

Přirozenost žabj a rybj.

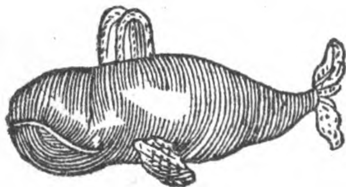
Žába mezy rybami toliko sama zwuk a hlas wydáwá, giné wssecky ryby němé gsau. Ale wssak ona hned za wssecky času podletnjho počne kwákati, nikdý téměř nepřestáwage, než toliko když čápa spatřj, hned se do močidla schowá a vmlkne.

Znamenáť člowěka klewetného, a zwlásstě ženské pohlawj, neb žena, která se w klewety dá, ta gistě žádného bez pomluwy nenechá,

kwá=

če bez přestánj, ano saudj, ano klewece, ano zlobiwým gazykem vtrhá. A když člowěk ten o němž zle mluwila, prjtomen gest, vmlkne, zastawj tlachnu, nesměgje nic takowého w přjtomnosti geho tak gako prwe o něm mluwiti. Pakli w tom postižena bude, wssehok zapřj, prawjc že gest na to ani nemyslila, netoliko mluwila.

Co giného takowá zýstá, než že wssecky saudjc, wssem se w lehkost a w posměch dá

wssem w nenáwist vpadne, a k tomu hrozný saud Božj na se očekáwá, pro vtrhánj cti bližnjho. Také mezy rybami sum králem a panem mocným gest, neb wssecky ryby giné žere a mocně hubj, kromě o welryba nesmj se pokusyti.

Skrze to znamenagj se kralj, a páni nespraweblivj, kteřjž wssecek lid trápj a hubj, a zwlásstě sami mezy sebau se wadjce, dopustj pále-

lenj, poplenění a pokaženj země, krwe prolitj w lidu, sami sobě na osobách swých žádné ſſko=dy nečinj, než sám lid w mord wydagj. Dj Horácyus, že cožkoliwěk králowé bázliwě spáſſj, toho obecnj lid zlým vžiti musý. Lepſſj gest pokog a swornost, ſkrze něgž malé wěcy w weliké rostau (gako řekl Salustyus) nežli neswor=nost, kteráž weliké wěcy w maličké proměňuge. An sám Krystus z tohoto swěta se bera, poko=ge nám pozůstawil, gehož nebudemli náſſledo=wati, nemůžeme se muky wěčné vwarowati.

Poslyš řehtawé žáby.

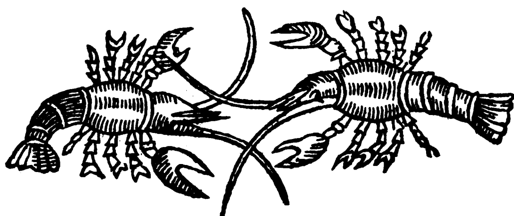

Žába mjsto ryb k člowěku:

Wyleze z močidla žába,
Gá sem neywzácněgſſj ryba,

Neb

Neb gsem řečj obdařena,
Kteréž žádná ryba nema,
Neb gsau wssecky ryby němý,
Ani spjwagj, ani mluwj.
Ani gá sem sama žába,
Gakožto klewetná baba.
Wedne w nocy bych mluwila,
A proto bych nevstala.
Protož gsau mně poručily,
Ryby mi mluwit kázaly.

Znagjc mne býti wýmluwnau,
W hlasu přjgemnau, lahodnau:
Neb když gá giž prozpěwugi,
Hlasem wody naplňugi,
Wesskeren se swět raduge,
Neb léto nastati čige,
Že gsem rowna slawjčkowi,
Tomu hrdému ptáčkowi,
Že zežhulce napřed nedám
Neb tak gako ona kukám.

Kdy:

Kdybych se čápa nestrassila,
Nikdýbych vsta nestaulila,
Ale on gest náš král vkrutný,
A k nám ženám neochotný;
Bez ljtosti on náš tresce,
Kterau nagde, hned gi slepce,
Nechce trpěti powykû,
Ani žádných mjti křikû.
Nelze proň weselu býti,
Do wûle se naspjwati.
Odewssech ryb sem wyslaná,
Za řečnjka sem wybraná.
Gimžto žádný počtu newj,
Krom toho, kterýž wssecko wj.
Kterýž také wssecko stwořil,
Y také hogně rozmnožil.
On gich sám počet dobře zná,
Nechť gich cokoli w wodách má.
Samak gich negsem swědoma,
Co gich w tom moři obýwá.
Gá se ráda krage držjm,
A na břehu často sedjm,
W hluboce nemohu být,
Ani se tam weseliti.
Neb když spjwám, se weseljw,
Hlawu z wody wen wystrčjm.
Protož krátce tobě prawjm,
O rybách wodnjch oznámjm,
Žeť magj nad sebau krále,
Sum, kterýž negezdj w mále.

Neb

Neb množstwj ryb pod sebau má,
A wssecky napořád zgjdá,
Neb ryba rybu ráda gj,
Y sum každau z nich lapě, snj.
Krom welryba neywětssjho
Toho má za streyce swého.
Genž gest hrozný welký w bogi,
Gako hora w moři stogj.
O toho se nepokusy,
Ssanowati geho musý.
Giné téměř wssecky trápj,
Kdež můž, sežeře, polapj,
Tudy zgewně okazuge,
Co se v wás lidj děge.
Že gedni druhé trápjte,
Spolu sobě neodpustjte.
Kde kdož komu může, dosti
Sskodj gemu bez ljtosti.
Ale pak wssecky napořád
Trávj každý, gak přigde řád.
Spolu sobě nepřekazý,
Ač se pak swadj a zazlj.
Wssak potom se zase vpokogj,
Když giž y lidu vsskodj.
Neb pro gich hněw lid boguge,
Geden druhého morduge.
Pálenjm sobě vsskodj,
A tak mnoho zlého zplodj.
Protož gest pokog woliti,
W lásce s sebau přebýwati.

Lá-

Láska k nebi cestu činj,
    Ale hněw do pekla wodj.
Kteréhož chcešli ugjti,
    Radosti w nebi dogjti,
Musýš w pokogi žiw býti,
    A w lásce swůg wek tráwiti.
Dostaneš se tak w welebnost,
    W tu wěčnau nebeskau radost.
W njž budeš ty kralowati,
    Wěčné sláwy užjwati.

Krá=

Krátké opakowánj powah a obyčegů wssech zwjřat a ptactwa w těchto knjžkách položených, k čemu člowěka wedau a od čeho odwodj.

Bůh gest tě člowěče stwořil,
Howada tobě podmanil,
Aby nad nimi panowal,
K swé potřebě gich vžjwal.
Dal gim djlné obyčege,
Tokť se pro tě neywjc děge.
Aby ctnostných následowal,
A mrzutých se warowal.
Zwlásstě když zapomeneš,
W swém rozumu zahyneš.

Lew.

Mezy nimi lew král a pán,
Tenť tebe ctnostem včj sám.
W sýle aby pokoru měl,
Také ljtost bližnjmu zděl.

Ned-

Nedwěd.

Nedwěd tobě hněwu zhaguge,
W nedůtkliwosti tě sstraffuge.
Bránj milowati sladkost.
Swětskau rozkoš k tomu marnost.

Wlk.

Wlk zloděg a obezralý,
Nechce, by ty byl takowý
Ale hned k skrownosti se wedl,
A z zloděgstwa nikdá negedl.

Pes.

Pes k wěrnosti napomjná,
Genž pro pána hrdla zbýwá.
Nemáš ty sobě wážiti,
Pro Boha žiwot wydati.

Lisska.

Lisska, lstiwé chytré zwjře,
Kaury kradmo ráda žjře.
Odwozuge od lstiwosti,
Člowěka přewrhlé zlosti.

Opice.

Opice, což shlédne, činj,
    Z toho ona tebe winj,
By nečinil co ge mrzké,
    A zásobil mjsto njzké.

Beránek.

Beránek wydáwá tichost,
    A welikau trpělivost,
K tomu tebe chtě přiwesti,
    Od peychy spaury odwesti.

Kozel.

Kozel zloděg gest w zahradě,
    Toho poznáš hned po bradě.
Ty mlsný nikdy nebýwey,
    Ani dlauhé prsty mjwey.

Zagjc.

Zagjc dj, smrti se nebog,
    Plachý w strasslivosti nestog.

Swině.

Swině nečistotu miluge,
    Tjm tě od nj odwozuge.

Kráwa.

Z kráwy weliký požitek máš,
Wſſak toho newděčen býwáš.

Kůň.

Konſké práce ty vžjwey,
W trpěliwoſti ſnažnoſt měg.

Kočka.

Kočka ze ſna tebe budj,
Od leniwoſti odwodj.

Myš.

Myš navčenj dáwá pilnoſti,
Aby nezmeſſkal žiwnoſti.

Slon.

Slon dj: s hubeným ſe newáleg,
K bližnjmu ſe laſkawě měg.

Jelen.

Jelen prawj, před zlým vtec,
Ať tě nechytj zlý lowec.

Bobr.

Nemjwey drahého zbožj,
Ať na něg cyzý ruku newložj.

Rys.

Budiž přjzniwý člowěku,
Budeš mjti přjzeň láſku.

Gednorožec.

Žen ſe člowěče warůg,
W gich oklamánj neſtůg.

Gežek.

Pro zbožj hrdla nedáwey,
Nebeſké radoſti nemrhey.

Krtice.

Krtice wždycky ſlepá
Dj: hledeg wěčného ſwětla.

Orel.

Z laupeže boháči žiw nebuď,
Swým chudým lidem ſe neſtuď

Gestřáb.

Buď wždy wěrný pánu swému,
Násylé nečiň chudému.

Luňák.

W gjdle chowey wždycky skrownost,
Abys mohl mjti bystrost.

Krkawec.

Služ wždy pilně Pánu Bohu.
Choď rád do božjho domu.

Roh.

Bogjšli se těla smrti,
Bog se wjc wěčné propasti.

Sup.

Nebýwey člowěče žrawý,
Budeš mjti žiwot dlauhý

Sowa.

Nebýwey nočnj ožralec
Člowěče, mrzký opilec.

Páw.

Páw.

Ač gsy ty krásný člowěče,
Wšak gseš smrtelný hřjšnjče.

Kohaut.

Kohaut o půlnocy zpjwá,
K Božské službě napomjná.

Holub.

Měg wždy swau manželku w hrůzy,
Wěren gi buď we wšj prácy.

Hrdlička.

Napomjná wdow hrdlice,
By byli čistoty milownice.

Czáp.

Zločince wždy přjsně trestey,
Ani zlému mjsto dáwey.

Hus.

Opustjc wysokau maudrost,
Milůg raděg nizkau sprostnost,

Pe=

Pelikán.

Pelikán mluwj o Krystu,
Genž gest wylil swau krew čistú.

Rżeřáb.

Řeřáb včj řádům swatým,
Též y bedliwostem mnohým.

Fenyx.

Ten znamená Krysta Pána,
Gemuž weliká moc dána.

Labut.

Každý gen čistotu milůg,
Mrzkého hřjchu se warůg.

Ptáčata wsseliká.

Ptáčkowé malj spjwagj,
Pána Boha wždy chwálegj,
K tomu aby ty se pohnul,
K Božj milosti se winul.

Wčela.

Buď poslussný swému pánu,
Nikdá neprotiw se řádu.

Weš.

Weš, komár, cwrček y maucha,
    Stěnice, a k tomu blecha,
Ta neřest tě wždycky trápj,
    A cwičj odsud se bráti.

Had.

Člowěče gá sem twůg nepřjtel,
    Wsskodilbych, kdebych wěděl,
Wssakť proto naučenj dáwám,
    Aby hlawu Krysta zastal sám,
Pro gméno geho žiwot dal,
    Do wěčné sláwy se dostal.

Ryby.

Žába za ryby wymlauwá,
    Gich řády pořád wyčjtá.
Kdyby gj chtěl wyslechnauti,
    Mohlokby se mu stesknauti.

Vydáno nákladem Komise pro vydávání spisů
JOSEFA DOBROVSKÉHO
při Královské české společnosti nauk v Praze.

Kniha užitečná i kratochvilná
jenž slove:

Rada
všelikých Zvířat

nerozumných neb zhovadilých

i

Ptactva

kterau člověku všelikého povolání dávají, v čemby jejich přirození následovati a jakých povah k zprávě života dobrého se vystříhati měl.

Od

Jiřího Melantrycha z Aventýnu

Pro vzáctnost a výbornost nyní po čtvrté vydaná

nákladem Františka Nairaitra

a

Františka Kočky.

S 65ti v dřevě řezbami

V Praze 1814
V Hrabovské knihtiskárně

Tak jest upraven původní titul otisku Thamova z r. 1814; vydává se za věrný otisk vydání melantrišského z r. 1578: že tomu tak není, vidí čtenář z Tobolkova otisku níže položeného. Ale mýlil se i Dobrovský, jestliže mínil (1818 v Gesch. str. 298 „der unrichtige Zusatz rührt *vom Setzer* her“), že označení Melantricha autorem je omyl nový, jak čtenář též vidí u Tobolky. Dobrovský dílko krásně doporučil: ale nerozprodalo se. Zůstalo na skladě; náklad koupil C. W. Enders, opatřil novým titulním listem (již barvou odchylným), jenž se však od původního titulu liší jen posledními 3 řádky, jak čtenář vidí na snímku. Dobrovský ve svém výtisku (v knih. Nár. musea 66 G 112) to vyložil vlastnoručním přípiskem. Naše snímky jsou vydání Thamovo z r. 1814, opatřené opraveným titulem Endersovým z roku 1815, v kteréž formě se rozšířilo vůbec; výtisky s titulem původním z r. 1814 jsou velmi vzácné.

Dobrovský se v předmluvě zmiňuje o chystaném svém vydání dřívějším; rukopis jeho se chová v knih. Nár. mus. sign. I G 28 (popis, mýlící, v Bartošově Soupise I, 57 č. 205). Jeho titulní stránka zní takto:

Rada zvířat

k člověku, kterých by povah
přirození jich měl následovati
a kterých se vystříhati
v zpravování života dobrého

Poslechniž všeho jiného stvoření
jeho němého mluvení
kteréž člověku skutkem přirozeným mluví
ač pak jazykem zhovadilým nemluví

Podlé Plzenského vydání Léta 1528 též i jiného
[nyní v nově přetištěna]

V Praze, 1803.

(*Pozn.:* Předposlední řádek pak škrtnut; slova ‚též i jiného' označují vydání melantrišské v Klement. defektní z něhož je doplněn hned první popis ‚lev'.)

Jak čtenář z předmluvy snímku vidí (na str. III), vydává Dobrovský tento titul za „celý nápis“ z r. 1528. Že však původní text zní zcela jinak, vidí čtenář z přepisu Tobolkova níže. Zejména není v něm oněch 4 veršů, jež (patrně Pišely) vybral z „Přístupu“ (snímek na str. 2.; jsou to verše 31/4). Tím Dobrovský uvedl v omyl sám sebe a také své následovníky. Vydání, jež takto chystal, podává jenom první část Rady, totiž čtvernožce; ale tu zase vynechává prozaický popis a celý úvod (až na ty 4 verše), je to tedy jen malý zlomek celého díla, ale věrnější, mnohem správnější, nežli otisk Thamův (modernisování, jako změna *ú-au*, *ie-í* atd., je celkem nepatrné). Nicméně vydání Thamovo, přese všecky své nedostatky (o nichž vykládá níže Machek), seznamuje čtenáře daleko úplněji a důkladněji s Radou zvířat, nežli by byl mohl učiniti tento malý zlomek Dobrovského.

Dobrovský ještě r. 1791 Rady neznal; 1792 (Gesch. 164/5) otiskl sice místo Všehrdovo o Ptačí radě, ale ani tehdy nevěděl, které dílo se míní. Teprve asi r. 1796 poznal vydání z r. 1528 (v korespondenci se Zlobickým — vyd. Akad. III, 112 — píše 13. dubna 1797 „ich habe schon *vorm Jahr* dazu Anstalt gemacht“) a r. 1797 měl již úmysl Radu (již ztotožnil o Ptačí radou Všehrdovou) vydati tiskem (t. III, 110; 13. března t. r. ohlásil nález Zlobickému — a 112 „die Ptačí

rada wird hoffentlich gedruckt werden".) Co vykládá v předmluvě (III—IV) o vydání chystaném r. 1803 s Pišelym, shoduje se s rukopisem právě popsaným.*)

Místo Rady však vydali s Pišelym 1804 „Sbírku přísloví" — a Dobrovský se po 10 letech spokojil tím, že doporučil svými řádky vydání Thamovo „národu českému". Výtah z předmluvy 1818 v Gesch. d. böhm. Sprache (297 až 299) zajistil Radě již trvale místo v literatuře — 1825 jej skoro doslovně Jungmann přeložil ve své Historii liter. (str. 87, č. III 36).

Fakta, jež Dobrovský v předmluvě uvádí (— a jež dlouho pak v překladu Jungmannově zůstala základem všeho poznání) jsou zrovna tak nepřesná a neúplná, jako text Thamův, o jehož naprosté nespolehlivosti níže vykládá Machek. Ale rovněž tak nespolehlivé a neúplné jsou vlastní úvahy Dobrovského. Dobrovský znal sice jeden rukopis Smilovy Nové rady, ale neužil ho; tím se pak stalo, že hlavní nález — srovnání s Theriobulií — je zcela mylný; teprve Vocel 1855 ukázal, že jde o Novou radu,

*) Jiné svědectví podává klem. exemplář defektní (o něm níže Tobolka), v němž máme ono srovnání, o němž se zmiňuje Dobrovský v předmluvě. Poznámky k textu se vztahují jen k začátku a konci II. dílu (na str. G 5/7 a N 4/8) — je to opět jen malý zlomek práce zamýšlené a to, co Dobrovský v předml. na str. IV otiskuje, v nich obsaženo není.

nikoli o Radu naši. Také druhý nález — ztotožnění s Ptačí radou — je z největší části mylný; oprava Dobrovského na konec Gesch. je rovněž neúplná, právě pro neznalost Rady Smilovy. V Gesch. 1818 patriarcha velmi zdusil svou chválu v předmluvě z r. 1814 — a kdežto dnes Rada zvířat úplně ustoupila do pozadí, roste stále význam a studium Nové rady, o níž mistr měl jen mlhavé představy. Dnes Rada zvířat bývá jen přívěskem zpráv a výkladů o Radě Smilově — nynější základní studie o ní (Vocelova 1855, Feifalikova 1860, Gebauerova 1873/7) jsou skutečně věnovány hlavně panu Smilovi.

Dobrovský znal sice všechny 3 hlavní zdroje našich znalostí textu (dnes, po tolika desítiletích, známe také jen ty 3 výtisky, jež znal on — v. níže Tobolku), ale neznal vůbec ani souvislosti se souvěkou literaturou evropskou ani domácích pramenů nově objevených. Nemohl ještě znáti Klaretovy latinské předlohy „Ptačí rady", t. j. druhou zachovanou knihu Fysiologiáře o ptactvu, neznal ani plánu díla, jenž se tak podivuhodně shoduje s Radou zvířat dnešní; neznal třeboňského Fysiologu, vydaného Palackým 1877 — neznal vůbec rozsáhlé literatury o fysiolozích a německé báji zvířecké (k těm souvislostem ukázal teprve 1860 Feifalik) – a ovšem nevěděl, že Rada čerpala již z Nové rady Smilovy. Co je ve výkladech Dobrovského předmluvy správ-

né, jest jen to skrovné poznání, které si pozorný čtenář po přečtení knížky Thamovy odnese.

Dnešní názor, s užitím a výčtem hlavní literatury o Radě zvířat, nalezne čtenář u Jar. Vlčka. Dějiny české liter., díl I. (2. vyd., celkem nezměněné, 1931, str. 249—252 — liter. str. 266) a J. Jakubce Dějiny liter. č., díl I (2. vyd. 1929, str. 599—600 — liter. str. 605); výtah zhuštěný 1939 v Přehled. děj. liter. č. J. V. a Arne Nováků (4. vyd. str. 69). Zakládá se hlavně na pracích Gebauerových (jednak 1873 ve Sborn. věd. Musea kr. č. str. 40. a s opravami podle upozornění Jagićova 1877 v Listech filol. IV, 69 nn. o Fysiologu), Feifalikových a Vocelových. Nejnovější příspěvky nalezne čtenář místy ve dvou pracích J. B. Čapkových o N. Radě (ve Věstn. kr. č. spol. nauk 1936 a 1938), konečně v pěkném konstatování Machkově 1938 (v Listech filol.; v. níže Tobolku). Skoro všechny ty práce (až na Machka) pracují s textem Thamovým, i Gebauer ve Fysiologu 1877 a v Hist. mluvnici, ačkoli věděl z Erbenova otisku ve Výboru 1868, že toto vydání je zcela libovolné a Erben otiskl veliký kus textu (26 sloupců, II, 972 nn.) přesně z tisku r. 1578.

Tento názor jest arci jiný, nežli výklad Dobrovského — a hlavně chudší o ty omyly a nesprávnosti. Ale nejenom o *tyto* omyly, nýbrž také o další, časem vzrostlé neporozuměním správným výkladům mistrovým. R. 1846 (po př.

1851) v druhém vydání Historie literatury nahromadil Jungmann omyly další, mnohem hrubší (— zejména, že máme také dochován starý rukopis Rady zvířat —), jež bylo třeba napřed odklidit; k těm přidal 1871 I. J. Hanuš ve svých Doplňcích (II, 71/2) zase nové — a tak není div, že poznání skutečné Rady zůstává vlastně stále ještě úkolem nerozřešeným. Několik dosti pravděpodobných domněnek vyslovil 1873/7 Gebauer, na nichž stavěl dále Jar. Vlček — ale Gebauer vůbec neznal prvního vydání z r. 1528 a své paralely bral z chybného vydání Thamova.

A tu právě je viděti lví spár v předmluvě Dobrovského. To rozpoznání, že „o skladateli českém těchto překrásných básní nic se říci nemůže“ „zdají se býti původní české skládání“ „co se o přirozených povahách zvířat z všelijakých spisovatelů přivodí a před každou básní v řeči nevázané vypravuje... od jiného Čecha, než prvního skladatele, časem přidáno bylo...“ „tak utěšená a spolu užitečná knížka skoro v zapomenutí přišla“ — to je asi opravdu vše, co víme dnes jistého. Můžeme přidati, že se hlásí knížka ta k evropské literatuře fysiologů (o nichž poslední rozprava, velmi důkladná, vydána 1930 *M. Wellmannem*), že prvním jejím předchůdcem byl u nás 1360 Klaretův Fysiologiář — ale pramene přímého ani dnes jmenovati nedovedeme. Totéž platí o shodách s německou bájí

zvířeckou, na něž ukázal pěkně Feifalik, a o shodách s francouzskými a dolnoněmeckými ptačími sněmy a radami, na něž ukázal 1904 krásně A. Kraus (v Listech filol. 1904, 205—209) — odtud asi název Všehrdův, jenž znal naši Radu i Smilovu. Nejvýmluvnější je shoda s Radou Smilovou, na niž ukázal Gebauer (v Sborn. 1873, str. 20 a při vydání NR k v. 703/4), kdę vlk radí: „kto chce, jednaj *rynské skoky* — ty vždy *naklaď oba boky*“ — a v RZ praví liška o vlku: „*naklada* plná *oba boky*, tuť pak činí *rychlé skoky*“. A mimo jiné podobné doklady je zvláště nápadná shoda v obou Radách v radě labutině; v NR zavírá celou báseň, v RZ rovněž zavírá vlastní text; co následuje, jeví se zřetelně jako dodatek (snad téhož autora, ale přece o něco) pozdější. Ale to ještě žádá novou práci.

A zrovna tak dokonale správně Dobrovský odhadl dobu (konečné) skladby na konec XV. století (v dodatku 1818 v Gesch.), ježto mezi těmi hojnými citáty jsou také citáty z Volaterrana zemřelého počátkem XVI. století. J. Jireček 1876 (v Rukověti s. v.) soudil proto, že vůbec nynější podoba naší skladby vznikla krátce před r. 1528, kdy byla po prvé vydána.*)

*) Neboť Rafael *Volaterranus*, z něhož několikrát čerpáno, vydal své hlavní dílo 1511 v Paříži — a jistě nějakou dobu trvalo, nežli proniklo až k prostému jinak skladateli oněch výkladů „v řeči nevázané“ před veršovanými radami.

K tomu by také (zdá se) ukazovaly citáty z klassiků, jež připomíná Jar. Vlček: neboť tyto citáty, až na Plinia (je citován dvanáctkrát, sedmkrát zevrubně), jsou vesměs z druhé ruky, mnohdy nepřesné (při ‚kohoutu' se cituje *Solius*, chybně m. Solinus; při ‚včele' „Virgilius v 4. kn." — s vynecháním ‚Georg.' atd.). Dobře zná autor úvodů jen bibli (‚kráva' cituje sice chybně ‚kap. 502' ze sv. Pavla k Efez.; tuto chybu má však jen Tham, vydání stará mají správně ‚kap. V.'), ale i ty jsou patrně přeloženy z cizího jazyka, neboť se navzájem neshodují. A v předmluvě rovněž správně určil Dobrovský, že autor prózy je jiný, nežli skladatel veršů, pozdější; Vlček a Jakubec šli podle Gebauera v určování osob i jednotlivých částí skladby dále — ale tyto domněnky jsou dosti nejisté, když Feifalik ukázal, že ani nejstarší veršované části nejsou jednotné: jednotlivé verše mluví o době, kdy hlavní zbraní byly šípy, sudlice atd., jiné zase již o zbraních, střílejících olovem. Určení autorů a jejich podílu souvisí tedy těsně s rozborem pramenným, jenž se dosud úplně nepodařil.

A konečně — hlavní úsudek Dobrovského — o překrásných těch českých verších — platí dnes zrovna tak dokonale, jako 2. srpna 1814 — v době kongresu vídeňského a po prvé poraženého Napoleona a jako r. 1796/7, kdy dílo poznal a pojal plán je vydati s nadšenou chválou,

o níž psal Zlobickému. O té době psal touž dobou Schiller v prologu k Valdštejnovi: „in trüben Massen gähret noch die Welt — und keine Friedenshoffnung strahlt von fern…“ Slabost a malost vlastního národa, nemohoucnost tehdejšího písemnictví, zejména veršovaného — to vše vnukalo touhu dát dobré vzory, vydávat staré pěkné knihy české. Tak vznikla krásná vydání Procházkova 1786 (Dalimil s vlasteneckou předmluvou, Pulkava, Prefát…), tak F. J. Tomsův Život Karla IV. (1791 atd.) a krásný výbor „Über die Veränderungen d. czech. Sprache“ 1804, tak nový věrný otisk Hájka z Libočan 1816, tak přečetné otisky V. M. Krameriusa (1790, 1812 kronika Trojanská s nadšeným slovanským úvodem, 1791 Ezop stč., básně Lomnického…) atd. Dobrovský jenž 1795 v mluvnici Pelzlově dal zákony novému veršovnictví (Lomnický se mu nelíbil ani obsahem) a 1809 české gramatice — viděl v nově nalezené RZ knížku, jež mohla býti vzorem i jazyka i veršů — a co bylo hlavního, byla lidu pochopitelná a z lidu vyšla. Avšak v prvním vydání scházejí 4 listy — a v kusém výtisku klementinském 5½; nepodařilo se mu sestrojit z těchto dvou výtisk úplný, jako se podařilo Procházkovi ze 4 rukopisů sestavit celého Dalimila; proto s Pišelym raději vydali 1804 nejstarší sbírku českých přísloví Srncovu (starších tehdy neznali), jež bylo

možno nejenom dobře kontrolovati, nýbrž i rozmnožiti a opraviti. Ale když Tham na základě jediného úplného textu posledního přistoupil k vydání, radostně uvítal tuto knížku jeho srdci tak milou; vyšla z lidu, měla zase mluviti k lidu.

A proto tak chválí její domácí původ (proti cizímu Ezopu 1791 vydanému Krameriusem), chválí její češtinu („tak svobodně, bez vtroušení latinských kvítků, a tak pěkně plyne, jako v kterémkoli původním spisu zlatého věku naší mateřské řeči"), její vtip a výmluvnost („že by se některý z novějších spisovatelů českých za ten vtip a za tu vejmluvnost styděti nesměl") — a konečně (ač to za věku Františkova již říci nemohl) její lásku k lidu českému, panstvem i městy utištěnému, že již proto schválil opožděný otisk horlivých vydavatelů, kteří — jako on — chtěli „národu českému rádi posloužiti". Byla to tedy na prvním místě služba vlasti, národu a jazyku mateřskému; služba vědě stála až na druhém místě. Ale ani ta nevyšla zkrátka — vydán tak text do té doby neznámý, otištěn originál latinského překladu velmi vzácného (v tom se sice Dobrovský mýlil, ale omyl byl zaviněn dobou) — a rozbor práce pověděl tolik, kolik bylo možno, opatrně a přece velmi správně.

Nebylo tedy úkolem Thamova vydání sloužiti vědě, nýbrž národu; jeho vydání jest vlastně samostatná, nová recense, jež potom — s titulem

Endersovým — do lidu skutečně vnikla. O tom svědčí mezi jiným známý ze slovenských pohádek *„kmochta pták“*, jehož původ Zubatý tak krásně vyložil z výrazu „noh ten pták“ v naší RZ. A tím také vyložíme, proč se v lidu tak dlouho udržely některé výrazy nebo názory, jež jinak školami a službou vojenskou tak rychle zanikají. Skladatel dodatku v „drobném ptactvu“ uvádí u všech 8 ptáků napodobení ptačí řeči; n. př. křepelka volá „pět peněz“! Tyto zvuk napodobující výrazy, podnes zachované, zakládají se na zvířecích bájích — a nalezneme je již u Klareta, arci ve formě latinské ‚quinos num mos‘ (ve Fysiologiáři i v Exempláři; v. o tom krásný výklad Wesselského „Klaret und sein Glossator“ 1936 46—48). Pomáhalo tedy i Thamovo vydání udržeti lidovou tradici národa českého. Ale právě po této stránce nebyla RZ (ani v našem vydání) náležitě oceněna.

Slevil-li 1818 Dobrovský se své nadšené chvály 1797 a 1814, je toho dvojí příčina. Tou dobou již čilý Hanka začal vydávati svá „Starobylá skládaní“, jimiž počalo po prvé skutečné vydávání staročeských památek v jazyku původním (mělo zase své jiné nedostatky, jiného rázu, o nichž pomlčíme) — vydání přepracovaná a libovolně doplněná se přežila; a druhá příčina byla ustálení Evropy po kongresu vídeňském, jež dopadlo jinak, než vlastenci očekávali. Ideje

francouzské revoluce podlehly svaté alianci — a nová revoluce červencová — po 15 letech — pomohla sice Francii, ale Polsko ztratilo nadobro svou autonomii i všechny naděje. Tak se i v knihách o zvířatech zrcadlí osudy lidí a národů...

Zbývá mi poděkovati pp. dr. Machkovi a Tobolkovi, že tak pěkně přispěli k porozumění knížky Thamovy a Dobrovského; dále p. prof. dr. Hýskovi, jednateli a celé komisi Fondu Dobrovského při Kr. č. spol. nauk, že dílko vypraveno tak pečlivě, jak je čtenář v úpravě Unie má v rukou.

14. listopadu 1939.

V. FLAJŠHANS

ZDENĚK TOBOLKA:

První tři vydání staročeské Rady zvířat.

Václav Machek svým článkem „První dvě vydání staročeské Rady zvířat“ (Listy filologické LXV, str. 454 atd.) pohnul poznovu otázkou, kolik bylo vydání tohoto tisku a v kterých letech vydání ta vyšla. Dospěl k výsledku, že první vydání, plzeňské, je z r. 1528, druhé, pražské, někdy mezi 1528 a 1578 (nikoli 1628!), třetí, pražské, 1578, čtvrté, pražské, 1814. Machek dospěl k výsledku cestou jazykozpytnou. Úkolem této stati je metodou především typologickou zjistiti, pokud má Machek pravdu.

I.

První vydání má název: ‚Radda zhovadilých zvieřat a ptactva k člověku, kterých by povah přirozeně jich měl následovati a kterých se vystřéhati v zpravování života dobrého, s ffigurami, rytmem vydaná‘. Poslední tištěná strana

knihy povídá, kdo knihu vytiskl a kdo ji naložil: ‚Vytištěno v Plzni u Jana Pekka, nákladem Jana Mantuana, měšťana plzeňského. Léta od Kristova narození M^{0} Vc^{0} XXVIIj^{0} čtrnádctého dne února měsíce‘ [= 14. února r. 1528]. Tisk prozrazuje, že ještě r. 1528 Jan Pekk a Jan Mantuan spolupracovali, ale jinak nežli na počátku své činnosti. Pekk je výslovně uváděn jen jako tiskař, Mantuan jen jako nakladatel. Stalo se tak vzhledem k tomu, že Pekk byl ve finančních věcech nepořádný, Mantuan pak v hospodářském podnikání svědomitý. Při knize r. 1528 bylo tedy jasně stanoveno, že Pekk bude zaplacen za tisk a tlačení spisu, Mantuan pak ponese risiko ztráty i zisku s vydáním díla spojených.

Jan Pek byl původem Němec. Pocházel z Horních Frank z města Švabachu a vlastní jeho jméno bylo Jan Ulbeck, zkráceně Beck a z toho česká forma Pekk a Pek. Žil v Plzni od r. 1521—1531 (ne r. 1532), kdy zemřel. Žil v nespořádaných finančních poměrech. Své knihy dával do komise. Takovým jeho prodavačem byl Pavel Franta ve Všerubech, komisionář v penězích velmi nespolehlivý.*) Pek byl v typografii patrně žákem norimberského tiskaře Hieronyma Höltzla.

*) Jos. Strnad: Příspěvek k životopisu Jana Peka, knihtiskaře plzeňského. Sborník měst. hist. musea v Plzni II (1911) str. 31 ad.

Jan Mantuan*) byl rodák plzeňský. Jeho vlastní jméno bylo Fencl. Studoval r. 1499 v Lipsku, kde byl 27. února r. 1501 prohlášen bakalářem. 11. října r. 1519 se připomíná jako plzeňský měšťan. Byl to spisovatel, překladatel a vydavatel knih. Tiskl je s počátku v Norimberce u Hieronyma Hölztla, s nímž byl v obchodních stycích již plzeňský tiskař Mikuláš Bakalář. Pak vydával a tiskl knihy s Janem Pekem. Na ‚Radu zvířat' dal jako ukončení do dřeva řezané dva znaky: města Plzně a svůj signet, hlavu dvouparohého jelena v štítu a v klenotě, a počáteční písmena svého jména J. M. [= Jan Mantuan]. To je signet nakladatelský. Knihu ukončil svým heslem: ‚Naděje má z vysosti', jež někdy zkracoval: N. M. Z. V., nebo jehož užíval latinsky ‚Spes mea ex alto', zkráceně S. M. E. A.

‚Rada' z r. 1528 je tištěna norimberskou gotikou, švabachem, k jehož rozšíření v Čechách především přispěl Hieronymus Höltzl. V celé knize jest užito písma jen jedné velikosti. Výška 20řádkové sazby je 86 mm. Abeceda obsahuje i písmena s diakritickými znaménky: č, ž, š, ř, ť, ď, á, ý, ú, í, é, a v dvojí podobě s. Pek užíval ještě zkratek pro české koncovky. V knize užito bylo signatur, v 8listové vrstvě bylo prvních 5 listů signováno minuskulí, rubriky znal tiskař

*) J. Volf: Jan Mantuan Fencl. Ročenka čs. knihtiskařů 1926. IX. str. 44. ad.

dvojího tvaru. Měl i versálky ve výšce 2 řádek textu. Výjimkou na str. w//j[a] užil i representantu. Sazeč opatřoval odstavce nadpisy. Pek a Mantuan do ‚Rady' zařadili vyobrazení. Jsou to vesměs dřevořezy. Na rubu tit. listu byl vytlačen sv. Václav (87×66 mm). Shledáváme se s tímto dřevořezem již v ‚Hortulus animae' z r. 1520 l. CXVIII. Mantuan své tisky dával rád pod ochranu sv. Václava. Jinak ‚Radu' opatřil vyobrazeními zvířat. Jsou velikosti 54×69 mm. Byly patrně pro ‚Radu' zvláště řezány. Mají podpisy.

Tohoto tisku známe jen jeden výtisk. Je majetkem Knihovny Národního Musea v Praze (27 G 23). Jest neúplný. Ale to, co se zachovalo, stačí typologovi pro posouzení původu a charakteristiky tisku.

II.

V Národní a universitní knihovně v Praze mají pod značkou (54 E 127) tisk bez titulního listu i bez kolofonu, který po prohlédnutí jest ‚Radou zvířat'. V knihovně Národního Musea v Praze mají pod značkou (27 F 19) tisk, jehož název zní: ‚Kniha užitečná i kratochvilná, jenž slove: Radda všelikých nerozumných zvířat i ptactva, kteříž člověku všelikého povolání raddu dávají, v čem by jejich přirození následo-

vati, a jakých povah k zprávě života dobrého se vystříhati měl. Nyní v nově zpravená a s figůrami pěknými vůbec vydaná. Od Jiřího Melantricha z Aventýnu. Léta M.D.LXXVIII' [= 1578]. Jestliže jen zběžně srovnáme oba výtisky, máme dojem, že tu jde o jedno a totéž vydání. Pečlivější rozbor však nás poučí, že tu jde o dvě různá vydání. Nejsou oba výtisky k sobě ani v poměru paralelnosti, jak se stává při tiscích století 15. a 16. (U nás příklady takových paralelních tisků máme ku př. Nový zákon z r. 1497/98 v knihovně Národního Musea v Praze nebo při českém překladu Aeneáše Sylviovy České kroniky z r. 1510 ve výtisku strahovském a knihovny Nár. Musea v Praze.) Výtisky (54 E 127) a (27 F 19) nejsou paralelní, poněvadž po stránce literární jsou velmi četné odchylky mezi texty obou výtisků, jak ukázal Václav Machek v cit. článku, nýbrž i typograficky jsou oba výtisky odchylné. Užívají v týchže slovech různých b, h, umísťují na tatáž místa různé rubriky, mají na konec textu různé znaky království Českého (33 × 31 mm); ale oba výtisky, i když jich různě užívají, znají b i h v obou tvarech, znají oboje rubriky, krátce pocházejí z jedné a téže tiskárny. Je to tiskárna, jak výslovně uvádí výtisk (27 F 19) tiskaře Starého města Pražského, Jiřího Melantricha z Aventinu. Bylo v obou vydáních užito téhož písma,

těchže vyobrazení zvířat, téže úpravy sazby i vyobrazení. Písmo je gotické v pěti velikostech, výška 20 řádek chlebového písma je 94 mm. Abeceda zná písmena s diakritickými znaménky č, ž, ř, ň, ě, é, ů, ý, á. Rubriky jsou dvou velikostí a tří různých tvarů. Užito je stejné interpunkce, závorek. Oba tisky mají majuskulní signatury, ve vrstvě o 8 listech je prvních pět listů signováno. Versálky jsou vysoké 2 řádky chlebové sazby. Kustody jsou stránkové. Dřevořezy vyobrazení zvířat 55×71 mm nejsou identické s dřevořezy téhož obsahu z vydání z r. 1528 (sr. ku př. vyobrazení psa, koně, kočky, slona, páva, sovy, noha, krahulce atd.). Jsou to však jejich věrné kopie. Lze i z této okolnosti souditi, že vydání melantrišskému za základ sloužilo plzeňské vydání z r. 1528. Výtisk (27 F 19) má na rubu titul. listu dřevořez 100×66 mm, znázorňující tureckého vojína na koni. Zda tentýž dřevořez byl i ve vydání (54 E 127), nemůžeme pro defektnost výtisku říci. Stejně nemůžeme a z téhož důvodu říci, zda mělo vydání (54 E 127) titulní list jako vydání (27 F 19), kde byl titulní list v barvách černé a červené. Obě vydání před zadním impresem měla do dřeva řezané znaky království Českého a císařského znaku. Znak království Českého byl v každém vydání různý, císařský znak (111×65 mm) byl sice na pohled tentýž dřevořez, ale na základě

srovnání dospějeme k úsudku, že byly přece jen dvě kopie jedné a téže předlohy. I po stránce typografické lze vydání (54 E 127) pokládati za starší nežli vydání (27 F 19).

Machek hranici vydání (54 E 127) stanovil někdy mezi rokem vydání plzeňského, 1528, a rokem vydání (27 F 19), 1578. Mohli bychom však dobu vzniku vydání (54 E 127) přece jen určiti ještě blíže. Typologicky obě vydání pocházejí z dílny Melantrichovy. Jiří Melantrich z Aventina závod vlastní měl od r. 1552. Tedy vznik vydání (54 E 127) lze omeziti na dobu 1552 až 1578. Typologicky se však zdá, že vydání (54 E 127) bylo tištěno jen krátce před vydáním z r. 1578. (27 F 19).

Jan Gebauer ve své studii o Radě zvířat v ‚Sborníku vědeckém musea království českého‘ 1873 vyslovil reservovaně domněnku (vydání z r. 1628 uvádí jako „snad“ z r. 1628), že výtisk vydání (54 E 127) je vydání, které má Jungmann (III. 71) zaznamenáno jako vydání z r. 1628. Jako Jungmann, tak i Gebauer byli svedeni k víře ve vydání ‚Rady zvířat‘ z r. 1628 přípiskem, který se nachází na zadní desce vydání (27 F 19). Ani Gebauer, ani Machek nerozřešili přípisek celý. Čteme jej takto: ‚Radda zhovadilých zvířat a ptactva k lidem est [A] editio 8 $^{min.}$ presentis opusculi anno 1628 Plsnae‘. Tento přípisek nám povídá vše, co až na leto-

počet se hodí na plzeňské vydání z r. 1528: Uvádí věcný název, který se celkem shoduje s vydáním z r. 1528, uvádí, že tu jde o první (|A| = prima) vydání ‚Rady zvířat' a že jde o tisk, datovaný v Plzni. R. 1628 v Plzni žádný tisk nemohl býti vytištěn, poněvadž v Plzni v 17. století vůbec žádné tiskárny nebylo.*) Rok 1628 je prostým přepsáním, jak nadhodil již Machek, přípisek se vztahuje na plzeňské vydání z r. 1528. Byl připsán po paměti a odtud i nepatrná změna (lidem) ve věcném názvu. Vydání ‚Rady zvířat' z r. 1628 neexistovalo a není jím vydání (54 E 127).

*

Podle toho, co jsme pověděli, pochází první vydání ‚Rady zvířat' z r. 1528. Bylo dotištěno v Plzni 14. února r. 1528 Janem Pekkem a nákladem Jana Mantuana. Vydání druhé pochází z let 1552 až 1578. Bylo tištěno v Praze u Jiřího Melantricha z Aventinu. Třetí vydání vydal a vytiskl v Praze tentýž tiskař r. 1578. Vydání z roku 1628 nebylo.

*) Jos. Volf: Dějiny čes. knihtisku do r. 1848. V Praze 1926 str. 108.

VÁCLAV MACHEK:

Úprava textu Rady zvířat pro 4. vydání

Jak čteme v úvodě J. Dobrovského (str. V), podkladem bylo vydání Melantrichovo z ř. 1578 (zkracujeme: *M*).*)

Textovou úpravu provedl Karel Ignác Tham. Rozsah skladby dokonce rozšířil: z vlastního péra přidal celý vstupní oddíl ke knize

*) Na osmi místech se však Tham shoduje (proti *M*) s plzeňským vydáním. Z toho sedm míst nemá váhy. Jsou to buď samozřejmé opravy (*oň* 128, 11 místo *doň*) nebo doplňky (v próze 131, 7 zd. *máš;* 51, 2 zd. *zde*), změny vyplývající ze současného stavu jazyka (*ožerou* 138, 2 zd. m. *zžerou M*; v próze 60, 2 *řva* m. *řeva M*, Thamův a Tomsův slovník má jenom part. *řva*). Významu nemá *orličin* 128, 8 proti *vorluov M*, neboť je vynuceno rozměrem verše; ani změna *i svou* 134, 3 (Plz. mělo *také svau*, *M* pouze *také*), poněvadž byla nasnadě. Jediné místo 48, 13—14 zd. by mohlo býti závažné, totiž slovo *chrochna:* v plz. bylo *chrochna-hochna* jako zde, kdežto *M* má *hochna-kmochna*. Ale i tu jde zajisté o čirou náhodu, sice zajímavou, ale přece jen náhodu. O domnělé shodě slova *orlovo* 114, 2 s plz. viz Listy filologické 65, 456.

třetí (str. 202—203), dále na str. 144 přidán jeden verš (5. zdola *k tomu*. . .), 185 dva verše (11—12), rovněž tak 186, 5—6 a 191, 11—12, 199 jeden verš (1.), za to 215 byly čtyři verše vynechány (mezi v. 6. a 7.).

Úprava textu byla dosti pronikavá. O tom se může laskavý čtenář přesvědčiti již letmým srovnáním s *M*. Poněvadž celé *M* nebylo dosud vydáno, jmenuji zde pro pohodlí čtenáře ty části, které dosud byly otištěny ve výborech.*) Nejobsáhlejší výňatek podal K. J. Erben ve Výboru z lit. čes. II 973—998 (oddíly *lev, liška, jelen, orel, jestřáb, sova, ptactvo drobné*); J. Jireček, Anthologie z lit. č. II (mám po ruce jen 4. vyd.) 35—37 má radu *psa;* Grim, Výbor z lit. č., doba stř. (4. vyd.) 39—41 otiskuje *ptactvo drobné* (z Erbena); J. V. Novák, Výbor z l. č. II 32—35 *orla*. Ukázky v středoškolských čítankách arci nechtí býti vědeckým vydáním, bývají totiž více méně přizpůsobeny cílům pedagogickým. Nejméně spolehlivý je v té příčině J. V. Novák, který, ačkoli i jeho text je založen na *M*, dosazuje na př. starší *ie*, ačkoli *M* má již *í* (*dietě* místo *dítě*), *uo* místo *ů* (*s huory* místo *shůry*), vynechává hiátové *v* (*orel* místo *vorel*); vynechává i slova (na př. spojku *a*), čímž sice dostává bezvadný osmislabičný verš, ale znění *M* to není. Nicméně

*) Za několik upozornění děkuji panu profesoru V. Flajšhansovi.

i tyto výňatky postačí k tomu, aby se čtenář tohoto faksimilového vydání mohl sám přesvědčiti o způsobu Thamovy úpravy. Naproti tomu ukázka Vocelova, Časopis Musea kr. č. 29, 364—366 (*nedvěd*) otiskuje text Thamův.

O Thamově úpravě se vyjádřil Erben (Výbor II 974), že T. „...místa mnohá po své nevždy chvalitebné chuti změnil.“ Vizme tedy, jak si Tham počínal, jsou-li Erbenova slova oprávněna.

Je samozřejmé, že provedl především nezbytné opravy mluvnické, neboť mezi *M* (1578) a jeho úpravou leží 236 let. Tak na př. staré *ú* nahradil dvojhláskou *ou* (psáno *au*), *aj* (*najvíce*) nahradil zněním *ej*, staré *puomluvy* ustoupilo novému znění *pomluvy*, *přiběže* vytlačeno slovem *přiběhne*, místo *nedadí* píše ovšem *nedají*, atd. Není však důsledný, a to nejen v části veršové, kde ohledy na rým a na rytmus ho nutily ke koncesím, ale ani v části prozaické. Zvláště v druhé polovině knihy nechává staré tvary někdy beze změny. Kromě toho T. vydatně opravoval přípony a slovosled, slova zastaralá nebo významově změněná nahrazoval novými, na př. píše *zármutek* místo *zámutek*, *obrana* m. *branba*. Je hodné pozoru, že se v něm, obránci jazyka českého, jeví uvědomělý purista: místo *na placu* má *na místě* 49, za *erbujíce* má *dědíce* 108, za *šartu* — *jizvy* 133, za *budeš folkovati* — *budeš poslušen* 152, za *šikujem se* — *hodíme se* 180.

Rozdíl mezi úpravou prózy a veršů je vskutku nápadný. Zdá se, že úprava části prozaické byla odbyta dosti povrchně. Je pravda, že tam nebylo třeba velikých změn, snad právě proto nevěnoval próze při přepisování dosti péče. Je to patrné z toho, že v několika případech vynechány celé věty, a to nikoli z důvodů obsahových, ale zajisté vinou opisovače, který se přehlédl, byla-li v textu dvě stejná nebo podobná slova, takže text, ležící mezi nimi a zakončený druhým stejným slovem, vynechal. Na př. 137, 14 *protož sluší se varovati zlého* [vynecháno: *a dítky vésti od zlého*], *aby*... Nebo 142, 13: *jeden krasší osoby nežli druhý* [vynecháno: *jeden větší sílu má nežli druhý*]. Jiné příklady na str. 42, 180 a 102, zde dokonce (mezi dvěma *protož*) vynechány asi 3 řádky! Zato přidáno bylo na str. 182 to, co tam je v závorce (*Smyšlénka... nepřebýval*), tedy aspoň větičkou uveden ohniváček „na výši doby", nicméně noh a jednorožec jsou necháni bez poznámky.

Nepoměrně větší práci věnoval Tham částem veršovaným. Ta hleděla pokud možno vměstnati verše do 8 slabik a především zdokonaliti rýmy.

Stran rozměru prováděl změny již Melantrich, když upravoval text z 1. (plzeňského) vydání. Zdá se, že již toto vydání bylo v té příčině velmi pokažené. Dílo bylo složeno zajisté

již v 15. století ve verších převážně 8 slabičných. První tisk má mnoho veršů takových, že vypuštěním některého zbytečného slova (*a, nikdy, více, já, ty, také* a pod.) snadno dostaneme bezvadný 8 slabičný verš. Již M. takovato slovíčka vynechával, ale šetrně. Naproti tomu Tham si vedl bez rozpaků, a zdá se, že asi od str. 128 je v tom důslednější nežli předtím. Vizme na př., jak tu měnil slova. Ve verši 5. v *M* bylo *velikého* (9 slabik), v 7. bylo *veliký*.(7 slabik), v 8. *silný* (7 slabik), verš 12. zněl *jako luňák kauře tak ho nosím*, v. 13. měl *také* místo *i*, v. 15. *také* místo *též*, atd. Nebo na str. 133 ve v. 2. v *M* bylo *s tovaryšem svým* (9 slabik), v 3. bylo *oba my*, v 4. bylo taktéž nadbytečné *my* (*čijeme my*), v. 8. měl navíc *oba*. Nelze vypočítávati ani všecky druhy jeho změn. Neústupná pedanterie se nezastavila ani před měněním půvabných 7slabičných nebo 9slabičných veršů, jimiž začínají svou řeč jednotliví ptáčkové v oddílu „ptactvo drobné“. Trojslabičné onomatopoické výrazy přiměly skladatele k tomu, že v. 1–2 se odchylují od 8slabičného typu. Čtenář nechť si srovná sám: (str. 193 a n.) v *M* bylo: *Slavík v noci tuch tuch tuch* | *nebývaj člověče hluch; Žežhulka volá kuku kuku* | *na vospalého ráno tluku; Strnad spívá ty ty ty* | *jel bych vorat, nemám šlí* (= koňského postroje); *Vrána křičí kvá kvá kvá* | *jáť jsem vždy člověče tvá;* zde Tham necouvl ani před *býváám*,

u „slavíka“ před *nebývávej!* Čteme-li to *ptactvo drobné*, dali bychom Erbenovi za pravdu bez váhání.

Naproti tomu lze tvrditi, že rytmu si upravovatel nevšímal. Je sice slušný počet míst, kde úpravou získal i rytmus, ale není pochyby, že to zlepšení bylo bezděčné, neboť máme proti nim i místa, kde původní rytmus byl bez viditelné vnitřní příčiny porušen, ano zničen. O členění verše (caesury, rozložení slov na určitá místa a pod.) se Tham nestaral.

Největší péči Tham věnoval rýmu. K jeho úpravě ho ovšem nutila místa, kde původně (v plz. nebo v *M*) byla v rýmu jazyková forma, v jeho době už nemožná. Na př. na str. 92 dvojverší 3. (*žádný* — *neřádný*) znělo v *M: proto ani žádného zniku nedadí* | *ano i psi se se mnau vadí.* Najde se však též dvojverší, kde starou formu nechal, na př. 124, 5 zdola (*obrostú*); těžko hádati proč. (Mám však dojem, že asi od polovice knížky věnoval, jak výše řečeno, větší pozornost rozměru verše, kdežto rýmy, které by byl dříve předělal, nechával často stát beze změny.) Ale toto vše jsou celkem řídké případy. Jinak by byl Tham mohl téměř ponechati to, co našel v *M*, — kdyby se byl spokojil s rýmem jednoslabičným. Jeho požadavek byl vyšší, snažil se o to, aby rým byl pokud možno dvojslabičný, a tomu cíli obětoval všecko, rytmus, přesnost

mluvnickou, ba i prostý vkus, dokonce i zřetelnost smyslu. Tato snaha o dvojslabičný rým je právě to, co způsobilo nejvíce změn, zpravidla bylo nutno přestavěti či předělati celé dvojverší. Bohužel básnické umění Thamovo na tento úkol stačilo málokdy. Nelze říci, že zisk při rýmu vyváží tyto ztráty. Ostatně je vidět, jak Tham měl upřen zrak jenom na konec slova, jiné souzvuky mu unikaly (na př. chudobný rým *vždy* — *nikdy* 97, v. 11—12 je sotva lepší než původní *světla* — *slepá,* kde si odpovídaly *s*– *e*–*a*). Jinak nové Thamovy dvojslabičné rýmy jsou namnoze jen „gramatické" v nejlacinější podobě, ba neváhá opakovati totéž slovo, ani tvořit dokonce útvary odporující soudobé mluvnici. Uvedu jen několik příkladů. Dvojverší na *zvíře* — *míře* (8 uprostřed) znělo původně *žeť jsem zvíře silné, líté* | *a mnohau ukrutností naplněné.* Pravda, zde se shodovalo pouze koncové *é,* Tham dodal tedy dvojslabičný rým sice bezvadný, ale za cenu textu zcela nového. Co však říci na takovéto „opravy"? Rýmová slova veršů 77, 3—4 původně zněla *neodpustíš* — *zahubíš.* Co získáno tím *-íváš?* Podobně 124, 11—12 původní *bývám* — *nahlédám* nahrazeno tvary *bývávám* — *nahlédávám!* Opakuje i totéž slovo: na př. (106 uprostřed) *pobýti* — *pobýti,* v *M* bylo *pobejti* — *bydleti.* Tham, sám autor české mluvnice, nechá i státi chybu jen pro rým: 235, 3 (*ryby*) *němý*

(tak bylo v *M* i v plz., v původní skladbě však zajisté bylo *němé — mluvie*). V témž duchu je, když 246 pro zlepšení rýmu, ostatně velmi hubené, i sám do textu zavede lidový tvar proti své mluvnické normě: jednoslabičný rým *zloději — usilují* (*M*) změnil na *zloději — hledějí* 82, 13—14, ačkoli ve své mluvnici, vydané 1817, uvádí *hleděti* jako vzor a má správný tvar *hledí*. Podobně *chválejí* 246. Najdou se i povážlivé licence slovotvorné: *klamení* 90, 12 (v *M* bylo *na lůno její — oklamání*), *pletí* 207, 6 (*letí — plazí M*), *se klizem* 210, 11 zd. (*hryzem — ženem M*). Smysl výrazu byl porušen, zase jen pro rým (nebo pouhou asonanci) na př. 211, 18 *hledá*, původně *hlédá* (t. j. novočesky *hlídá*). Docela pak obrácen je 228, 17, v *M* to dvojverší znělo *třebať*(!) *míti péči na ny* | *netřebať mnoho hráti s námi*. Thamovu zálibu v dvojslabičných rýmech nejlépe dokazuje místo na konci jednoho oddílu prózy (42), kde Tham rým zdokonalil: *užívej zaječí rady, budeš se míti dobře všady*, v *M* bylo *všudy*. Stojí za zmínku, že Thamův-Tomsův slovník má jenom heslo *všudy*.

Není třeba hromaditi doklady veršové neumělosti. Většina těch změn byla vynucena jen násilnou aplikací nového estetického kánonu. Ale to okrašlování, i kdyby bylo zdařilé, bylo zbytečné. Hlavní jazykový půvab této skladby, určené pro lid, byl opravdu v tom, že (viz str. VI

a VII) „v nich čeština tak pěkně plyne, jako v kterémžkoli původním spisu zlatého věku naší mateřské řeči“ a že tu zvířata člověka učí, jemu radí a výstrahu dávají „tak vtipně, tak vejmluvně, že by se některý z novějších spisovatelů českých za ten vtip a za tu vejmluvnost styděti nesměl.“

Naproti tomu však většina Thamových zásahů, týkajících se rozměru veršů, může počítati na povděčné uznání.

Vydáno v prosinci 1939 nákladem
Komise pro vydávání spisů
JOSEFA DOBROVSKÉHO
při Královské české společnosti nauk v Praze.

